

КӘСІП

ЫҢҒЫСХАН ЫҚҚАН ШЫҢ

НАҚТЫ кезеңде өз кәсібін ашамын деген жасқа да, жасамысқа да мемлекет тарапынан қолдау зор. Елбасының қолдауымен іске асып жатқан мемлекеттік бағдарламалар жастар идеясының жүзеге асуына септігін тигізуде. Жастарға арналған сондай бірегей бағдарламаның бірі – «Zhas Project» әлеуметтік жобасы.

Әлбетте, жастардың идеясы мықты, жоспары сақадай-сай болғанмен, қаржы қолбайлау болса, бизнес әлеміне еркін ену мүмкін емес. Ал «Zhas Project» жобасы жастарға қаржылай демеушілік жасап, жеңімпаздарға 1000000 теңге көлемінде қайтарымсыз грант негізінде қаржы бере-ді. Осы жобаға қатысып, грант иегері атанған Текелі қаласының тұрғыны Ш. МҰХАМАДИ көпбалалы және аз қамтылған отбасыларға тегін қызмет көрсететін салон ашты.

ЖАС жоба тобының көшбасшысы Ш. Асқарұлының айтуынша, жоба дипломы жоқ, жұмыссыз немесе жалақысы аз, мүмкіндігі шектеулі не ата-анасының қамқорлығынсыз қалған жандарды қолдауға бағытталған. Бағдарламаға қатысу үшін 14-29 жас аралығындағы жастар жоба дайындап, бірнеше адамнан тұратын команда жасақтауы қажет екен.

– Халықаралық қайта құру және даму банкі, ҚР Білім және ғылым министрлігінің бірлесе ұйымдастыруымен жобаның

жүзеге асқанына төрт жылдай уақыт болғанын білемін. Бүгінгі таңда бұл жобаның қызығын көріп, кәсібін ашып, ісін жандандырып жатқан жастар көп екендігін де естіп жүрдім. Екінші топ мүгедегі бола тұра өзімді қоғамның бір мүшесі ретінде сезінуге, дәл осы жобаның септігі тиер деп шештім. Яғни, көп ойланып, отбасыммен ақылдаса келе жобамен толық танысып, қатысуға шешім қабылдадым. Меніңше, әр адам, мейлі ол мүгедек болсын өмірде өз жолын табуға лайықты емес пе. Шынын айтқанда, өзімді қоғамның бір мүшесі ретінде еліме бір пайдам тисе екен деймін. Сондықтан тәуекелге бел буып, жоба бойынша 3 адамнан 5 адамға дейін команда жинадым. Қандай шаруаны бастасаң да ыңтаңмен беріліп атқару керек екенін, сонда оның қайырымы да болатынын анам жиі айтады. Нәтижесінде жоба грантын жеңдік. Бүгінде жеке кәсібімді бастап, жұмыссыз

жүрген 7 адамды жұмысқа қабылдап та үлгердім. Ал жобаның мақсаты – мүмкіндігі шектеулі, материалдық қиындыққа мұқтаж жандарға (көпбалалы және аз қамтылған 1-2 топтағы мүгедектер) тегін қызмет көрсету үшін әлеуметтік сұлулық салонын ашу еді.

Иә, мүмкіндігі шектеулі жандарды қолдау, түсіну қиын да болар. Дей тұрғанмен олардың да өз әлемі бар ғой. Бұл – мүгедектердің, көпбалалы және аз қамтылған отбасылардың өз қаражатын үнемдеу үшін керек әрі тиімді жоба болды. Мақсатты топты жоспарланған қызметтің сандық қамтуы 60-70 адам. Жоба бойынша қызметтің сипаттамасы: тегін шаш қию, тегін маникюр, педикюр, бетті тазалау. Ал қызмет алдын ала жазылған кестемен көрсетіледі.

Жалғасы 2-бетте

НЕГЕ?

ОҢАЙ ОЛЖАНЫ ОЙЛАҒАНДАР КӨП

«Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей», «Еңбек түбі – береке», «Еңбектің наны, жалқаудың жаны тәтті». Сана-малап айта берсек, осы сынды халық санасына сіңісті болған бабалар сөзінің бәрі де адамды шыншылдық пен адалдыққа тәрбиелейді. Алланың ақ жолымен еңбек етіп, табан ет, маңдай теріңмен адал нәпақанды тапқанға не жетсін, шіркін. Алайда, «заманына қарай адамы» деп, бәріне жаңа дәуір ағымы мен қоғамдық сананы кінәлап, жасап жүрген «арам» ісін ақтап алатындар да аз емес. Бүгінде біреудің қалтасындағы әмиянынан бастап, құнды заттарының қолды болуы үйреншікті әдетке айналғандай. Тіпті, жеке дүние-мүлкінің өзіне бәз біреулер ие болып, бір сәтте бар жиған-тергенінен айырылған жандарды көре-көре көз, естие-есті құлақ та үйреніп кеткен. Осыған қарап адамдардың жеңіл жолмен ақша тауып, оңай баюға деген құлшынысының күн санап артып бара жатқанын байқаймыз. Қазірде ауырдың үстімен, жеңілдің астымен жүруді ойлап, оңай олжаға кенелуді мақсат еткендерге арнайы ұтыс ойындары да ойлап табылған. Жастар арасында «ГИВ» деген атаумен танымал батпан құйрық әрекет бастапқыда «Вконтакте» әлеуметтік желісінде оқырманның санын арттыру үшін жасалған болса, бүгінде Instagram желісінде көз ілеспес жылдамдықпен қарыштап дамып барады. Соңғы 1-2 жыл көлемінде эстрада жұлдыздарының, желіде танымал блогер, вайнерлердің бәрі шетінен

ұтыс ұйымдастырғыш болып кеткен. Әлеуметтік желіде күн сайын елді есінен тандырып, есірткідей елітіп қоятын ұтыс ойындарының түрі де, шарттары да сан түрлі. Бірі билет немесе ән жинағын сатып әлек болса, енді бірінің қойған шарты өздерінің айтуынша «тіптен жеңіл». Бар болғаны оның парақшасындағы «достарының» барлығына жазылып, тіркелсеңіз болғаны. Оның өзі аз дегенде 100 адамнан кем емес. Мұндағы мақсат та айқын – бизнесін дамытып, оқырман жинағысы келетіндердің әлеуметтік желідегі парақшасына барынша адам жинау. Қолынан телефоны түспейтін қазіргі жастар үшін бұл шарттар түкке тұрмайды. Тіпті, үйде жұмыссыз отырған кейбір жан осы тектес ойындарға қатысудың шеберіне айналған. Ақшалай және түрлі құнды сыйлықтармен бірге, су жаңа көлігін бәске тігіп, «бәрі де тегін» деген жарнамамен елді еліткендердің парақшасын ойын аяқталғанша сәт сайын аңдып отырудан жалықпайды. Ойын ұйымдастырамын деп оңбай олық жегендер де, сергелдеңге түсіп сан соғып алданғандар да жоқ емес. Еске сала кетсек, ел аумағында төтенше жағдай енгізіліп, карантин жарияланғанына қарамастан әнші Ернар Айдар жалған ұтыс ойнатты деп айыпталған болатын. Әріптестерінің осындай әрекеті жарияға жар болып, былығы ашылса да, жарнамасын желіге жүктейтін елге танымалдылардың қатары әлі де сиремеді. Неге?

Лина АЙДЫНҚЫЗЫ

АНДАТПА

ПСИХОЛОГИЯ 3-стр

«УМИРАТЬ НЕ ХОЧУ,
НО СИЛ ЖИТЬ НЕТ»

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ 4-бет

ЖЕТІ АЙДАҒЫ
ЖЕТІСТІК

НАУҚАН 5-бет

ЕКПЕ – ҚАУПСІЗДІК ҚАМЫ

ӨМІР-ӨЛЕҢ 13-бет

«АҚЫН БОП ӨМІР КЕШІРУ
ОҢАЙ ДЕЙМІСІЗ...»

КӘСІП

ШЫҢҒЫСХАН ЫҚҚАН ШЫН

Жалғасы. Басы 1-бетте

Кей адамдар ғимаратты жалдау, жөндеу жұмыстары, қажетті құрал-жабдықтары бар, бұдан өзге де ірілі-ұсақты заттар үшін де өз қаражатыңды жұмсап отырсың, сонда мұның пайдасы қандай деп ойлауы мүмкін. Бұл орайда айтарым, мүмкіндігі шектеулі жандарға керегі тек мейірім ғана. Адам қай кезде болсын рухани құндылық іздейді, тіпті кей жағдайда оған материалдық игіліктің де қажет болмауы мүмкін. Ал адамның адамға деген мейірімі, жылы сөзі мен рухани қолдауы қашанда маңызды, – дейді «Айя» әлеуметтік сұлулық салонының иесі Шыңғысхан Асқарұлы.

АДАМНЫҢ бақыты – балада демекші, Шыңғысханның осындай шыңға шыққанына анасы Нұрсұлу да шын қуануда. «Кез келген ата-ана баласының денсаулығы жақсы болып, дегеніне жетсе деп армандайды. Бала шағынан аурушаң болып өссе де, үмітімізді үзбей қай кезде де

әкесі екеуіміз жанынан табылып, қамқор болып келеміз. Оның: «анашым, мен де достарым секілді өзімнің сүйікті ісіммен айналысым келеді» деген сөзін естігенде, жүрегім сыздап сала беретін-ді. Кейінгі кезде оның интернет желісіне кіріп, өзінің қандай кәсіппен шұғылдансам екен деген ынтасын байқап қалып жүрдім. Бір күні осындай жобаға қатыссам деген ойын айтты. Мұны естіп, отбасымызбен шын қуанып қалдық. Екі әпкесі де бетінен қақпай, қолдау танытты. Ана ретіндегі арманым да ұлымның өмірден өз жолын тауып, қатарынан қалмай, еліне кішкене болса да көмегі тисе деп ойлаушы едім. Адамның елге сыйлы болуының сыры оның адал еңбегінің жемісі емес пе? Қарекет етіп, ешкімге алақан жаймай, отбасына береке сыйлау нағыз ердің ісі деп санаймын» деп ағынан жарылған Нұрсұлу апай ұлының бұл ісіне

ары қарай да қолдау танытатынын айтты. Сондай-ақ, ана-жүрегі жалға алған сұлулық салоны ғимаратын сатып алуға демеушілік көрсететін азаматтар табылып жатса, үлкен істің бастауы болар еді деген ойын

жасырып қалмады. ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚТЫҢ үлкен-кішісі болмайды. Анығында, шын көңілмен берілген бір жұтым су да, мұқтаж жанға ұсынған бір үзім нан да қамкөңілдің жанына ізгілік нұрын себе алса болғаны. Қоғам нарықтық заманда қатігезденіп кетті деп құстаналағанымен адамдар арасында жақсылық жасауға асығатын жандар аз емес. Ендеше, ұлының ісін қоштап, Текеліден жеке ғимарат алып берсе деген Нұрсұлу

ананың сөзіне құлақ түрер мәрт азаматтар да табылып қалар деген үміттеміз.

Сарби ӘЙТЕНОВА

«САЛИҚАЛЫ ҰРПАҚТЫҢ» игілікті ісі

Қашықтан оқыту мақсатында Алматы облысының оқушыларын барлық қажетті техникамен қамтамасыз ету жұмыстары жүргізілуде.

Жуырда балаларға республикалық бюджеттен дербес компьютерлер таратылса, «Салиқалы ұрпақ» қоғамдық қоры демеушілігімен Талдықорған қаласына тағы 500 ноутбук жеткізілді. Олардың 200-і қала оқушыларына арналса, қалғаны жақын маңдағы аудандарға бөлінбек.

– Ноутбуктер аз қамтылған отбасы балаларына беріледі. Осындай қиын кезеңде біз әр баланың сапалы және жақсы білім алуын қалаймыз. Өйткені, болашақ ұрпақтың дамуына еш кедергі болмауы керек, – дейді қор директоры Қасым Қасабеков.

Бұған дейін аталмыш қор Алматы қаласының оқушыларына 500 ноутбук сыйлап, коронавируспен күресуге және Мақтаарал елді мекенін қалпына келтіруге қомақты қаражат бөлген еді.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

ҰСТАЗДЫҢ ЕҢБЕГІ ЗОР

Ескелді ауданы білім мекемелеріндегі ұстаздар аудан, облыс, республика көлемінде өткен түрлі әдістемелік іс-шараларға, семинарларға, конференцияларға, педагогикалық оқуларға қатысып, іс-тәжірибелерін таратып, шеберліктерін шыңдау үстінде.

Өнегелі шәкірттерін білім нәрімен сусындатып, бәсекеге қабілетті маман даярлау жолында аянбай тер төгіп, бүгінгі заман талабына сай кәсіби біліктіліктерін жетілдіріп, оқушысының рухани өсуіне жағдай туғыза білген көптеген ұстаз қашықтықтан оқыту жағдайында өткен республика, облыс көлеміндегі байқауларда түрлі орын алып келеді. Айталық, қашықтықтан оқыту мүмкіндігін кеңейту үшін заманауи білім технологияларын пайдалана отырып, пәндер бойынша үздік бейнесабақтарды іріктеу мақсатында өткізілген облыстық «Заманауи сабақ-педагогтың кәсіби өсуінің көрсеткіші» байқауында М.Мәметова атындағы орта мектебінің педагог-психологы Н.Досжанова бірінші орын, Қарабұлақ орта мектебінің бастауыш сынып

мұғалімі Т.Грищенко, Қарабұлақ орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі А.Қалиолданаева, Титов атындағы орта мектебінің физика пәні мұғалімі А.Төлеутаева, «Балдәурен» балабақшасының тәрбиешісі Г.Қалыбекова екінші орын, Н.Алдабергенов атындағы орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі О.Сибириякова мен Ш.Уәлиханов атындағы орта мектеп-гимназиясының химия пәні мұғалімі А.Базарбаева жүлделі үшінші орындарға ие болды. Виртуалдық білім беру кеңістігінде білім берудің үздік бейнесабақтар қорын толықтыруға өз үлестерін қосқан ұстаздардың еңбектеріне шығармашылық табыстар тілейміз.

Ш. ХАМИТОВ.

СІЗ НЕ ДЕЙСІЗ?

«ШЕТ ЕЛДІКТЕРГЕ ЖЕР ЖАЛҒА БЕРІЛМЕСІН!», «БАБАЛАР АМАНАТЫНА ҚИЯНАТ ЖАСАЛМАСЫН!», «ХАЛЫҚҚА НАҚТЫ КӨМЕК КӨРСЕТІЛСІН!», «НЕСИЕ КЕШІРІЛСІН!», «САЯСИ ТҮТҚЫНДАР БОСАТЫЛСЫН!» - АЛАҒА ЖИНАЛҒАН ХАЛЫҚТЫҢ БАР ТАЛАП-ТІЛЕГІ ОСЫНДАЙ.

БЕЛСЕНДІЛЕРДІҢ БИЛІККЕ ТАЛАБЫ ҚАНДАЙ?

Қазақстан Республикасы Конституциясының 2 тарау 6 бабына сәйкес халық егемендіктің бірден бір иесі және мемлекеттік биліктің қайнар көзі болып табылады. Алайда, Қазақстандағы билік өзіне ғана жұмыс істейтін «корпорацияға» айналған. Халықтан алыстап кетті. Осыған шыдамай, төзімі таусылған Жанболат Мамай бастаған бір топ белсенді өз талаптарын айтып, митинг өткізді. Қазақстанның барлық қаласында өткізіміз деп жоспарланған митингіге тек Алматы, Қарағанды, Семей, Ақтөбе қалаларының әкімдігі рұқсат берген. Бірақ адам саны 200-250-ден асқан жағдайда, жиналғандарды таратамыз деген ескерту жасаған. Ал, рұқсат етілмеген Шымкент, Нұр-Сұлтан қалаларында алаңға жиналған бірнеше адамға әкімдіктен ескерту жасалып, үйіне қайтарған. Шымкенттегі Наурыз алаңына жиналған халық әкімдік ескертуіне тіпті мән бермеген көрінеді. Ал, рұқсатсыз алаңға шыққысы келмегендер арнайы Алматыға келген.

– Мемлекет осы уақытқа дейін қаншама банкке көмек көрсетті. Ал, қарапайым халыққа осы пандемия кезінде ешқандай көмек көрсетілмеді. Басқа елдерде, мысалы, Америкада әрбір адамға 1200\$, әрбір балаға 500\$ беріліп жатыр. Ал, біздің елде ондай нақты көмек жоқ. Сондықтан несиелік амнестию жариялансын. Қарапайым халық қазір

қиналып отыр, халыққа көмек көрсетілсін. Біз осы мәселені соңына дейін жеткізуіміз керек – деген Жанболат Мамайдың сөзінен кейін, белсенділер бірінен соң бірі билікке наразылығын білдіріп жатты.

Жиналған халықтың көбінде «Саяси тұтқындар босатылсын!» деген плакаттар болды. Кейбірі «Қытай елшісі Чжан Сяо өз еліне кетсін» десе, енді бірі «Қасым-Жомарт Тоқаев отставкаға кетуді керек, билікте халыққа қызмет ететін адам отыруы қажет» деп жатты.

Осы митингке байланысты сауалнама алғанымызда 50пайызы «қолдаймыз, несиелік амнестию берілсін, халыққа көмек көрсетілсін» десе, 35 пайызы «көзбояушылық, Мамай биліктің адамы, әдейі ұйымдастырылып отыр» дейді. 15 пайызы «осындай митингілер керек емес, халықты қамап, қинайды, оданда тыныш, бейбітшілікте өмір сүре берейік» деп қорқыныштарын жасырмады. Дегенмен, белсенді топ жетекшісі, саясаткер, журналист Жанболат Мамай осы митингіден нәтиже шығармай тоқтамаймыз деп отыр.

Дәл осындай митинг былтыр қыркүйек айында Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласында болған еді. Ондаған адамды полиция ұстап, кейбіріне жаза қолданған.

Мадина МҰРАТБЕКҚЫЗЫ

ҚОҒАМ ДЕРТІ

ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕС ЖҮЙЕЛІ ЖҮРГІЗІЛЕДІ

Өркениетті қоғам үшін сыбайлас жемқорлықпен күрес өзекті мәселе болып табылады.

Біздің мемлекетіміз, басқа да көптеген мемлекет секілді сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және оны болдырмау мақсатында қарқынды жұмыс жүргізуде. Қазақстан – сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнама қабылдаған және осы мәселе бойынша халықаралық конвенцияға мүше болған алғашқы ТМД мемлекеттерінің бірі. Қазақстан Республикасының

Әділет органдары, өз құзіреті шегінде мемлекеттік органдардың, ұйымдардың, лауазымды адамдар мен азаматтардың жұмысында заңдылық режимін, үстемдігін қолдайтын, мемлекеттің заңды мүдделерін қорғайтын мемлекеттік басқару жүйесінде маңызды рөл атқарады. Сыбайлас жемқорлық әділет органдарының тиімді жұмыс істеуін бұзуы және өз функцияларын орындауын әлсіретуі мүмкін. Сондықтан, әділет органдарының басымдықтарының бірі болып сыбайлас жемқорлық қылмыстары мен құқық бұзушылықтарының алдын-алу және жолын кесу мәселесі танылады. Сол себепті,

барлық мемлекеттік орган мен лауазымды адамдар өз құзіреті шегінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы қоғам болып белсенділік танытып, қарсы тұруымыз қажет.

А. АЙНАҚҰЛОВ,
Текелі қалалық ауданаралық әділет басқармасының басшысы.

ПСИХОЛОГИЯ

“УМИРАТЬ НЕ ХОЧУ, НО СИЛ ЖИТЬ НЕТ”

Давайте для начала разберемся что же такое депрессия и почему многие люди живут с ней долгие годы.

В современном обществе понятие депрессия довольно размыто.Мы употребляем этот термин когда нам грустно или просто одиноко.Но стоит получить подарок или сходить куда-то с близкими друзьями, как вдруг нашу хандру развеет ветер. И так,депрессия это не когда нам просто грустно,это не мимолетное настроение,что посещает нас время от времени.

А теперь давайте поговорим о том как же выглядит настоящая депрессия.Под депрессией понимают расстройство психического здоровья тогда, когда наблюдаются продолжительное подавленное настроение и другие симптомы, затрагивающие мысли, чувства, поведение и весь организм. Когда депрессия продиагностирована, она поддается эффективному лечению.

Чаше всего люди с подобной проблемой отрицают ее наличие,говорят «я в порядке»,подобную позицию легко понять ведь «ныть» в нашем обществе не принято.Скорее всего они услышат в ответ что-то вроде «Ты просто любишь валяться. Наши родители работали, и что-то не помню, чтобы кто-то из них болел депрессией», « Просто соберись, встань и сделай» или «Это просто погода, вот ты и хандришь». Да,несомненно для некоторых людей депрессия это «просто»,но для человека,страдающего от своего состояния это может быть совсем не легко.

Депрессия редко возникает в результате одной причины,она развивается в результате взаимодействия социальных, психологических и биологических факторов. Эти факторы изменяются и дополняются вместе с развитием человека и среды, в которой она существует. К тому же, сегодня на все это накладываются еще и экологические, технологические и информационные факторы.

Вероятность возникновения депрессии возрастает, например, в случаях трудного детства, когда ребенок подвергается физическому, психическому или сексуальному насилию или оказывается брошенным. Депрессия может быть последствием каких-либо чересчур тяжелых, печальных или сложных событий.

Специалисты выделяют несколько ярких проявлений депрессии.

Подавленное настроение.

К подавленному настроению относятся уныние, печаль, вялость и раздражительность. Будущее кажется мрачным и ничего не значащим. Может значительно увеличиться плаксивость.

Потеря удовольствия.

Дела, которые раньше приносили хорошее настроение, более не удовлетворяют или не интересуют. Из жизни исчезла радость.

Усталость.

Депрессия вызывает потерю инициативности, инерцию и чувство усталости, кажется, что энергии не хватает даже на маленькие дела.

Потеря уверенности в себе или самоуважения.

Характерны мысли о собственной слабости и никчемности, вера в собственный успех очень слаба.

Чрезмерная самокритика или необоснованное чувство вины.

Человек чувствует себя виновным и заслуживающим

ДЕПРЕССИЮ ПО ПРАВУ МОЖНО НАЗВАТЬ ЧУМОЙ СОВРЕМЕННОСТИ. ЛЮДИ, СТРАДАЮЩИЕ ДЕПРЕССИЕЙ, ИСПЫТЫВАЮТ ТРУДНОСТИ В ЕЖЕДНЕВНОМ ФУНКЦИОНИРОВАНИИ. ТРУДНОСТИ ВОЗНИКАЮТ ТАКЖЕ И НА РАБОТЕ. ОЧЕНЬ ЧАСТО ОНИ НЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНЫ В БЛИЗОСТИ СЕМЬИ И ДРУЗЕЙ. ОНИ ОЩУЩАЮТ ОТЧАЯНИЕ И ЧУВСТВУЮТ СЕБЯ БЕСПОЛЕЗНЫМИ.

наказания. Чувство вины часто возникает по отношению к таким проблемам, на которые человек сам не в силах повлиять или в которых даже не допускал ошибок.

Повторяющиеся мысли о смерти или самоубийстве, либо же попытки к нему.

У находящегося в депрессии могут возникать мысли о смерти, желание собственной смерти, а также мысли о самоубийстве.

Чувство нерешительности или ослабление способности концентрации внимания.

Человек не способен сосредоточиться или действовать даже в таких делах, которые ранее казались легкими.

Психомоторные заторможенность или возбуждение.

Может наблюдаться либо оцепенение, либо гиперактивность.

Нарушения сна.

Нарушения сна могут проявляться в трудности засыпания, в прерывистом сне и раннем пробуждении, а также в повышенной сонливости.

Изменение аппетита и веса.

Аппетит может исчезнуть, а вес снизиться; иногда, наоборот, аппетит и вес могут увеличиваться.

Симптомы депрессии могут достаточно сильно варьироваться у разных людей. Иногда ведущими симптомами депрессии могут быть различные физические боли и плохое самочувствие, в таких случаях бывает трудно идентифицировать саму депрессию.

Страдающему от депрессии также во многом трудно описать свои ощущения близким или медикам,

увеличение в рационе омега-3 жирных кислот, профилактика воспалений, солнце и здоровый сон успешно предотвращают дальнейшее развитие депрессии.

Также положительное влияние обеспечивают социальные связи, группы поддержки, разговоры с другом-психоаналитиком, медитация, творческая деятельность, благотворительность.

Если же у вас проявляется по одному или более симптомов , и они продолжаются более двух недель, то время обращаться к врачам,веселыми видео с котиками и словами друзей,что все будет хорошо,надо только потерпеть уже не отделаешься. Никакого “просто собери волю в кулак” не существует. Когда человек в депрессии, у него нет воли. Это не тоска и не сезонная хандра, ты не можешь прекратить это с помощью одних только собственных ресурсов.

Народные методы алкогольной терапии - даже когда речь идет о легкой и средней депрессии - тоже не работают. По своим химическим характеристикам алкоголь является антидепрессантом. Но его потребление дает лишь краткосрочный результат, имеет огромное количество побочных эффектов и вызывает привыкание.

Да да! Необходимо идти к психиатру, чтобы из-за застенчивости или предубеждений не довести депрессию до клинической и хронической формы,когда человека уже поздно анализировать и лечить - его уже нужно спасать. В нашей стране люди часто обращаются за помощью уже на той стадии развития болезни, когда первичные методы лечения уже не сработают.

Лечение депрессии.

Сегодня депрессию и ее диагностику рассматривают наравне с другими заболеваниями. Своевременное обращение за помощью и полученное лечение ускоряют выздоровление и предотвращают усугубление депрессии.

Как говорилось выше,для появления депрессии нет одной четкой причины, поэтому способов лечения может быть множество. Обычно депрессия лечится одновременно при помощи лекарств и психотерапии.

При депрессии также могут помочь терапевтические беседы, которые проводят, в основном, психиатрические работники при поликлиниках. В наиболее тяжелых случаях может потребоваться

госпитализация.

Иногда страдающий депрессией человек может чувствовать себя настолько усталым, что не в состоянии участвовать в психотерапии или каком другом анализе трудной жизненной ситуации без лекарственной помощи.

От лекарств не следует ожидать быстрого изменения в самочувствии. Действие лекарств, предназначенных для лечения депрессии, не проявится с первого дня лечения, но будет усиливаться мало-помалу в течение 2-8 недель от начала приема.

Если эффекта от назначенного лекарства не наблюдается, врач может заменить его на другое, изменить дозу или добавить другое лекарство в дополнение к уже принимаемому. В некоторых случаях депрессии подходящая форма психотерапии способствует выздоровлению лучше, чем лекарства. Лечение заканчивается согласно врачебной инструкции, обычно это происходит путем постепенного уменьшения дозы с целью сведения к минимуму конечных симптомов.Но помните,что идеальное лечение обычно сочетает лекарственную терапию и психотерапию. Подтверждено,что психотерапия является эффективным способом преодоления депрессии.

При помощи психотерапии человек может научиться лучшим образом распознавать свои мысли и развить способность управлять ими. Он может понять, почему он думает определенным образом и как избавиться от опасных мыслей. Происходит понимание причин и обстоятельств депрессии. Таким образом,появляется возможность преодолеть скорбь и сложные ситуации.Восприятие чувств и их интерпретацию можно изменить. Можно развить способность фиксации и понимания собственных эмоций, научиться интерпретировать себя новым образом.Психотерапияможет способствовать росту активной деятельности, т.е. человек сам начинает организовывать свою жизнь и то окружение, в котором он сам хочет быть.

Также поддержка близких оказывает огромное влияние на выздоровление. Например, человек, страдающий депрессией, часто легко изолируется, а свойственная депрессии утомляемость затрудняет выход из дома. Поэтому даже совместная прогулка по городу или приготовление еды вместе с друзьями может облегчить состояние.

Конечно же, нельзя забывать и об отдыхе, а также о том, что невозможно излечить депрессию призывами к выздоровлению. Исключение человека из социальных контактов не способствует выздоровлению.

Тем не менее, не у всех людей есть близкие, к тому же для многих бывает слишком трудно поделиться своими проблемами. Каждый проходящий реабилитацию психического здоровья вынужден сам анализировать, какие факторы способствуют выздоровлению именно в его случае.

Следует пытаться делать те дела, которые, по вашему мнению, могут принести хорошее настроение, или те, которые ранее доставляли удовольствие. Даже маленькие радостные моменты могут стать шагом к выздоровлению.

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ

ЖЕТІСУ ӨҢІРІНІҢ ТЫНЫС-ТІРШІЛІГІНІҢ БАСЫМ БӨЛІГІ – АГРАРЛЫҚ САЛА. НАРЫҚ ЖҮЙЕСІНДЕ ЗАМАН АҒЫМЫНА ҚАРАЙ БЕЙІМДЕЛГЕН ШАРУАШЫЛЫҚТАРДЫҢ ҚАМ-ҚАРЕКЕТІ ДЕ ДАЛА ЖҰМЫСТАРЫ МЕН МАЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНА ТИЕСІЛІ. ҚОЛЫ ЖЕТКЕНДЕР ЗАМАНАУИ ТЕХНИКАЛАРДЫ ТАҚЫМДАСА, ҰСАҚ ШАРУАЛАРДЫҢ КӨБІ ҚОЛДА БАРДЫ ЖАМАП, ДІЛДАМАЛАП КҮН КӨРУДЕ.

ЖЕТІ АЙДАҒЫ ЖЕТІСТІК

Тәуелсіздік алғалы отыз жылдың ішінде аграрлық салада жүргізілген реформалардың бірі ұсақ шаруашылықтарды ірілендіру болған. Алайда, бұл түйткіл түбегейлі жемісін берген жоқ. Әсіресе, несие алуда, төртбес шаруашылық бірігіп «Агрокредит» акционерлік қоғамы арқылы «Алтын дала» несие серіктестігінен қаржы алған шаруашылықтардың көбі өтеміні толық төлесе де, алған несиелерін төлей алмаған шаруашылықтар үшін жауапкер ретінде бастары дау-дамайға шатылып жүр. Бұл тек қана Жетісу өңірінде ғана емес, жалпы республикадағы ұсақ шаруалардың басын ауыртып, балтырын сыздатып тұрған өзекті мәселе. Несие алуда ірі корпорациялардың айы оңынан туып, ұсақ шаруалар бозторғайдай шырылдауда. Шаруашылықтарын ұлғайтып, мал басын көбейткісі келетін шаруалардың қысқа жібі күрмеуге келмей, несие мәселесімен сот табалдырығын тоздыруда. Міне, бұл – аграрлық саладағы басты түйткілдердің бірі. Бұдан

шаруашылығындағы экспорт көлемі де көңіл көншітпейді. Керісінше, ішкі нарықты түбегейлі қамти алмай отырған аграрлық сала азық-түлік, қыл аяғы көкөністі де сырттан тасымалдайды. Базарлардағы бағаларды қарап, аграрлық жүйенің қай деңгейде екенін білесіз. Төрт түлікті өргізіп, жайылым жайында таңдайы тақылдаған министрлік халықты күнде тұтынатын азық-түлігімен толықтай қамти алмауда. Еттің бағасы шарықтаған. Қазір қалың бұқара, әсіресе, әлеуметтік аз қамтылған және төмен жалақы алатын қауымдар, жылқы, ірі қара, қойдың еті түгілі, тауық етіне жиі қол жеткізе бермейді. Малды өсірушілер үшін бағаның қымбаттағаны жақсы, алайда, екі ортада пайда көріп жүрген делдалдардың кесірінен қарапайым халық жапа шегуде. Тікелей өнім өндірушімен байланыстың жоқтығы аграрлық саланы сан соқтырып тұр. Біз бұған дейін, Іле, Жамбыл аудандарындағы жеті айлық көрсеткіштің дәрежесін көрсеткенбіз. Қағаз жүзінде және атқарылып жатқан шаруаларға қарасаң көңілің толады. Алайда, қаладағы

басым бөлігі мал шаруашылығына тиесілі болып тұр. Қазақтың малмен жаны бір деген тәмсіл жайдан-жай айтылмағанын осы көрсеткіш дәлелдейді. Себебі, жалпы өнімнің, яғни, 10 450,3 миллионның 9 724,6 миллионы мал шаруашылығынан түскен қаржы. Малдың бейнетін малды баққан адам ғана біледі. Төрт түліктің қай-қайсын да өргізіп жусату оңай шаруа емес-ті. Ата-бабам «бақпасаң мал, қарамасаң бала кетеді» дегенді тектен-тек айтпаған. Күз күзекте, қыс қыстауда, көктемде төлдетіп, жаз жайлауда жүретін малшы қауымы үшін малдың азық-түлігін дайындау да ауқымды іс. Кешегі кеңестік кезінде малшы тек алдындағы малын ғана білетін. Олардың жем-шөбі мен көшіп-қонуы шаруашылықтардың мойнында болатын. Бүгінгі жекеменшік дәуірде, малды да, егістікті де, жем-шөпті де өздері дайындайтын шаруалар бесаспап болып алған. «Өзімдікі дегенде өгіз қара күшім бар» дегендей, жекеменшігіндегі барды ұқсатып, шамасы жеткендер мал басын өсіріп, егістігін ұлғайтып та жатыр. Төрт түліктің жем-шөп қорын дайындауда көп жылдық шөп – 8571 га, дәрілік шөптер – 633 га, сүрлемдік жүгері – 125 га себілген. Аудан бойынша мал саны ірі қара – 60548, қой мен ешкі – 144 701, шошқа – 4684, жылқы – 19 513, түйе – 408 бас және құстар – 115 993-ты құрайды. Күтімін баптап, күйін түсірмесең көл-көсір табыс әкелетін мал шаруашылығы қазақтың оң жамбасына келіп-ақ тұр. Ежелден малсақ, көшпенді елдің үрім-бұтағы, елді мекендердегі ағайындар осы малмен күнін көруде. Оны өсіріп, өнім алуға. Айталық, мал мен құс өсірушілердің негізгі өнімдері бойынша түрлі салмақтағы мал, құс еті – 6622 тонна, сүт – 24 545 тонна және 8192 мың дана жұмыртқа өндірілген. Көрсеткішке көңіл тояды. Табан ақы, маңдай терінің ырысын бейнеттеніп көрген бағбаншылар туралы да ауыз толтырып айтуға болады. Мәселен, өсімдік шаруашылығы бойынша ауданда жеті айда 1008,0 млн. теңгеге өнім өндіріліп, көрсетілетін

қызметтер 17,63 млн. теңгеге, нақты көлем индексі 100 % орындалған. Ауданда биылғы жылдың егістік көлемі – 98 274 га құраса, оның ішінде дәнді дақылдар 54 451 га (бидай – 23157 га, арпа – 27 577 га, дәндік жүгері – 1547 га, басқа да дәнді дақылдар көлемі – 2170 га құрайды), майлы дақылдар көлемі – 29 568 га (күнбағыс – 3760 га, қытай бұршағы – 8377 га, мақсары – 8377 га), қант қызылшасы 3167 га, картоп – 980 га, көкөністер – 660 га, бақша дақылдары – 119 га, құрайды. Ендігі мақсат, егін орағына шалғы салып, ауа-райының қолайлы сәтін пайдаланып төкпей-шашпай жинап алу – дейді ауданның ауылшаруашылық бөлімі. Ол үшін шаруаларға барлық жағдай жасалған. Бүгінгі таңда жұдырықтай жұмылған шаруалар ала жаздай өндірген өнімдерін ысырапсыз жинап алу қамында. Ол үшін ауданда ауыл шаруашылығына қажетті құны 710 590 миллион теңгеге 42 дана техника сатып алынған. Бұл техникалар қазір шаруашылықтарда пайдалануда. Себебі, заман ағымына қарай, озық технологиямен қамтылмай нәтижелі көрсеткішке қол жеткізу мүмкін емес. Сондықтан, алға қадам басқан шаруалар мемлекеттен берілетін жеңілдіктерді, яғни, ауыл шаруашылығына тиесілі несиелерге қол жеткізуде. Мұның өзі шаруаларды жігерлендіріп отыр «Жасыратыны жоқ, түйіні тарқатылмаған түйткілдер де бар, олар да рет-ретімен шешілетін күнәлысемес. Себебі, аграрлық салаға үкіметтен жіті көңіл бөлінуде» – деген ауданның ауылшаруашылық бөлімі аудан бойынша экспортқа шығарылған ауыл шаруашылығы өнімінің көлемі – 1 841,9 тоннаны құрап отырғандығынан да мәлім етті. Атап айтсақ: «AZIA GOLD» ЖШС Германия Ресей және Туркия мемлекеттеріне 251,6 тонна дәрілік шөптерді және 366,3 тонна тары өнімін Германия мемлекетіне экспорттап отыр. «PSD Grup» ЖШС Тәжікстан мен Өзбекстан мемлекеттеріне 1224,0 тонна соя шротын экспорттауда.

бөлек, жайылым мен егістік алқабындағы су тапшылығы, техникаларды жаңарту, мал мамандарының жетіспеуі, төрт түліктен тарайтын түрлі аурулармен күресу, асылдандыру жүйесіндегі ауқымды шаралар күн тәртібінен түскен емес. Жекеменшік дәуірде, капитализмнің ырғағымен іріленген корпорациялар алға шықса, көлеңкеде қалып, бой көтере алмаған ұсақ шаруашылықтардың жан-айқайлары ақпарат құралдарында күн күркіреп, найзағай от шашқандай ауылшаруашылық министрлігін дүркін-дүркін сілкілеуде. Олардың айтуынша, өнім өндіруде ірі корпорациялардан гөрі осы ұсақ шаруашылықтар мол өнім өткізеді екен. Ел экономикасындағы жеті күре тамырдың бірінің қан айналымын айналдырып тұрған ауыл

халықтың тұрмысын бағамдасақ, бармақ шайнайсыз. Аптасына бір мәрте өткізіліп тұратын сенбілік базардағы бармақ-басты, көз қыстылық пен таразыдан тара жейтін саудагерлердің сиқыры өз алдына бір өңгіме.

Жалпы Алматы облысында 17 аудан, 777 ауыл бар. Жер көлемі жағынан 223,991 км², республика бойынша бесінші орында тұрмыз. Соның бірі Сарқан ауданы. Жер көлемі 10,4 мың км². 47000 тұрғыны, 38 елді-мекен, 12 ауылы бар ауданда басты тіршілік ауылшаруашылық. Жеті айлық көрсеткішке зер салсақ, қаңтар-шілде айлары аралығында ауыл шаруашылығы жалпы өнім көлемі – 10 750,3 млн. теңгеге орындалған. Нақты көлем индексі – 103,7 %-ды құрайды. Өндірілген өнімнің және түскен пайданың

ТҮЙІН ОРНЫНА: Экспорт жасаған жақсы ғой, экономикаң қарыштап өседі. Алыс-беріс, барыс-келіс ұлғаяды. Ауылдағы ағайынның күн көрісі – мал мен егістік қана. Алайда, республика бойынша өзекті өртеп тұрған тағы бір мәселе, ұсақ малдың терісі мен жүні бағаланбай, шашылып жатыр. Әлі күнге дейін тері өңдеп, жүннен жіп иіретін бір көрнекті өндіріс орны Қазақстанда құрылмады. Ашылғандарынан жабылғандары көп кәсіпорын санынан жаңылатын болдық. Еңбекші елдің жоғары билікке айтар басты базынасының бірі осы. Сарқандағы сан-салалы істің бірі ауыл шаруашылығындағы жеті айлық көрсеткішті көріп көзайым болдық. Алла, ауыл еңбеккерлерінің қолдарына қуат берсін!

НАУҚАН

ЕКПЕ – қауіпсіздік қамы

Тұмаудың алдын алудың ең тиімді жолы – екпе салдыру. Елімізде жыл сайын жұқпалы аурулардың қатерінен қорғану мақсатында тегін вакцинация жасалады. Бұл үрдіс биыл да жалғасын тауып, 15 қыркүйектен бастап тұмаудың үш штаммына қарсы вакцина салынатыны мәлімденген.

Орталық коммуникациялар қызметінде өткен брифингте Ұлттық қоғамдық денсаулық сақтау орталығы Жұқпалы аурулардың алдын алу департаментінің директоры Жұмабек Бекенов вакцинаның 2 млн. астам дозасы сатып алынғандығын, әрі күзгі-қысқы маусымда жұқпалы аурулардың алдын алу шаралары турасында мәлімет берді. Айтуынша, елде жыл сайын 500 мыңнан 1 миллионға дейінгі адамда жедел респираторлы вирусты инфекция тіркеледі екен. Оның негізгі үлесін (64,2%) 14 жасқа дейінгі балалар құрайтын көрінеді. Сондай-ақ, биылғы коронавирустық инфекция жағдайы да алаң туғызуда.

«Коронавирус індетіне шалдыққандар саны әлі де тіркелуде, деректерді тұмаумен салыстырып отырмыз. Біріншіден, COVID-19 бен тұмау вирусы ұқсас болып келеді. Яғни, екеуі де тыныс алу жүйесі ауруын қоздырады.

Сол арқылы ол симптомсыз немесе жеңіл, тіпті ауыр деңгейдегі көптеген ауруға әсер етеді. Екіншіден, екі вирус та адамдар арасындағы байланыс пен ауа арқылы жұғатындықтан, сақтық шараларын қатаң ұстану инфекцияның алдын алу үшін маңызды», – деді ол.

Вакцинация басталысымен ҚР Денсаулық сақтау министрі Алексей Цой алғашқылардың бірі болып тұмауға қарсы екпе салдырды. Министрдің берген мәліметі де жоғарыда айтылғандарға ұқсас. Яғни, өткен жылы күз бен қыс мезгілінде 430 мыңнан астам қазақстандық тұмаумен ауырса, олардың жартысынан көбі балалар. Қазақстан қауіпсіз әрі сапалы вакцина сатып алғанын халыққа түсіндіру мақсатында өзінің алғашқылардың бірі болып екпе салдырғанын айтқан ол ресейлік «Гриппол+» вакцинасы зертханалық сынақтардан және

бақылаудан өткенін жеткізді.

– Биыл халықты вакцинациялау аса қажет. Өйткені коронавирус пандемиясы кезінде тұмау да өршуі мүмкін. Ондай жағдайда елдегі ахуалды тұрақтандыру қиын болады. Сондықтан бұл жолы елімізде вакцинацияны жылдағыдан екі апта бұрын бастаймыз, – деді министр.

Қыркүйектің он бесінен бастап Алматы облысында да «Тұмауға қарсы егілейік» атты екпе науқаны жүргізілуде. Жергілікті бюджеттен бөлінген 191 млн. 484 мың теңгеге 161 800 тұмауға қарсы вакцина дозасы сатып алынса, қосымша 150 мың дозаға келісімшарт жасалған. Вакцинамен облыс тұрғындарының 14 пайызын қамтамасыз ету жоспарланған. Яғни, белгілі бір санатқа байланысты екпе ақысыз жүргізілмек. Атап айтсақ, медициналық ұйым қызметкерлері, жүкті әйелдер мен 6 айдан асқан балалар, созылмалы ауруы бар және 65 жастан асқан азаматтар ақысыз салдыра алады. Бұған қоса, жетім және ата-ана қамқорлығынсыз қалған балалар тегін егіледі. Ал бұдан басқа өңір тұрғындары үшін 1 екпе дозасының құны 867 теңгені құрайды.

«Жыл сайын жүргізілетін екпе биыл жылдағыдан 2 аптаға ертерек басталды. Бүгінгі күні Талдықорған қаласына 13 997 доза берілді. Аталған ресейлік вакцина тек биыл ғана емес, жыл сайын алынады. Екпенің сапасы жоғары деңгейде, оң нәтижесін көрсетуде. Тұрғындар екпе жасатқанымен де, алдағы суық маусым басталғанда сақтық шараларын қатаң ұстанып, денсаулықтарына көңіл бөлуі тиіс», – дейді Талдықорған қаласы санитарлық-эпидемиологиялық станциясының бас маманы Гауһар Өмірзақова.

Тұмауға қарсы иммундау жұмыстары басталған күні Алматы облысы Бас мемлекеттік санитарлық дәрігері Ерғали Сыдыманов та алғашқылардың бірі болып екпе салдырды. Ол ресейлік «Гриппол+» вакцинасы өңірде төртінші жыл қатарынан егілуде екенін жеткізіп, әрі тұрғындарды өз денсаулығын қорғау мақсатында екпе жасатуға шақырды.

«Ауырып ем іздегенше, ауырмайтын жол ізде» деген тәмсілді өмірлік ұстанымы санайтын Өмірзақ Байжұманов ақсақал тұмауға қарсы екпені 4-5 жыл көлемінде жыл сайын салдыруды әдетке айналдырған.

– Екпе – қауіпсіздік қамы ғой. Жасым – 83-те. Бұл вакцинаның көп көмегі бар. Әсіресе, егде жастағы қарттар суық түсе тұмауратып, сырқаттанып қалатын кездер жиі болады. Әр жылы осындай екпе салдырамын. Екпеден кейін өзімді ешқашан жайсыз сезінген емеспін. Сол себепті, әйелім, бала-шағамның барлығы екпе салдыруды дағдыға айналдырған, – дейді қала тұрғыны.

Лина АЙДЫНҚЫЗЫ

БАСПАСӨЗ МӘСЛИХАТЫ

ЕМХАНАҒА ТІРКЕЛУ НАУҚАНЫ БАСТАЛДЫ

Еліміздегі азаматтарды емханаларға тіркеу Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрінің 2015 жылғы 28 сәуірдегі №281 бұйрығымен бекітілген Азаматтарды алғашқы медициналық-санитариялық көмек ұйымдарына бекіту қағидаларына сәйкес медициналық ұйымды еркін таңдау құқығы негізінде жүзеге асырылады. 15 қыркүйектен басталған науқан 15 қарашаға дейін жалғасады. 2 ай көлемінде еркін таңдауы бойынша әрбір азаматтың тіркелу мүмкіндігі бар.

Аталмыш науқанға орай Алматы облысы денсаулық сақтау басқармасының басшысы Өмірзақ Ниязбеков, Әлеуметтік медициналық сақтандыру қорының Алматы облысы бойынша филиалының директоры Нұрлан Отарғалиев және «Республикалық электрондық денсаулық сақтау орталығы» ШЖҚ РМК, Алматы облысы бойынша филиал директорының орынбасары Біржан Байжановтың қатысуымен онлайн түрдегі баспасөз-мәслихаты өтті.

«Емханаларға тіркеу науқаны» тақырыбында өткен жиында сөз алған Әлеуметтік медициналық сақтандыру қорының Алматы облысы бойынша филиалының директоры Нұрлан Таңжарықұлы тіркелу науқаны кезінде медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымына тіркелген азаматтар 2021 жылдың 1 қаңтарынан бастап медициналық көмек ала бастайтынын айтты. «Бұл ретте медициналық ұйым

біздің қормен келер жылға арналған тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде және міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінде алғашқы медициналық әлеуметтік көмек қызметтерін көрсетуге шарт жасалуы тиіс», – деді ол.

Медициналық мекемеге e.gov сайтына кіру арқылы тіркелу жолдарын үйреткен Б.Досымханұлы тіркелу үшін толтырылатын өтініштің үлгісін көрсетті. Мәселен, емханалық көмек көрсететін ұйымдарға зейнеткерлер, мүгедектер, көмелетке толмағандар, калонияда жазасын өтеушілер, студенттер және медреседе оқитын студенттер, мерзімді және әскери қызметшілер, шет мемлекетте туған балалар, қарттар үйіндегі азаматтар және сенім хат бойынша тіркелетін адамдар бара алады. Ал егер сіз бұл санаттың ішінде жоқ болсаңыз, электрондық үкіметтік портал

Байланыс электрондық үкіметтің веб-порталы www.egov.kz арқылы болса, тіркелу ЭЦҚ-мен жүзеге асады

Денсаулық сақтау бөлімінде сізге қажет қызметті таңдаңыз «Медициналық-санитарлық алғашқы көмек көрсететін медициналық ұйымға тіркелу»

Науқас жайлы деректерді емхана мемлекеттік ақпараттық жүйелерден автоматты түрде алады

арқылы тіркеле аласыз. Құжаттарыңыз дұрыс емес болса, таңдаған емханаңыз сіз тұратын аймақта болмай немесе тіркелгендер саны 1700-ден асып кетсе, онда тіркеле алмайсыз.

Айта кетейік, Алматы облысында алғашқы медициналық-санитариялық көмек көрсететін 35 мекеме болса, оның 25-і мемлекеттік емхана, қалғаны жекеменшік. Жалпы облыс бойынша 12 мыңнан астам адам әлі де емханаларға тіркелмеген, 499 279-і сақтандыру қорына кіріктірілмеген.

М. МҰРАТБЕКҚЫЗЫ.

Дүйсенбі - Понедельник, 21 қыркүйек

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 03.40 Өнұран
06.05, 16.40 «Konil tolqyny». менің тағдырым
06.15 «Masele»
07.00 «Tansholpan»
10.00, 18.00 «Келін Өні»
12.00 «Niet»
13.35 «Жәдігер»
14.00, 17.00, 20.00, 00.45 AQPAPAT
14.10, 21.30 Т/х «Ханзада».
15.20, 21.30 «Қанатсыз құстар-2».
16.10 «Apta».
17.15 «Қызық екен...»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл».
01.05 «Ashyq alan»
01.55 «Niet»

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 Аналитическая про-
грамма «7 күн» повтор
07.15, 18.00 «Удачная сдел-
ка»
09.15, 17.00 Тұсаукесер
«Qalamaimyn»
10.20 Телехикая «ТАЙТА-
ЛАС».
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30 «COVID-19»
Халықаралық сарапшылар
Алмаз Шарманмен»
13.10 Т/с «Чужое гнездо»
15.00 Тұсаукесер «Бүгін»
Тікелей эфир
16.00, 23.30 Т/х
«Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 «Баспанаға бағыт».
Тікелей эфир
21.00 Итоги дня
21.40Т/с «Жестокий Стам-
бул»
22.35Т/х «Соңғы үміт»
00.35 Деректі драма «Менің
тағдырым»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік әзілдер»
08.00, 14.15 М/ф «Маша и
медведь»
09.30, 22.00 Т/х «Кекеш
келін»
11.00, 21.00 Т/с «Сүлеймен
сұлтан»
12.30, 23.10 Т/х «Құйынды
мекен»
14.00 «Праймериз 2020»
14.05 «Профессионал»
14.45 Т/с «Брак по завеща-
нию»
16.00 «Aitarym bar»
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00, 01.50 ASTANA TIMES
23.20 Т/х «Ұлы ханша»
00.50 Т/х «Таңдауым сен»
02.50 «Біреудің есебінен»
деректі драма
03.35 «KazNet»
03.55 Т/с «Все только на-
чинается»
05.30 «Шімән апаның хикая-
лары»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Когда зовет
сердце»
07.00 «Той заказ»
07.30 «BastyBagdarlama»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕН-
СКОЕ»
12.00 «Qoslike»
15.40 «На самом деле»
16.45 Т/с «Испанец»
18.00 «Басты жаңалықтар»
18.45 «Пусть говорят»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-
СТИ»
20.50 Т/с «Рикошет»
22.00 «П@УТИНА»
22.50 «Рикошет» продолже-
ние
01.10 Премьера «Шифр»

Открыто наследственное дело на имущество умершей
Аталыковой Азипы Тайыровны, умершей 25 июня 2020
года. Наследником обращаться к нотариусу Нургазиновой
Гульзире Наукановне, по адресу: г. Талдыкорган, улица
Балпыкби №39, тел: 32-92-96

Сейсенбі - Вторник, 22 қыркүйек

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 03.40 Өнұран
06.05 «Қазақ даласының
құпиялары» Деректі фильм
06.30, 14.00, 17.00, 20.00,
00.45 AQPAPAT
07.00 «Tansholpan»
10.00, 18.00 «Келін Өні»
12.00 «Niet»
13.35 «Жан жылуы»
14.10 «Ханзада»
15.20, 21.30 Т/х «Қанатсыз
құстар-2».
16.10 «Ауылдастар».
17.15 «Қызық екен»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.35 «Konil tolqyny».
00.50 Футбол. Уефа. Чемпи-
ондар лигасы, іріктеу кезең
03.00 «Ashyq alan»
03.50 «Жан жылуы»

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 Аналитическая про-
грамма «7 күн» повтор
07.15, 18.00 Премьера
«Удачная сделка»
09.15, 17.00 Тұсаукесер
«Qalamaimyn»
10.20, 21.40 Т/с «Жестокий
Стамбул».
11.10 Т/х «ТАЙТАЛАС».
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30 «COVID-19»
Халықаралық сарапшылар
Алмаз Шарманмен»
13.10 Т/с «Чужое гнездо»
15.00 Тұсаукесер «Бүгін»
Тікелей эфир
16.00, 23.30 Т/х
«Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 «Народный кон-
троль» Тікелей эфир
21.00 Итоги дня
22.35 Т/х «СОҢҒЫ ҮМІТ»
00.35 Деректі драма «Менің
тағдырым»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и мед-
ведь»
09.30, 22.00 Т/х «Кекеш
келін»
11.00, 21.00 Т/с «Сүлеймен
сұлтан»
12.30, 23.20 Т/х «ҰЛЫ
ХАНША»
14.00 «Праймериз 2020»
14.05 ПРОФЕСИИОНАЛ»
ШОУ
14.45 Т/с «Брак по завеща-
нию»
16.00 «Aitarym bar»
16.55 ҚОШ КЕЛДІҢІЗ
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00, 01.50 ASTANA TIMES
20.55 Loto 5/36. Прямой
эфир
00.50 Т/х «Таңдауым сен»
02.50 «Біреудің есебінен»
деректі драма
03.35 «KazNet»
03.55 Т/с «ВСЕ ТОЛЬКО НА-
ЧИНАЕТСЯ...»
05.30 «Шімән апаның хикая-
лары»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Когда зовет
сердце»
06.45 «Той заказ»
07.15 «Басты жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕН-
СКОЕ»
12.00 «Qoslike»
15.40 «На самом деле»
16.50 Т/с «Испанец»
18.00 «Басты Жаңалықтар»
18.45 «Пусть говорят»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-
СТИ»
20.50 Т/с «Рикошет»
22.00 «П@УТИНА»
22.50 Т/с «Канцелярская
крыса»

Открылось наследство после смерти гр. Калантаевой
Галины Ивановны, умершей 27июля 2020 года.Прошу на-
следников и заинтересованных лиц, обращаться к нотари-
усу Бекишбаеву А.С., по адресу: г. Талдыкорган, ул. Шев-
ченко, 146/4. Тел.: 41-37-73, в срок до 27 января 2021 года.

Сәрсенбі - Среда, 23 қыркүйек

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 03.40 Өнұран
06.05 «Қазақ даласының
құпиялары» Деректі
фильм
06.30, 14.00, 17.00, 20.00,
00.35 AQPAPAT
07.00 «Tansholpan»
10.00, 18.00 «Келін Өні»
12.00 «Niet»
13.35 «Тұлға»
14.10, 22.30 Т/х «Ханза-
да».
15.10, 21.30 Т/х «Қанатсыз
құстар-2».
16.10 «Ауылдастар».
16.40 «Konil tolqyny».
17.15 «Қызық екен»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл».
00.50 ФУТБОЛ. УЕФА.
ЧЕМПИОНДАР ЛИГАСЫ.
Іріктеу кезең. Тікелей эфир
03.00 «Ashyq alan»

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 Қорытынды
жаңалықтар. Итоги дня/
повтор/
07.15, 18.00 «Удачная
сделка»
09.15, 17.00
«Qalamaimyn»
10.20, 21.40 Т/с «Жестокий
Стамбул».
11.10 Т/х «Тайталас».
12.00 Жаңалықтар. Но-
вости
12.30 «COVID-19»
Халықаралық сарапшылар
Алмаз Шарманмен»
13.10 Т/с «Чужое гнездо»
15.00 Тұсаукесер «Бүгін»
Тікелей эфир
16.00, 23.30 Т/х
«Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 «Баспанаға бағыт».
Тікелей эфир
21.00 Итоги дня
22.35 Т/х «СОҢҒЫ ҮМІТ»
00.35 Х/ф «МЕНИҢ
ТАҒДЫРЫМ»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік
әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и мед-
ведь»
09.30, 22.00 Т/х «Кекеш
келін»
11.00, 21.00 Т/с
«Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.20 Т/х «Ұлы
ханша»
14.00 «Праймериз 2020»
14.05 «Профессионал»
шоу
14.45 Т/с «Брак по заве-
щанию»
16.00 «Aitarym bar»
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00, 01.50 ASTANA TIMES
20.55 Loto 6/49. Прямой
эфир
00.50 Т/х «Таңдауым сен»
02.50 «Біреудің есебінен»
деректі драма
03.35 «KazNet»
03.55 Т/с «Все только на-
чинается..»
05.30 «Шімән апаның
хикаялары»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «КОГДА ЗОВЕТ
СЕРДЦЕ» ТЕЛЕХИКАЯСЫ
06.45 «Той заказ»
07.15 «Басты
Жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕН-
СКОЕ»
12.00 «Qoslike»
15.35 «На самом деле»
16.50 Т/с «ИСПАНЕЦ»
18.00 «Басты
Жаңалықтар»
18.45 «Пусть говорят»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-

Открылось наследство после смерти гр. Болтаевой
Гульшат Сериковны, умершей 22 июля 2020 года. Про-
шу обращаться к нотариусу Бекишбаеву А.С., по адресу:
г. Талдыкорган, ул. Шевченко, 146/4. Тел.: 41-37-73, в срок
до 22 января 2021 года.

СТИ»
20.50 Т/с «Канцелярская
крыса»
22.00 «П@УТИНА»
22.50 «РИКОШЕТ» продол-
жение
01.10 Ночной кинотеатр
«Шифр»
02.10 «П@УТИНА»
02.55 Т/с «КОГДА ЗОВЕТ
СЕРДЦЕ»
03.40 «Той заказ»
04.10 «Ұшқалақ»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 Кешкі жаңалықтар
07.30 Т/х «Аслы-Ферхат»
09.00 Т/х «Аталар сөзі»
09.30 НОВОСТИ
10.10 «РОЗЫСК»
12.10 О/д «Морские дьяво-
лы. Рубежи Родины»
14.30 Х/ф «Небеса подо-
ждут»
16.30 Т/х «Өмір сабағы»
18.00 Т/х «Кектен туған
махаббат»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
23.45 О/д «Морские дьяво-
лы. Рубежи Родины»
01.30 «РОЗЫСК» (повтор)
02.15 «Астарлы ақиқат»
03.00 «Кектен туған махаб-
бат»

ЖЕТІСУ

07.00 Өнұран
07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей
эфир/
09.00 TV-сабақ
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Сыралғы» /тікелей
эфир/
19.30 «Бүгін» /тікелей эфир/
20.00 Д/ф «Әлемнің мәдени
қазынасы»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Экорейд»
21.30 Новости
22.00 Телесериал «Бәрі де
анам жайлы»
22.35 «Әсем әуен»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости
23.55 Өнұран

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00 Т/с «Немного женаты»
06.50 Информбюро (повтор)
07.50 Т/с «Ганга»
10.00, 21.05 Т/с «Живой»
12.40 Х/ф «Гамба в 3D»
15.00 «Кел, татуласайық»
19.00 Сериал «Кухня»
20.00 Информбюро
23.25 «Кел, татуласайық»
02.05 Алдараспан, Нысана,
Шаншар әзілдері
04.00 Ризамын
05.00 Әзіл студия

7 КАНАЛ

06.00 «Қуырдақ»
06.15 «Еленген есім»
07.10 «Келесі кім?»
07.50, 22.20, 04.10 Т/х
«Элиф»
09.00, 17.00 Т/с «Тайны
госпожи Кирсановой»
10.10 «Смеяться разреша-
ется»
11.50, 18.10 Т/с «Бала-
бол-2»
13.00, 20.20, 02.10 Т/х
«Жалдамалы қалындық»
14.00, 03.10 Т/х «Азулы
әулет»
15.00 «Q-елі»
15.50, 23.20 Т/с «Исправ-
ленному верить»
19.15 Т/с «Война семей»
21.20 Т/х «Тек қана қыздар»
21.50 Т/х «Тақиясыз
періште»
00.30 «Вокруг света за
монетой»
04.50 «Өз ойым»

АШЫҚ ӘНГІМЕ

«ТІЛ ТАЗАЛЫҒЫ ТҰРАҚТЫ НАЗАРДА БОЛУЫ ТИІС»

5 ҚЫРКҮЙЕК – ҚАЗАҚСТАНДА ТІЛДЕР МЕРЕКЕСІ. БҰЛ КҮННІҢ ОСЫЛАЙ БЕЛГІЛЕНУІНІҢ БІР СЕБЕБІ – ҰЛТ ҰСТАЗЫ, ТІЛ КҮРЕСКЕРІ АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВТЫҢ ТУҒАН КҮНІ. «ҰЛТТЫҢ САҚТАЛУЫНА ДА, ЖОҒАЛУЫНА ДА СЕБЕП БОЛАТЫН НӘРСЕНІҢ ҚУАТТЫСЫ – ТІЛ» ДЕГЕН АХАҢНЫҢ ТУҒАН КҮНІ ОСЫЛАЙША ЕРЕКШЕ МЕРЕКЕГЕ АЙНАЛЫП ОТЫР. ОСЫҒАН ОРАЙ, ӨҢІРДЕГІ ТІЛ АХУАЛЫНА НАЗАР АУДАРУ МАҚСАТЫНДА АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ ПАНФИЛОВ АУДАНДЫҚ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ ТІЛДЕРДІ ДАМУ ТҮРІ БӨЛІМІНІҢ БАСШЫСЫ ТОЛҚЫН КӨШЕРБАЕВАМЕН СҰХБАТТАСҚАН ЕДІК.

– Толқын Ерболқызы, бүгінгі Қазақстан халқы тілдерінің мерекесі күні құтты болсын! «Туған тілім – тірлігімнің айғағы» демекші, бұл мереке баршамыз – көзі ашық, көкірек ояу кез келген жан үшін ортақ қуаныш қой. Олай болса бұл саланың аудандағы ахуалы туралы айтып беріңізші.

– «Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы Заңына және «Қазақстан Республикасындағы тіл саясатын іске асырудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы» үкімет қаулысына сәйкес ауданда алдын ала арнайы іс-шаралар жоспары жасалған болатын. Осы жоспарға сәйкес меншік түріне қарамастан аудандағы барлық мекеме, ұйым, кәсіпорындарға тұрақты әдістемелік көмек көрсетіліп тұрады. Мемлекеттік тілді насихаттайтын ұрандар ғимараттардың көрнекті орындарына ілінген. Жергілікті БАҚ-та тілді насихаттайтын мақалалар тұрақты жарияланады. Жалпы алғанда ауданда іс қағаздары 100 пайыз мемлекеттік тілде жүргізіледі. Бұл үрдісті дамыту мақсатында әртүрлі іс-шаралар атқарылуда. Мемлекеттік мекемелердегі кіріс, шығыс құжаттарына сараптама жасалып тұрады. «ҚАЗТЕСТ» жүйесімен қазақ тілін білу деңгейін бағалау бойынша бюджет саласындағы қызметкерлерге түсіндіру жұмыстары жүргізіліп, әр деңгей бойынша диагностикалық тест алдында. Тест орталығы Б.Момышұлы атындағы орта мектеп гимназиясында және Жаркент қаласындағы Тіл оқыту орталығында орналасқан. Бұл орындар тест алуға қажетті құралдармен толық жабдықталған.

– Қазір елімізде коронавирус пандемиясына байланысты барлық жұмыс түрі жаңа форматқа көшкені белгілі. Бұл бағыттағы іс біздің ауданда

қалай өріс алды?

– Қалыптасқан қиындыққа қарай тілді дамытуға байланысты барлық шаралар онлайн түрде өткізілуде. «Қалауын тапса, қар жанар» дегендей, бұл бағытта да орайын келтіріп атқарған ісіміз игі нәтижеге жеткізіп жүр. Түрлі этнос жастары арасында Ұлы Абайдың 175 жылдығына арналған облыстық онлайн байқауға біздің ауданнан қатысқан үміткеріміз Дильназ Шарипова бас жүлдені жеңіп алып, республикалық жарысқа жолдама алды. «Жыр қаһаны» атанған ақтангер ақын Жұматай Жақыпбаевтың мерейтойына арналған облыстық мүшәйрада аудан әкімі аппаратының бас маманы Ғану Еркін жүлделі үшінші орынға ие болса, Алтынсарин атындағы орта мектептің ағылшын тілі пәнінің мұғалімі үш тілді жетік меңгерген Айжан Кеңесбаева облыстық «Тіл шебері-2020» онлайн байқауының ынталандыру сыйлығын иемденді. Сондай-ақ, біздің бөлімнің бас маманы Нұрәділ Нұртілеуұлы «Қазақстан Республикасының үздік мемлекеттік қызметкері» республикалық конкурсына белсене қатысқаны үшін ҚР Мемлекеттік қызмет істері агенттігі Алматы облысы бойынша департаментінің Алғыс хатына ие болды. Сонымен қатар ауылдық округтерде «Тіл-ұлттың жаны» атты тақырыпта дөңгелек үстел, «Мемлекеттік тіл - менің тілім» атты көркем сөз байқауы, «Тіл-халықтың айнасы» атты көрмелер, «Тіл тірегіміз - соғып тұрған жүрегіміз» атты тақырыпта студенттер арасында дебат және «Ана тілің - арың бұл» атты шешендік сөз өнерінен сайыс талап деңгейінде өткізілді.

– Тіл туралы тілге тиек еткенде латын әліпбиіне көшу мәселесін аттап кете алмайтынымыз түсінікті. Енді осы жөнінде айтсаңыз.

– Елбасы Н.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық

мақаласы аясында қазақ әліпбиін латын графикасына көшіру жөнінде аудан көлемінде түсіндіру жұмыстары тұрақты жүргізілуде. Білім беру орындарында және мемлекеттік мекемелерде «Латын әліпбиі: жаңғыру жазудан басталады» атты дөңгелек үстел, жастар арасында «Латын әліпбиіне көшу: өркениет бастауы» атты тақырыпта пікір алмасулар өтуде. Нағарашы, Үшарал ауылдарында «Латын әліпбиіне көшу - тіл келешегінің кепілі» атты тақырып аясында сынып сағаттары, пікір алмасу кештері және аудан кітапханаларында кітап көрмелері ұйымдастырылды. Жаркент қаласында орналасқан LED экранда латын қарпіне көшу бойынша хабарландырулар және мемлекеттік тілді қолдау бойынша бейнероликтер жиі көрсетіліп тұрады.

– Көрнекі ақпаратты ретке келтіру ісі қалай ұйымдастырылуда?

– Қазіргі карантин талаптары жұмысты біраз күрделендіре түскені рас. Әйтсе де, бұл бағыт бойынша бақылау және әдістемелік көмек көрсету жұмыстары әсте тоқтаған емес. Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Заңына, «Жарнама туралы» Заң талаптарына сәйкес шағын және орта бизнес нысандарында анышпағардың рәсімделуі және көрнекі ақпарат құралдарында мемлекеттік тілдегі мәтіндердің грамматикалық және стилистикалық қателерін түзету мақсатында рейдтік тексеру жүргізілуде. Тексеру барысында халыққа қызмет көрсету орындарындағы (дүкендер, шаштараздар, кафелер, дәмханалар, дүңгіршектер) маңдайшаларда жазылған жазулар, хабарландырулар, жарнамалар, баға көрсеткіштері және басқа көрнекі ақпараттар заңнамаға сәйкес жазылу керектігі туралы ескерту жасалып, орын алған олқылықтарды түзету жөніндегі ескертпе қағаздар таратылуда.

– Ономастикалық атауларды ретке келтіру жұмыстарының жайы қалай?

– Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі Президент Әкімшілігімен келісе отырып ортақ тарихи сананы қалыптастыру мақсатында «Тарихи тұлғалар», «Тарихи жер-су атаулары», «Дәстүрлі атаулар» тізімдері жобасын әзірлеген. Аталған жоба ҚР Үкіметінің жанындағы республикалық ономастика комиссиясының арнайы отырысында қаралып, мақұлданған. Объектілерге, әкімшілік-аумақтық бірліктерге, олардың

құрамдас бөліктеріне атау беру және қайта атау кезінде осы талаптың үдесінен шығу – біздің әрдайым назарымызда. Бөлімге қалалық, ауылдық округтерден, аудандық бөлімдерден және қоғамдық ұйымдардан әр алуан ұсыныстар жиі-жиі келеді. Олардың барлығы мұқият сарапталып, дайындалып, өз уақытында облыстық ономастика комиссиясына ұсынылады. Одан әрі оңды шешім қабылдануы үшін орнықты негіздеме қалыптасуына күш саламыз. Осындай ыждаһаттылықпен атқарылған жұмыстардың нәтижесінде бір-екі жылдың бедерінде ауданда екі бірдей ауылдың аты ауыстырылды. Атап айтқанда, бұрынғы Төменгі Пенжім – «Ынтымақ ауылы», ал, Нағарашы – «Жерұйық ауылы» деп жаңаша аталды. Үш мектеп Әлихан Бөкейхановтың, Бауыржан Момышұлының және Дінмұхамед Қонаевтың есімдерімен алды. Аудан орталығы – Жаркент қаласында Бөлек, Сатай, Аралбай, Елтіңді, Ұзақ, Шойнақ, Бағай, Нұржеке батырларға, Қожанбет, Шөңті, Салпық, Дөнен сияқты билерге, сондай-ақ, генерал Сабыр Рақымов пен әр кезеңде ауданның әлеуметтік-экономикалық дамуына қомақты үлес қосқан Серғазы Беспәев, Тұрғанғазы Жапарқұлов, Шәріп Омаров, Жақсыбай Исаев, Азат Машуров, Нәби Сарпекөв, Бәкрит Зайнауинов сынды қайраткерлерге көше аттары беріліп, бұл қарекетімізді халық үлкен қуанышпен қабылдады. Ауылдық округтерге қарасты елді мекендерде де осындай үлгілі үрдіс жақсы жалғасын табуда. Сонымен қатар ауданның әкімшілік-аумақтық бірліктерінің, елді мекендер мен көше атауларының ресми бекітілгендігін растайтын құжаттардың талап дәрежесінде болуын да тұрақты қадағалап тұрамыз. Осыған орай, ауданымызда ондай деректер «Мекенжай тіркелімі» ақпараттық жүйесіне толық енгізіліп, аудандық жылжымайтын мүлік орталығы мен аудандық сәулет және қалақұрылыс мекемелеріндегі мәліметтер бойынша толықтай сәйкестендіріліп, біріздендірілуде.

– Сұхбатыңызға рахмет!

Нұрәділ БЕГІМБЕТ,
ҚазАқпарат.

ПЕРЗЕНТ ҮНІ

Дүниеге келгеннен кейін адам өмірі ақ пен қара жолақтан, таңдау мен шешімнен тұрады. Дұрыс шешім қабылдап, жақсы жолға түсу адамның бала кезден алатын тәрбиесіне тікелей байланысты. Сондықтан болар, дана халқымыз бала тәрбиесіне ерекше мән берген. Қыздары қылықты, ұлдары ұлықты болу үшін барын салған. Әрдайым «ешкімнің ала жібін аттама, үлкендерді сыйла, кішілерге қамқор бол» деп үйреткен.

ТӘРБИЕ БАСЫ – ОТБАСЫ

Бүгінгі күннің тәрбиесінде сәл өзгешелік бар. Ақылды, елгезек балалардың орнын, ерке, сабырсыз балалар басуда. «Ұрса – ұр, тепсе – теп, сенікі дұрыс» деген сияқты сөздер баланы деректілікке үйретеді. Үлкенге деген сыйластық, кішіге деген кішіпейілділікті көру арман болып бара жатқандай. Ешкім баласының жаман болғанын қаламайды, әрине. Бірақ қазіргі кезде айналада болып жатқан зорлық-зомбылық, қаскөйлік, ұрлық, қасақана адам өлтіру сияқты оқиғалар да бала санасын уламай қоймайтыны сөзсіз. Оның үстіне осынау дамыған заманда ұялы телефон ұстамайтын бала жоқ шығар, сірә. Күндіз-түні телміріп телефонға қарап, қала берді теледидардан, компьютерден нешетүрлі миға қонымсыз дүниелерді көріп, тіпті соны қайталауға тырысып жатады. Дүниеге келе сала әуен тыңдатып, әртүрлі мультфильм қосып бала кезінен телефонға байлап тастайтын да өзіміз. Жылай қалса қолына телефон ұстата саламыз, «алдана тұрсын, қазір шаруамды бітіріп алайын, сосын

алам» деп жүріп баланың ұялы телефоннан не көріп жатқанына да мән бермейміз. Қарап тұрсақ баланы ғаламтор тәрбиелеп жүр. Бұл, ғаламтор тек қана жамандыққа тәрбиелейді, оның ешқандай пайдасы жоқ деген сөз емес. Керісінше, оның пайдасы көп, білмегенінді үйретіп, адассаң жолды да тауып береді. Ғаламтордың арқасында жетістікке жеткен адамдар да қаншама. Тек пайдасын біліп, уақытымен пайдалана білсең болғаны. Ал, біздің балалар күн демей, түн демей ашып алып пайдасы жоқ бейнероликтер мен ойындардан басқа ештеңе көрмейді.

Бұрынғыдай емес ғаламторға да қазір

нешетүрлі қисынсыз ойындар, түсініксіз мультфильмдер жүктелуде. Бірде сіңілімнің телефонмен ойнап отырғанын көріп қасына бардым. Қарасам, барлығымыз бала кезде ойнаған, кәдімгі «қуыршақ Барби». Бірақ біздің кездегі қарапайым, ханшайым болып жүрген қуыршақ емес, аяғы ауыр қуыршақ. Сенесіз бе?! Аяғы ауыр. Тек аяғы ауыр болса жақсы екен, ол бейнероликте тіпті оның қалай сәбилі болатынына дейін көрсетеді. Мұны көргеннен кейін кішкентай 6 жастағы сәбидің психологиясы қалай болмақ?! Осындай сұмдық ойындардың салдарынан күн сайын адам шошырлық оқиғалар орын алып

жатыр. Әрдайым дұрыс шешім қабылдап, дұрыс таңдау жасау барлығының бірдей қолынан келе бермейді. «Жаңылмайтын жақ, сүрінбейтін тұяқ жоқ» демекші, кез келген адам қателеседі. Бастысы, сол қателіктен сабақ алып, алдағы уақытта оны қайталамау. Әсіресе, бала тәрбиесіне келгенде асығыс шешім қабылдамай, дұрыс таңдау жасай білу қажет. Не көріп жатқанын, не тыңдап жүргенін бір сәт қадағалап қойған жөн.

Еліміздің жарқын болашағы – бала тәрбиесінде. Жақсы тәрбие алып, жан-жақты, алғыр, ақылды болып өскен бала ата-анасына тек жақсылығын көрсетіп, еліне қызмет етіп, туған жерінің дамуына үлкен үлесін тигізеді. Еліміздегі орын алған қанды қақтығыстарды көргенде, көңілге қонымсыз жаңалықтарды естігенде бірден соларды жамандай бастаймыз. Ал, жанымыз бірдеңе бүлдіріп қойса «соның кесірі, содан көргенін жасады» дейміз. Теледидар, телефон, ғаламторға жабамыз, қасындағы достары, айналадағы адамдардан көреміз. Біз сол жағдайдың алдын алуға болатын еді деп ойламаймыз. Кінәні біреуден іздейміз. Балаға жас кезінде әсер ететін құбылыстар әр түрлі болғанымен, оларды тәрбиелеуші – ата-ана. «Баланы ұлша тәрбиелесең – ұл, құлша тәрбиелесең – құл болмақшы» деп Ахмет Байтұрсынұв айтқандай, баланың жақсы жолға, я болмаса, жаман жолға түсуі отбасында алған тәрбиесіне байланысты. Отбасы баланың бойына рухани қасиеттерді сіңіретін мектеп іспетті.

М. МҰРАТБЕКҚЫЗЫ.

Әңгіме

ДОМАЛАП КЕЛТЕМ

БҰЛ ОҚИҒАНЫҢ ҚАЙ АУЫЛДА ЖӘНЕ ҚАШАН БОЛҒАНЫН ЕШКІМ АНЫҚ БІЛМЕЙДІ. БӘЛКІМ БОЛҒАН ШЫҒАР... ӘЛДЕ БОЛМАДЫ МА ЕКЕН? БЕЙМӘЛІМ. ДЕГЕНМЕН ӨЗДЕРІҢІЗГЕ АЙТЫП БЕРУДІ ЖӨН КӨРДІМ.

Сонымен күндердің бір күнінде аспаннан топ етіп түсті ме, жоқ әлде қаңғыған жел айдап әкелді ме, әйтеуір бір теңбіл доп домалап жүріп Борахтың ауласынан бір-ақ шықты. Сөйтті де шарбақтың бір бұрышына барып томпылып тоқтады да қалды. Таң азанымен самаурын қайнатуға шыққан Борахтың шешесі алғашында оны байқаған да жоқ. Қазан көтеріп, от жағып, суын тасып, шәй қайнатып өзімен-өзі болып жүрген. Содан аула сыпырмақ ниетпен сыпырғышты іздеп айналасына көз тастап еді, жаңағы добы құрығыр ілінді көзіне. Бұл қайдан шықты тағы? Құдай біледі, дәу де болса сол Борах шығар алып келген деп пайымдады Жаңылыш. Ал содан келіп айқай басталсын.

— Әй, Борах, әй жүгермек, анау жатқан ала допты сен тығып қойдың ба мына жерге? Кімнің үйінен жымқырып әкелдің, оңайытын неме?

Ауланы басына көтерген шешесінің айқайынан шошып ояңған Борах, апыл-ғұпыл атып тұрып, шалбарын киіместен далаға атып шықты.

— Қандай доп, шеше? Мөнде өмірі доп болған емес. Былтырлары дүкенге түскенде алып берші деп қиылып сұрағанымда да әпермедің ғой өзің, — деп ақталды бала ұйқысын аша алмай, көзін уқалап тұрып

— Ибай, қарай көр мынаны. Өкпе айтам дейді тағы. Қай ақшама сатып алады екенмін саған ол допты. Жертартқыр әкім анау, мектептің ремонтын сылтауратып жаздық «отпускноймының» жартысын ұстап қалған. Сол мектептің ремонты мен сияқты бейшара аспазының азын-аулақ ақшасына қарап қалған ғой шамасы, — деп баласын ұрсып жүріп ауыл әкімін де жерден алып, жерге салуды ұмытпады. Дәл осы ашуланған күйінде қолына түссе жерге ұрмақ түгілі көрге айдап кіргізер еді. — Айтатын өкпенді анау етаңанәлет екеңе айт, айдың күні аманында суға батып өлген. Маған не дейсің?

— Туу, не деп кеттің өзі, көзім көрмеген әкемді айттып. Оның бұл жерге қатысы қанша?

— Неге қатысы жоқ екен? Сол жолы арағын ішіп суға кетпей, аман-есен жүрсе саған біреудің добын ұрлатпай, өзі-ақ сатып алып берер еді ғой бір емес, жүз допты.

— Шеше-ау, қайдағы доп? Не деп отырсың?

— Анау сарайдың бұрышында жатқанды айтам да. Кімнен алдың, айт қане жаңының барында. Осыдан дәл қазір соны иесіне апарып бермесең, анау мүлйімісегін көзіңе көк шыбынды үймелетпек түгілі бар ғой, қаптатып жіберем, білдің бе? Енді менің «жесір» деген атыма «ұрлықшының шешесі» деген атақ қыстырып бермексің бе? — деп бұлқан-талқан болды шешесі. Борах болса допты көріп аң-таң. Бұл қайдан шықты? Жанына барып, қолына алып бір айналдыра қарап шықты. Бұны кім тастап кетті сонда, әлде сыртта ойнап жүрген балалардың добы ма екен, шарбақ асып түскен? Көшеге шығып қарайын деп еді, шешесі тағы шаңқ етті.

— Әй, жүгермек, кисеңші анау бұтыңа бірдеңе. Солайыңмен шықпақпысың далаға?

Іш киімшен тұрғаны енді есіне түскен Борах допты ұстаған күйі үйге кіріп кетті.

Жаңылыш негізі болмысынан соншалықты ұрысқақ емес еді. Тіпті осы үйге келін болып түскен кездері күлкісі жиылмайтын ақ жарқын жан-тұғын. Кейін ғой мінезінің бұзылып жүргені. Өзгермегенде қайтсын. Жалғыз басты жесір әйелге бала өсіру оңай деймісін! Ол аздай, қайын атасы кемпірі өлгелі осының қолында. Содан қу тіршіліктің күбімен жүріп, еркектің де, әйелдің де міндетін қатар арқалаған Жаңылыштың жүйкесі сыр бере бастады. Кез келген майда-шүйдеге бола шап ететінді шығарды. Жолдасы Қараш екеуі 90-жылдардың орта шенінде шаңырақ құрғанда бәрі де өл-әжептәуір-ақ басталып еді. Күйеуі ол кезде ауылдағы МТС-та моторист. Таптырмайтын мамандық. Біреудің келігі,

не мотоциклы бұзылып қалса, алдымен осы Қарашқа бұйымтайлатып жүгіріп келетін. Табиғатынан аңқылдақ Қараш та ешкімге жоқ демейді. Қолдан келгенінше көмегін аямайтын. Соның арқасында жұмысында сыйлы, көрші-көлемге құрметті болды. Тек кейін сол құрығыр МТС-ы жабылды да, күйеуі жұмыссыз қалды. Ал ауылда басқа оған қайым жұмыс табылмады. Содан қолы бос еркек не істесін, ертелі кеш жолдастарымен жиналып карта ойнайтын болды, араққа әуестене бастады. Аяғы жаңағыдай болды.

Сол күні, әйелі ұл тапқанын ести салысымен, Қараш перзентханадан шыға дос-жарандарын іздеп тауып өзен жағасына тартты. Жолай дүкенге соғып арақ-шарапты толтырып алған. Жағажайдан отыратын жерді көп іздеп әуре болған жоқ. Өздерінің осындайда жиналатын оңтайлы орындары бар. Сол жерге келген бойда Қараштың әке болғанын жууға кірісті жігіттер. Содан біраздан соң, аққа тойып алған еркектер суға түсеміз деп есіре бастамай ма? Қарашың бас кезінде оларға ермей жағада қалған. Көзді жұмып, қиялға батып, шалқасынан жатқан құмда. Кенет су жақтан «құтқарыңдар ойбай, батып барам» деген біреудің жан даусы шықты. Сөйтсе жөнді жүзу білмейтін Тезекбай досы екен, суға кетіп жаны шығып жатқан. Оны естіген ақ көңіл Қараш қасқа қарап тұрсын ба?! Құтқарам деп киімшен барды да суға гүмп берді. Екеуі біраз арпалысты. Бұл судан шығарам деп әлек. Анау сасқанынан тырбандап, Қараштың жағасына, шашына, иығына кезек-кезек жармасып, мұның өзін су астына тартты. Аяғында Тезекбай Қараштың иығына міңгесіп итерілді де, бар білгенінше суды шопылдатып судың таяздау жеріне жетті. Қараш болса өзеннің иіріміне түсіп кетіп, батты да кетті. Сөйтіп перзентханаға бақытты жар болып кірген Жаңылышмың, жесір болып шықты. Ол аз болғандай, көп ұзамай енесі де көз жұмды. Жалғыз ұлының қазасына шыдай алмаған жүрек бір сәтте тоқтады да қалды. Ақырында жаңа түскен келін, атасы мен қолындағы перзенті үшеуі қалды сопайып. Тағдыр солай болса не шара?!

Содан бері міне, ат басындай 12 жыл өтіпті. Не керек, әйел бақытының балдай дәмін татам деп жүргенде, тағдыр, шіркін, оған жесірдің ащы сорпасын кекірігі келгенше сорапатып ішкізді ғой. Күнделікті жоқшылық, қара нан мен қара судың дәмі Жаңылыштың тілі мен тандайын қайбір шұрайлы қыла қойсын. Балаң жартылай аш жүрсе, қаусаған көрі қайын атаңнан қайран болмаса, қабақ қайдан ашылсын. Сол қу тіршілік қой Жаңылышты ұрысқақ әйелдердің қатарына қосқан. Десе де, ауылдастарының бәрі тегіс оның бойындағы бір қасиетін ерекше сыйлайды. Аштан өліп бара жатса да Жаңылыш біреудің дүниесіне құнықпайды да, қызықпайды. Алған қарызы болса, уәделі күнінде, уақтылы қайтарып, пайдалануға алған ыдысы болса, бұрынғысынан бетер жалтыратып жуып, ішіне құрт-ірімшігін салып, қайтарып береді. Сол ғой жаңағы жерде, допты иесіне апарып бер деп, баласын жерден алып жерге салып жатқаны.

Борах үйінен киініп шыққанда шешесі әлі де бұрқылдап жүрді аулада. Дегенмен де күнкілінде ыза байқалмайды. Үйдің қабырғасына тақап қойылған орындықта қалғып-мүлгіп атасы — Нартай шал отырды таяғына сүйеніп. Келінінің шыж-быжына оның еті баяғыда үйренген. Үйренген деймін-ау, сол Жаңылыш бір нәрсеге ашуланып жатса, шал қасқа оны кәдімгідей аяйды. Бірақ, амал қанша, кемпірі өлгелі, бұның бойынан да қауқар кете бастаған. Соңғы кездері тіпті еш нәрсеге зауқы жоқ. Тек осылай күннің шуағына жылынып отырады да қояды. Жалғыз кесібі — құнара үйдің барлық пышағын қайрап қояды. Анау қара сапты пышақ тіпті, қайта-қайта тасқа егей бергеннен, пышақ емес бізге

айналғандай. Онысы өзінше кемпірін сағынған түрі. Марқұм, тірі кезінде шалының тіршілігіне кенілі толмаса, «Тым құрығанда анау үйдегі пышақтарды қайрап қойсаң нетті» деп зілсіз бұрқылдайтын. Бұл со бойда барып пышақ, қайшы, балта, ара атаулының бәрін жинап алатын да, тегіс үшкірлеп қоймайынша үйге кірмейтін. Ой, дәурен-ай десеңші. Қазір де сол әбден үгітілген қайраққа өзінің ескі бөкісін қайрауға қамданып жатқан. Допты алып далаға шыққан немересін көрді де шақырып алды.

— Қарағым, мына қолыңдағы ала доп расымен де біреудікі болса апарып бер. Болмаса қарғысына қаласың. Кішкентай ғана ойыншық деме. Ол да біреудің еңбек терімен, адал еңбегімен тапқан ақшасына сатып алынған дүние, — деп немересін арқасынан сипады. Қайтсын енді, көпті көрген қара шал ғасырға жуық ғұмырында талай нәрсені ойға түйді емес пе. Жұрттың дүниесі түгілі әкенің малы да балаға жұғысты болмайтынын ол жақсы біледі. Борах атасын үнсіз тыңдап, қолындағы допты шыр айналдырып тұрған. Содан, бір кезде көзі доптың бетіндегі еміс-еміс көрінген, бояуы кете бастаған жазуға түсті. «ӨДІЛДІК ПЕН ШЫНДЫҚ». «Бұл не болды екен?» деп ойланған күйі, атасына, мақұл дегендей, басын шұлғып, ауланың сыртына шығып кетті. Содан ешкімге қарамастан, жол

бойы кезіккен ересектерге сәлем беруді де ұмытып, ауыл шетіндегі құм төбенің басына шықты да, отыра кетіп жаңағы жазуға қайтадан үңілді. Өділдік пен шындықтың не екенін жете түсіне қоймаса да, қасиетті ұғымдар екенін іші сезеді. Сөйтіп отырғанда ауылдың үлкенді кішілі балалары да жиналып қалды құмтөбенің басына.

— О, Борах, мына допты қайдан алғанысың? Қақпа құрып, футбол ойнамадық па? — деп ұсыныс тастады біреуі. Оны басқалары да қолдай кетті.

— Жоқ. Бұл доппен ойнауға болмайды. Бұның киесі бар, — деді Борах. Айнала қоршаған балалар «Мынауың жынданғаннан сау ма?» деп таңданыса қарасты бір-біріне. Соны сезген Борах оларға доптың бетіне жазылған жазуды көрсетті. «ӨДІЛДІК ПЕН ШЫНДЫҚ»

— Бұл не сонда? — деп сұрады достарының біреуі.

— Бір кеңкелес ерігіп отырып пышақпен ойып жазған да. Ал сен, қияли әпенді кәдуілгі допты қасиетті затқа балап жүрсің. Әулие шығарсың, — деді екіншісі мырс етіп. Қалғандары да жаңағының сөзіне қарқылдап келіп күлсін. Борах сонда да өз дегенінен қайтпай, қолындағы допты ойынға бермей қойды.

— Ау, Борах, саған не болған өзі? Біз сені әжептәуір жігіт пе деп жүрсек, жаман добыңды аяғаның не? Кел ойнайық одан да, — деп допқа қолын созды ересектеу балалардың бірі.

— Жоқ, — деп шаңқ ете қалды Борах. — Бермеймін. Болмайды оны тебуге, — деп допты арқасына қарай тықты. Сөйтіп тұрғанда ішіндегі пысықтау біреуі Борахтың артынан барып, тығып тұрған добын жерге қағып түсірді де, бір теуіп ала қашты. Қалған балалар да алақайлап соның ізінен жүгірісіп кете барды. Алғашында не болғанын түсінбей абдырап қалған Борах іркіліп тұрып қалды да, содан соң ғана барып «Жігіттер, қайтарыңдар допты, онымен ойнауға болмайды», — деп айқайлап сондарынан жүгірді. Оны тыңдайтын бала қайда. Бір-біріне теуіп, допты қуалап өз жөндерімен кетті. Жандарына барған Борахты бірі итеріп, екіншісі шалып құлатты, ақыры допқа жолатпай қойды. Бірақ ойын ұзаққа бармады. Сәлден соң-ақ доптың желі шығып, мыжырайып мүжілді де қалды аяқ астынан. Доптың желі шыққан соң ойынның не мәнісі болсын. Қызығына құмарлары қанбай қалған балалар қолдары бар сілтеді, шыртыр-шырт жерге түкіріп үйді-үйлеріне тарады. Борах болса, кез жасы мәлтілдеп, тізерлеп отырған күйі доптың жанында қала берді. Мыжылған допты қолына ала бергенінде қос жанарынан екі тамшы үзілді де тура барып «Өділдік пен шындық» деген жазудың үстіне тамды. Тамған жасты алақанымен сұртпек болып сипап өтіп еді, о Құдайдың құдіреті, ала добы қайтадан торсықтай болып, толған айдай толысып шыға келді. Бала аң-таң. Ешнәрсе түсінер емес. Бірақ әйтеуір добы қалпына келгеніне куанды. Жақынын құшағына қысқандай, допқа бетін төсеп, тастай қылып құшақтай алды. Шөпілдетіп сүйіп те қойды ара-арасында...

Сөйтіп отырғанда кеш батып, күн көкжиектен құлап бара жатты. Кешкі салқымен құмның да жылуы кетіп, сыз тарта бастады. Бала үйге асықты. Құм төбенің басынан жүгіріп түсті де, ауылға баратын жалғыз айдау жолмен алшаң басып тартып отырды. Аулаға кіре сала, шешесі жүрген жоқ па екен деп жан-жағын бажайлап, сүзіп шыққан. Көрінібейді. Қора жақта жүрген сияқты. Үйдің азғантай жандығының көң-қоқысын тазалап жүр-ау шамасы. Таңғы естіген ұрысы әлі

есінен шықпаған Борах, анасына көрінбейін деп үйге қарай жүгіре басып зып берді. Бірақ шешесі де бұны тағатсызданып күтіп, дарбаза жаққа қайта-қайта көз салып жүрген. Баласы үй есігінен кіріп бара жатқанда құс-құс болған табанын байқап үлгерді.

— Қайда жүрсің сен, жүгермек, а? — деп ізінен айқайлады зілсіз.

Баласы естімегендей болып, апыл-ғұпыл өз бөлмесіне кіріп кетті де, ала добын төсегінің астына зу еткізіп, — Сен осында бола тұр, мен көп кідірмеймін, — деді, бейне бір тірі жанмен сөйлескендей. Содан қайта далаға шығып қораға қарай беттеді. Шешесінің қолынан айырды алып жатып,

— Өкел, мен бітіріп тастайын, — деді.

— Қайда жүрсің деп сұрадым ғой мен сенен

— Жәй, құмтөбенің басына барып ойнап қайтқанбыз, — деп жауап қатты Борах балалармен арадағы болған оқиғаны айтқысы келмей.

— Ойында басың қалсын сенің. Аула анау сыпырылмаған, қора мынау, боғы ағып жатқан. Осы үйдің тіршілігін жалғыз менің мойныма артып қойып жүріңдер солай. Есейген сайын маған қолқанат бола ма десем, көтеніңнен теріс кетіп бара жатсың, — деді шешесі не ұрысқаны, не назданғаны белгісіз үнмен. Мұндайда үндемей құтылған дұрыс. Борах

оны жақсы біледі. Әбден шешесінің мінезін зерттеп алған. Жаңылыш тағы шамалы бұрқылдап жүрді де, самаурынды алып ішке кіріп кетті. Көп ұзамай, — Әй, Борах, таста ана айырды. Жұын да келіп шәйінді іш, — деген саңқылдаған даусы шықты үйден. Бұл кезде Борах та қораны тазалап болып қалған. Жиналған қоқысты күрекпен арбаға лақтырды да, итеріп апарып аула сыртындағы шұңқырға текті. Содан жерге қазық қып қағылған бөренеге ілінген қолжұғышқа беті-қолын апыл-ғұпыл шайып, үйге кірді. Дастархан басындағы оның орны атасы мен шешесінің ортасында болатын. Сол жерге молдас құрып жайғасты да, алдына қойылған тамақты таба нанмен қосып қомағайлана жеуге кірісті. Төрде отырған атасы шынаяқ кесенің шетін тістеп қана шәй ішті. Асқа қол да созған жоқ. Жасы келген сайын тәбеті қашып, күні бойына бірер үзім нанмен шектелетін болып жүр. Онысы жақсы нышан емес, әрине. Бәлкім дәм-тұзы сарқыла бастады деген осы шығар деп ойлап та қояды кейде. Жарайды, бұйырғанын көреміз-дағы дейді сосын іштей, өзін-өзі жұбатқандай. Шәй ішілді, Жаңылыш дастарханды жинап, ыдыс-аяқ жууға жаздық бөлмеге кетті. Борах болса жастыққа шалқалай жата кеткен атасының жанына барып жантайды. Сосын бір бүйірімен шалға қарай бұрылды да, шынтақтап, алақанымен басын тіреді.

— Ата, осы әділдік деген не? — деді, бір білсе, көп жасаған осы кісі біледі-ау деген оймен.

Шал жұмған көзін ашып немересіне таңдана қарады.

— Ой, қарғам-ай, сен де қояды екенсің небір сұрақты.

Содан қойына кірген Борахты қысып құшақтады да, көзін қайта жұмып үнсіз қалды. Борах атасы ұйықтап қалды-ау шамасы деп ойлаған. Сөйтсе олай емес. Шал немересінің қапелімде қойған сұрағына жауап іздеп ойланып жатқан.

— Әділдік, балам, адалдықтың сыңары, шындықтың серігі. Жаратқанның әр пендесінен талап ететін қалауы. Оған әркім құмар, — деп бір тоқтап алды шал. Содан сәл үнсіз жатып сөзін әрі қарай жалғады. — Бірақ адам баласы көбіне өзіме келгенде айнала жұрт әділ болса екен дейді. Сөйте тұра өздері әділдікті ту етуге жарамай жатады. Әділдікке бет бұрған жан ешкімді алаламайды, шен-шекпеніне, дәрежесіне, жасы үлкен-кішісіне, туыс, әлде жаттығына қарамайды, ақ-қара, бай-кедей деп бөліп-жарып жатпайды, бәрін тегіс тең көреді. Адалдық пен шындыққа ғана сүйенеді. Әділдікті сүйген адам тірі жанның ала жібін аттамас, біреудің дүниесіне қол сұқпас. Өзі де қиянат жасамайды, басқаның да қиянатына жол бермейді. Әділ адам жарлының сүйеніші, жесір-жетімнің қорғаны. Есінде ме, өткен күзде мектептің асханасындағы тоқпен істейтін пештің жарылғаны? Соны ғой, сенің шешен мектеп директорына да, әкімнің өзіне де талай рет қақсап айтты, бүгін болмаса ертең істен шығады, жөндеу керек деп. Сонысына құлақ асқан жан болсайшы. Ал болары болып, пеш өртеніп тынғанда әкімнің шешеннің өзін кінәлі қылып қойды емес пе. Кеткен шығынның өтемі деп, милицамен келіп үйдегі жалғыз ала сиырды айдап әкетті ғой жетесіз неме. Ал өзің не ойлайсың, солары әділдік пе?

— Жоқ, — деді бала, сол күнгі оқиғаны еске түсіріп жатып. Мүйізі мүжілген сауынды сиырдың қай жеріне арқан байларын білмей, шыбықпен шықыртып отырып айдап әкетіп еді-ау сонда уаскелік милиция. Аулада зар илеп анасы қалды, қорада мөңіреп бұзау қалды. — Жоқ, ата, ол әділдік емес, — деді қайталап, нық сеніммен.

— Міне, балам, біздің әкімнің жанына адам жуымайтыны сондықтан. Өзі де жұрттан безіп, биік дуалдың артына тығылып алған. Алда-жалда жолығып қалса, халық амал жоқтықтан иіліп жатады. Ал былай шыға бере ізінен түкіріп, өзінен бастап, ата-бабасына дейін түк қалдырмай қарғап-сілегенін мына көз талай көрді ғой. Ал халықтың қарғысы деген жаман болады, балам. Күндердің күнінде бар жасаған қиянатын Жаратқан ием алдынан шығарады, көр де тұр.

— Ата, онда мен өскенде әділ әкім болам. Анама ала сиырын қайтарып берем, — деді Бораш, әлі де баспақты тартып әкеткен күнді ұмыта алмай.

— Ай-на-лайын, жан қарғам сол. Ниетіңді қабыл қылсын, Жаратқан ием. Ал енді бара ғой, ұйықта, — деп шал немересін құшағынан босатты. Бала кетісімен бөлмеге көрпе-жастықтарды көтеріп Жаңылыш кірді, шалдың төсек-орнын жайғамақ болып. Келініне кедергі болмай, далаға шығып келейін деп оқталғанда, Жаңылыш шал құтпеген әңгімені бастады.

— Ата, қалаға көшсек қайтеді? — деді ол, көздің қиығымен шалдың ауанын бағып.

— Е-е, онда не бар екен?

— Менікі жалғыз түйір баламның қамы ғой. Мұнда жүріп жалғызсырап бітті. Ауыл балалары да бұны шеттететін көрінеді. Күн өткен сайын томаға-тұйық болып барады өзі. Ал қалада ініңіздің балалары бар, нағашылары да — сонда. Солармен араласып өссе деймін-дағы. Маған да жөні түзу, жалақысы дұрыстау жұмыс табылып қалар. Өткен жолы қонақтап барғанымызда, Сәндібай көкем, көшіп келсең көмегімізді аямаймыз дегендей болып еді.

Кемпірі қайтқалы бойдан қуат, көңілден қайрат кетіп, әбден мұқалып қалған Нартай шал соңғы уақытта тіпті көнбіс болып кеткен. Келіні не айтса, соған келісе салатын. Бірақ бұл жолы мәселе қара шаңырақта болып тұр емес пе? Оны тастап кеткісі жоқ шалдың. Содан, — Ал мына үйді қайтеміз, сатпақсың ба? — деді батылсыздау қарсыласып. Қайынатасының күмілжіп тұрғанын Жаңылыш бірден сезе қойды.

— Жоқ, ата. Бұл үй осы күйінде тұра береді. Сатпаймыз. Көршілерге қарап қойындар деп тапсырып кетуге болады. Егер қалаға сыймай, ортаға сіңбей жатқандай жағдай болса, осында қайтып келеміз, — деп бастырмалата сөйлеген келін шалдың соңғы уәжінің құл-паршасын шығарды.

— Қайдан білейін, қарағым. Қайтарған шағымда тамырын сусындаған туған жерден қозғалмасам ба деп едім. Бірақ бұл жердің де пәтуасы кете бастады ғой. Сендер жассыңдар. Бүгінгі заманның қалтарысы мен бұлттарысын бізден гөрі жақсы білесіңдер. Егер де ғайыптан жоғалтып алған жалғызымның көзі — Борашқа солай жақсы болса, онда тәуекел, — деді Нартай шал келінінің дегеніне көніп.

Өз бөлмесінде жатқан Бораш атасы мен шешесінің әңгімесін естісе де, мән бере қойған жоқ. Оның өз қызығы өзінде еді. Ала добын төсектің астынан шығарып жанына алды. Содан бір кезде қаламсап алып, таңба басқандай ойып жазылған «Әділтеп пен шындық» деген сөздің астына екі көз салды. Олардың ортасына мұрын отырғызды. Екі езуі екі жаққа кетіп, күлім қаққан еріндерін бояп салуды да ұмытқан жоқ. Сөйтті де, добын алдына алып, күбірлеп жатты.

— Сен біздің ауылдың балаларына ренжіме. Олар сені жәй ойын добы көріп жүр ғой. Ал мен білем, сен тегін емессің. Мына «әділдік пен шындық» деген жазу да бекер емес. Тек сенің біздің аулаға қайдан домалап келгеніңді білмедім. Шамасы басқа ауылдарда да сені дәл бүгінгідей тепкілеп домалатқан шығар. Бәлкім сен де, мен сияқты, әділдікті аңсап, адалдықты іздеп жүрген боларсың? Өлде сол әділдіктің өзісің бе сен? Не болсаң да саған қорған керек. Әйтпесе, ерінбеген есалаңның бәрі сені теуіп, лақтырып ойыншыққа айналдырады. Әділдікке де қамқоршы қажет. Ендігі жерде мен сенің қорғаның болам. Енді сені ешкім де ренжітпейді. Екеуіміз дос боламыз. Қашанда бірге боламыз, — деп добын құшағына қысты Бораш. Сол құшақтаған күйі ұйқыға кеткенін де байқамады бала. Ертесіне тұрып далаға шықса ерте ататын шілденің күні шақырайып төбеге шығып үлгеріпті. Шешесі үйде жоқ екен. Атасы сол үйреншікті орнында, тапал тамның көлеңке жағындағы жарға тіреп қойылған орындыққа бөкісін қайрап отыр.

— Борашжан, тұрдың ба, айналайын? Бәрекелді. Жуынып-шайынып, шәй-тамағыңды ішіп ал да, мына ауланы тазалап сыпырып қой. Шешен тапсырып кеткен. Келіп қалса, тағы ұрысып жүрер.

— Ол қайда кетіп еді, ата?

— Соны өзім де анық білмеймін. Жұмысқа барып, арыз жазам деді-ау шамасы, — деп құлықсыз жауап берді шал. Соған қарағанда, кешегі кеште қалаға көшуге асығыс келісім бергеніне өкініп отырған секілді. Сөйтіп отырғанда жуынып жатқан немересіне қарады да, осы қарғамның болашағы үшін неге болса да көнем-дағы, қайтем енді, — деді іштей.

Бораш салқын суға бетін бір шайып алды да үйге қайта кіріп кетті. Дастархан үстіндегі орамалға ораулы таба нанның бір шетін кесіп алып, кілегейге малып отырып ұрып алды. Содан жылымық шайдан асығыс-үгісіс екі ұрттады да далаға шықты. Жарға сүйеулі тұрған иінағашты іліп алып, құдықтан екі шелек су әкелді. Онысын қос ұстап аула ішіне шашып шықты, шаңын басып. Одан соң сабы өзінен екі есе ұзын сыпыртқыны алды да, құстың ұясындай ғана шағын ауланы тақыр жері көрінгенше құмнан тазартып сыпырып шықты. Әжептәуір құм жиналып қалыпты. Оны кешегі қора қопсығын тиеген арбаға салды да, дөңгелетіп отырып күл тастайтын шұңқырға апарып төкті. Шаруа бітті, тапсырма орындалды дегендей екі алақанын қағып Бораш добын қолтығына қыстырды да, аула сыртына шықты. Көңіл шат-шадыман. Онысының себебін өзі де білмейді. Әйтеуір әуелетіп ән салғысы келгендей ғажайып күй

кешіп келеді. Сөйтіп ауылдың жалғыз орталық көшесіне шықты. Оң жағында азық-түлік дүкені қалып барады. Дүкеннің көлеңке жағында үш еркек орталарына бір шөлмекті алып, тізерлеп отыр, таң атпай бас жазып. Күнгей жағында дорбаларын иығына асынып екі әйел тұр сампылдап әңгіме айтып. Байқап қараса, шешесінің Мәрзия, Күләш деген құрбылары сияқты. Соларға добын көрсетпекші болып, кешегі сиямен салып қойған доптың бет-жүзін алға қаратып, жаңағылардың алдынан маңғаздана өте шықты. Онысын ешкім байқамай қоймады. Екі келіншектің өз қызықтары өздерінде, ауыл өсектерін жинап-түгендеп, өткелеп, орын-орнына қойып жатты. Дүкенге кіріп-шығып жатқан басқа жұрт та бұған назар аудармады. Бораш болса артына қарай-қарай, тірі жанның мұны елемегеніне көңілі пәс болып кете барды. Сөйткенше болған жоқ, мұның алдынан кешегі үлкенді-кішілі бірнеше бала шыға келді.

— Оу, мынау добын қайта үрлеп алыпты ғой.

— Әй, тәмпіш танау, насосты кім берді саған?

— Аузымен үрлеген шығар, бұның белесебеті де жоқ қой, — деп, жаңағылар енді бұны жарыса келемеждеуге көшті. Содан бір кезде арасындағы ересектеу біреуі Бораштың қолтығының астындағы допты шап беріп жұлып алды да, шыр айналдырып, екі алақанының арасына салып қысып көрді. Тығырыңқтай. Бетіне сиямен салынған адам бейнесін көрді де мырс етті.

— Мынауың әпенді шығар. Қараңдар, бетін шимайлап көз салып қойыпты. Аузы-мұрнын да келістіріпті, — деп айналасындағыларға көрсетіп шықты. Содан бәрі ішек-сілелері қатып күлсін.

— Әй, сорлы, сен өзі адамнан жолдас таба алмай, допты дос қылып жүргеннен саумысың? — деді ересегі тағы да кекетіп. Майдалары жырқылдап күлді.

— Қайтар допты, — деп ұмтылды Бораш. Бірақ әлгінің бойы сырыған бір пәле екен, допты төбесіне көтеріп еді, Бораш қанша секірсе де жете алмады. Ашуға булығып, көзіне жас үйірлді.

— Ойбу, Жігіттер, мына сорлыға қараңдар, қазір-ақ жылап қоя береді жетімек. Қой, жарайды, мә, ала ғой жаман добыңды, — деді ұзынтұра, қолындағы допты созып. Бораш жақындап келіп ала беріп еді, жаңағы қолын дереу тартып алды да, допты қарсы бетте тұрған жолдастарының біріне лақтырып жіберді. Анау да шалт екен, қағып ала қойды.

— Әй, жетімек, мә, менде сенің жан досың, — деді үржыя күліп. Бораш енді оған қарай ұмтылды.

Бірақ бұл жете бергенде жаңағы жылпос допты үшінші біреуге лақтырып үлгерді. Ол тағы біреуіне жіберді. Сөйтіп бәрі қосылып, бір-біріне допты кезек-кезек лақтырып Борашты ортада жүгіртіп қойды. Бораш көз жасын сүртіп жүріп: «Қайтарыңдар добымды» деп айқайлап, анадан мынаған, одан келесісіне жүгірумен болды. Балалардың бұл озбырлығына қой дейтін ересектер де табылмады сол жерде. Дүкен жанындағылар көрсе де көрмегендей болып мелшиіп тұра берді. Қырсыққанда мыналардың да ешқайсысы ұстатпай қойды. Содан бір кезде доп қайтадан ұзынтұраға тигенде Бораш жүгіріп барды да жаңағының қолына жармасып, қырш еткізіп тістеп алды. Сырыған ұзынтұраның «Ох» деген жан даусы шықты.

— Мынаның есі кем шығар. Жарымес, — деп, шынтағымен бір періп жерге сулатты мұны. — Мә ендеше саған жаман добың, әділеттілігіңмен қоса — деді де, теріс айнала бере шіреніп тұрып бір тепті ала допты. Аспандап ұшқан доп биік дуалдың ар жағындағы Тезекбай әкімнің ауласына топ етіп түсті.

— Ал барып ала ғой енді добыңды, шық бермес Тезекбай бере қойса, — деді де, сырыған ұзынтұра жерге бір түкіріп, жолдастарын ертіп кетіп қалды. Көз жасын шаң-шаң болған қолымен сүрткілеп бет-аузын аймаңдай қылған Бораш жаңағылардың кеткен жақтарына қарап қала берді. Содан біраз тұрды да, теріс айналып әкімнің үйіне қарай беттеді. Дарбазаның жанына барып жәймен ғана есігін тартып көріп еді, ашық. Жүрегі шайлығып тұрса да қорқасоқтап ішке кірді. Қараса, мұның добын аула ортасында шіреніп Тезекбай әкім қолына алып айналдырып тұр екен.

— Ағатай, бұл менің добым еді, — деді бала әлі де өксігі мен даусының дірілі басылмай.

— Есінде болсын, балақай, мейлі есіктен болсын, мейлі аспаннан болсын, бұл үйге кірген нәрсенің бәрі менікі. Кірген дүние қайтып шықпайды. Себебі, ол Алланың маған жіберген несібесі, — деді әкім маңғаздана аузын көріп. Сөйдегенше болған жоқ, қолындағы доптың демнің арасында желі шықты да кетті. Әкім аң-таң. Бұған не болды аяқ астынан? Жаңа ғана торсықтай болып тұр еді ғой. Мұны енді қайтем, — деді де, — Мә, ала ғой, — деп Бораштың аяғының астына лақтыра салды. Бала допты жерден көтеріп сипалай бастаған. Бағанағы балалардың қорлығы әбден етіп кеткен болуы керек, көзінде әлі де бірер тамшы тығылып тұрған. Солар енді қуаныштан ыршып шығып, допқа тамды. Сол-ақ екен, ала доп қайта дөңгеленіп шыға келді. Мұны бақылап тұрған Тезекбай таңданғаннан шайқатылып, шалқасынан құлай жаздады. Есін ерөң жинап, теріс бұрылып, кетуге ыңғайланған Борашты тоқтатып үлгерді. Даусы әлпіндегідей керілген маңғаз емес, жұмсарып қалыпты.

— Әй, балақай, тұра тұршы, көнекей. Бір минутқа добыңды бере тұршы, — деп сұрап алды. Қолына алып еді, көдімгідей тап-тастай. Айналдыра тағы бір қарап шықты. «Әділдік пен шындық» деген жазуға көзі түсті. — Сен сонда жаңа ғана желі шығып мыжырайып қалған бұны қалай қалпына келтіріп алдың? — деп сұрады баладан. Бала білмеймін дегендей иығын қиқаң еткізді.

— Мынаны кара, мынау қайтадан болп-бос

болып барады. Кәне, сен ұстап көрші, — деді де Тезекбай допты Борашқа ұстатты. Баланың қолына тиген доп қайтадан өздігінен үрленіп, торсықтай толып қоя берді. Мұны көргенде әкімнің қысық көзі бадырайып, шарасынан шығуға шақ қалды. Таңданғаны сонша, тіпті ықылық ата бастады. Әрбір ықылығы тұла бойын селк еткізіп, кампиган қарнын бүлк еткізеді. Тағы өзіне алды допты. «Әділдік пен шындық» деген сөзді қайта оқып шығып, мұның құпиясы неде деп ойлап үлгерген жоқ, ала доптың былғары сырты қайтадан жұмсара бастады. Не болса да мұнда бір сыр бар деп пайымдады әкім. Сол сырын білмейінше бұл доптың өзінде бола тұрғаны дұрыс деп шешті.

— Балақай, осы сен кімнің баласысың?

— Қараштың.

— Е-е-е, Нартай ақсақалдың немересі екенсің ғой.

— Иә.

— Атың қалай?

— Бораш.

— Ой, бәрекелді. Біз сенің әкең — Қарашпен тай-құлындай тебісіп, бірге өстік. Кезінде суға кетіп бара жатқан жерімінен құтқарып қалған да сол еді. Өкеңнің ол жақсылығын ешқашан ұмытпаспын. Тіпті бар ғой, марқұм қазір тірі болса, өзіміңіз орынбасарым қылып қояр едім, — деп лепіріді әкім.

— Онда неге сынған пештің құны деп біздің ала сиырымызды тартып алдыңыз?

— А? Ол мен емес. Үкімет талабы солай, Борашжан. Мен тек заңға бағындым, — деді Тезекбай ақталғандай. Сосын әңгімені басқа жаққа бұрып:

— Біз былай қылайық, сен мына допты маған сат, — деді әкім.

— Жоқ, — деп кесіп айтты бала.

— Онда айырбастайық. Мен саған үлкен қорап кәмпит берем, оған қоса көтергеніңше пішінай арқалап кетесің. Үйлерінде кәмпит-пішінай болмағанына да біраз болған шығар, — деді бұлардың үй-ішінің жайын жақсы білетінін байқатып.

— Жоқ, әділдік пен шындық сатылмайды. Себебі олар адалдықтың сыңары, Алланың қалауы, — деп атасының айтқанынан миында қалғанын тақылдап айтып шықты Бораш. — Ал сізде әділдік жоқ. Олай болса адалдық та жоқ. Сіз біздің үйдегі жалғыз сиырды тартып алдыңыз, шешемнің айлығын бермей жүрсіз. Демек сіз ел-жұрттың ала жібін ол-оңай аттайсыз. Өкем өлімнен құтқарып қалды дейсіз, ал өзіңіз бізге қиянат жасайсыз, — деп саңқ-саңқ етіп бала тілімен бар білген-түйгенін ақтарып салды. Тезекбай дем жетпей, ашу-ызадан ісініп-қабынып, түтігіп кетті.

— Ах, күшкі. Сен мені... Мен сені... Әй алқаш Қараштың бөлтірігі. Сен білесің бе кім-мен сөйлесіп тұрғаныңды? Мен Тезекбаймын! Мен... Мен... Мен осы аймақтың құдайымын. Әділдік дейді, шірік. Әділдік деген мына МЕН! Шындығың да мына МЕН! МЕН не айтсам — сол әділ, мен не сөйлесем — сол шындық. Кет жоғал, көзіме көрінбей, — деп айғайлаған Тезекбай жер тепкілеп аяғының астындағы шанды басына көтерді.

— Допты қайтарып бермесен, кетпеймін, — деп тұрып алды Бораш та. Амалы құрыған әкім:

— Әй, қайсың барсың? Әй, Оразқұл, мында кел.

Оразқұл осы үйдің шаруасына жауапты қызметшісі, барып кел, шауып кел шабарманы еді. Бір жағынан әкімнің жиен інісі. Тезекбайдың ашу шақырып тұрғанын байқап, сонау қора жақтан үш аттап жанына жетіп келді. Тезекбай сонда да, қайда жүрсің дегендей жақтырмай, оны аяғынан басына дейін бір сүзіп өтті.

— Мына сүмелекті ал да, лақтырып таста шарбақтың сыртына немесе босат анау иттерді, талап парша-паршасын шығарсын.

Оразқұл ләм-мим демей, баланы қолтығына қыстырды да дарбаза жаққа жүгіріп кетті. Сөйтті де Борашты сыртқа алып шығып:

— Балақай, Тәкеңнің ашуына тиіп қайтесің? Аулақ жүрсең етті. Одан сен түгілі ересек мына мен қорқам. Кектеніп алса бәріміз де оңбаймыз, — деді жәймен ғана сыбырлап.

— Добым... Добым... — деп еңкілдеп жылады бала. Оразқұлдың оны жұбатуға шамасы болмады. Арт жақтан Тезекбай қайта шақырып жатқан соң ішке кіріп кетті де, есікті ар жағынан іліп алды.

Бораштың да қырсық мінезі бір басына жетеді екен, қасарысып кетпей қойды. Біресе тауықтың жұмыртқасындай ғана жұдырығымен тарсылдатты дарбазаны, біресе аяғымен тепкіледі. Сөйтіп үй ішіндегілердің бәрінің мазасын алып болды. Бір кезде құлып тарт етті де, есіктің ар жағынан Оразқұлдың басы көрінді.

— Айналайын, балақай, ел-жұрттың миын су қылып жібердің дәл осы тұрғанда. Тәкең қазір қоймаса тебеттеріне талатам деп отыр. Ол сондай, айтса істейді. Ақылың бар ғой, балам, қайтшы үйіңе, ал түнде, ай жарығымен тып-тыныш қана осында келе қал. Алып шығам мен саған добыңды немесе шарбақтан асырып лақтырып жіберем. Өзің қағып аларсың. Ал қазір қайт үйіңе, Тәкең тіптен жынданбай тұрғанда, — деген Оразқұлдың басы есік ішіне қайта сүңгіп кетті.

Бораш ботадай боздаған күйі үйіне қарай жүгірді. Көз жасын көлдей ағызып, есіктен кіре сала шешесінің жатырына қайта кіріп тығылғысы келгендей алдына құлап, басын оның ішіне тығып еңкілдеп жылай берді, жылай берді. Сосын шешесіне қарап:

— Мама, кетейікші мына ауылдан. Өтінем сенен кетейікші, — деді де, басын қайта тықты анасының ішіне.

— Ойбай балам, не болып қалды? Кім сені ренжіткен? — Шешесінің зәре-иманы қалмады.

— Добым... Добымды...

Бораш еңкілдеген күйі еш нәрсенің менін дұрыстап түсіндіре алмады. Ал шешесінің көңілі, керісінше, орнына түскендей болды.

— Әй, балам-ай! Мен сені әжептәуір жігіт болды ма деп жүрсем... Жаман допқа бола сонша пора-пора болып жылағаны несі?

Қайдан шыққаны белгісіз, айдаладан домалап келді, айдалаға домалап кетті. Ол тіптен сенің добың да емес қой.

— Жоқ, ол менің добым, ол мені әдейілеп іздеп келген. Ол маған болашақта әділ әкім боласың, тек мені жаныңнан тастама деген. Ал әкім оны тартып алды. Ол әділетсіздік мама, — деді Бораш жылағанын қоя алмай.

— Қой болды. Соған бола соншама ағыл-тегіл болып жылай ма екен адам? Қоя ғой, айналайын, — деп жұбатты шешесі баласын.

— Көшейікші, мама, бүгіннен қалмай кетейікші бұл жерден. Бұл жерде ешкім әділдікті қаламайды. Кетейікші. Атам екеуің кеше келісіп едіңдер ғой. Өтінем, мама, — деген Бораш әлі де өксігін баса алмай жатты шешесінің тізесінде. Содан әбден шаршағанда ғана барып ұйқыға кетті.

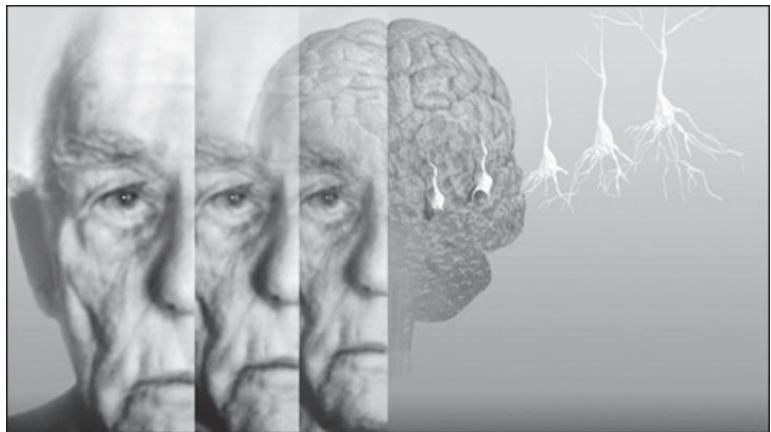
Бұл уақытта Тезекбай әкім өз үйінің төрі бөлмесінде жалғыз өзі омылып отырған. Үстінен ешкім кірмесін деп әмір берген өзі. Алдындағы журнал үстелінің үстінде жаңағы Бораштың добы тұр. Домалап түсіп кетпесін деп астына көп хрусталь вазалардың бірін қойды. Содан әлгі допқа мелшиіп ұзақ қарап отырған. Бір құпиясы бар екенін іші сезеді. Бірақ соның кілтін таба алмай басы қатты. Бұл не жазу? Оны өшірлімейтіндей етіп жазған кім? Нәліктен жаңағы жүгірмектің қолында бұл пәле толысып, тап-тастай болады да, бұл жоласа шәгіп қоя береді? Сұрақ көп, жауап жоқ. Өлде, расымен де әділдікті таптағанның, адалдықтаң аттағанның қолына тұрақтамайтын қасиеті бар ма? Онда бұл әділдіктің деңгейін өлшейтін барометр сияқты бір пәле болды ғой. Олай болса, мұның қаупі осы ауылдың барлық арызқойларынан бетер. Қолыңа алсаң болды, бүкіл болмысыңды әшкерелеп, артыңды ашып, абыройыңды айрандай төкпей ме! Жаңағыдай алақанында тұрып мыжырайып сала берсе, ел-жұрт мұның бар пияғын біліп қоймай ма?! Ал аудандағы басшылар ше, олар білсе тіпті оңдырмайды бұны. Қой, болмас. Оған Тезекбай жол бере алмайды. Бұл доптан құтылу қажет. Қазір далаға лақтырып тастасың. Тоқтай тұр. Ал оны басқа біреу тауып алып, мұның өзіне қарсы пайдаланса ше? Жоқ, ең дұрысы — мұны тасалау бір жерге тығып тастау керек. Сол дұрыс, — деп шешті Тезекбай әкім. Сөйтті де, допты қолына алып қос алақанымен қысып көп қалды. Доптың желі демде шықты да кетті. Содан мыжырайып қалған допты басынан жоғары көтерді де, сілкілеп тұрып, — Міне сендерге әділдік, міне сендерге шындық, — деп, кімге қаратқаны белгісіз, өршелене айқайлап алды. — Әділдік, адалдық, шындық дегеннің бәрі — ерунда. Естідіңдер ме? Е-рун-да! Оның бәрі аңқау қара тобырдың қиялы. Ал билік тұтқасын ұстаймын деген мына мен сияқтыларға оның түкке де қажеті жоқ. Заманың түлкі болса, тазы емес, қасқыр болу керек. Тіпті қасқыр да емес, тажал бәрі болған артық етпейді. Әйтпесе айнала маңайыңдағы құзғындар өзінді түтіп жер, — деп, бір жағынан өзін-өзі қайрап, екінші жағынан ақтап алғандай болды. Содан соң аулаға шықты да, қораға қарай беттеді. Барды да, қараңғы жер төленің қақпағын ашып, мыж-мыжы шыққан допты төменге атып ұрды. — Бұл үйге кірген зат ешқашан да қайтып сыртқа шықпайды. Жатсын сол жерде. Әділдік пен шындықтарының орны сол жер, қараңғы қапас, — деді айызы қанып.

Сол түнде Тезекбайдың ұйқысы ұйқы болмады. Қай-қайдағы түсіне кіріп, аунақышып, дөңбекшіп шықты. Түні бойы төбесінде қаптаған ала доптар ұшып жүріп алды. Бәрінде бір-бір жазу бар. Бірінде «қыастық», екіншісінде «қиянат», үшіншісінде «зорлық», оның жанындағы допта «қорлық» деген жазулар жылт-жылт етеді. Қалғандарында да бір оңған сөз жоқ. Өңшең «қызғаныш», «даңғылық», «алдау», «арбау», «парақорлық», сияқты адам бойындағы ант ұрған қасиеттер тізбектеліп өтіп жатты. Солардың арасынан әлдеқашан суға батып өлген жолдасы Қараштың бейнесі салынған көк-ала доп бөлектеніп шығып, мұның кеудесіне келіп қонақшы болғанда тіпті зәре-иманы ұшты. «Аулақ, аулақ кет» деп қол-аяғын сермеп, төніп қалған допты тепкісі келеді. Бірақ онысынан түк шығар емес. Аяқтары ербеңдеп, қолдары ауаны қармап қалып жатты. Содан ақ тер-көк тер болып оянып кетті. Тұра сала Тезекбай қораға қарай жүгірді. Жертөлеге өзі түсіп, кешегі тастаған допты іздеді. Бұрыш-бұрыштың бәрін тіптіп шықты. Таба алмады. Доп ізім-қайым жоқ. Мыжырайған допқа бола ұры да түспесі анық. Анау биік дуалдан секірсе мерт болуы да ғажап емес. Онда қайда кетті ол? Жын екетті ме, сайтан алды ма? Тезекбай қайта жоғары шығып, аулада теңселіп әрлі-берлі жүріп алды. «Мүмкін емес», «тііс емес» дей берді қайта-қайта. Ара-арасында «Жо-жоқ, бұл үйге кірген дүние қайтып шықпауы тиіс», — деп күбірлеп қояды. Содан бір кезде кілт тоқтай қалды да, «Таптым» деп айқай салды.

«Таптым» деді қайталап. Сосын Оразқұлды шақырып алды да жақын маңдағы дүкеннен су жаңа доп алдырты. Оған қошқыл қызыл бояумен «Әділдік пен шындық» деп жаздырды да, оны арнайы постаменттің үстіне орнатты. Бетін әдейілеп жасатқан төртбұрышты хрусталь қораппен жауып, төргі бөлмеге апарып қойды. Содан сәл кейін шегініп барып алыстан сүйсіне бір қарады да, — әділдік пен шындық менде. Әділдік пен шындық мына мен, — деді масаттанып.

Ауыл шетіндегі шатыры тозған тапал тамның есігіне ат тұяғындай құлып ілінді. Иелері ауылдан шығар жалғыз айдау жолға түсіп алып кетіп барады. Бірі таяқ ұстап, шағын дорба асыған қария, екіншісі екі чемаданды өзара байлап, иығына асынған, қос қолына тағы да екі түйіншек іліп алған келіншек және қолтығына ала доп қыстырған, жасы он екілер

АКТУАЛЬНО ДЛЯ КАЖДОГО

Помните роман Дэниела Киза «Цветы для Элджернона» где главный герой после обретения разума вновь начинает его терять, словно стираются все накопленные знания и события прошлого, а бытовые дела становятся сложным процессом.

С подобной проблемой столкнулся не один Чарли Гордон, главный герой книги, но и ежедневно сталкиваются множество людей с прогрессирующей болезнью Альцгеймера.

С возрастом люди все чаще встречаются с проблемами памяти. Это может быть как естественным проявлением старения, так и признаком болезни. В большинстве случаев возрастное изменение не вызывает серьезных проблем в повседневной жизни.

Если же постоянное забывание начинает мешать повседневной жизни человека, и он не может справиться с ранее выполненными действиями, это может быть проявлением деменции.

Люди, столкнувшиеся с этим заболеванием, знают, насколько оно разрушительно – потеря памяти, немощность, смерть.

Давайте разберемся что же такое **болезнь Альцгеймера**.

Итак, болезнь Альцгеймера - это хроническое заболевание нервной системы, которое впервые было описано доктором Алоисом Альцгеймером в 1906 году. Болезнь получила свое название по его имени. Заболевание вызывает медленное повреждение нейронов и отмирание тканей мозга. Из-за заболевания постепенно ухудшаются память, умственные способности, а также снижается способность справляться с ежедневными делами.

Это заболевание является наиболее распространенной формой потери памяти, или деменции. Обычно болезнь Альцгеймера диагностируют у людей старше 65-ти лет, однако она может появиться и в более раннем возрасте.

Наиболее часто заболевание начинается с расстройства кратковременной памяти, то есть человек легко забывает полученную

недавно информацию, и в то же время легко воспроизводит факты и данные, относящиеся к далекому прошлому. Затем и долговременная память тоже расстраивается, появляется ряд других симптомов.

В ходе болезни в организме происходит ряд патологических процессов. Например, сосредоточение в мозговых тканях неправильно свернутых белков — бета-амилоида и тау-белка. Из малых пептидов образуются бляшки.

Также появляются сенильные бляшки. Кроме того, происходит «потеря» нейронов и синаптических связей. Это приводит к атрофии определенных участков коры головного мозга.

Проще говоря, происходит разрушение нервных клеток в большом количестве, появляется недостаток веществ, необходимых для передачи нервных импульсов. Болезнь развивается постепенно.

Как начинается болезнь Альцгеймера: первые проявления.

Ухудшение памяти с возрастом – это не старость, а симптом серьезного заболевания.

Ранних симптомов болезни Альцгеймера довольно много, однако мало кто обращает на них внимание, подчеркивают врачи.

К ранним признакам относятся: прогрессирующая забывчивость (забыл принять лекарства, выключить газ, утюг)

Снижение обоняния (начинает сильно душиться, не различает запахи)

Психозомоциональные расстройства (становится раздражительным, сварливым, ворчливым, конфликтным)

Нарушения памяти (забывает события в хронологически обратном порядке, по закону Рибо)

Изменение походки (шаркает ногами, пошатывается)

Ночные тряски (чувствует, будто их кто-то толкает в бок, ходит по кровати и т.д.)

Снижение памяти прогрессирует, начинает появляться агнозия — нарушение разных видов восприятия (тактильного, зрительного, слухового).

ЭХ СТАРОСТЬ, ЗАБЫВАТЬ СТАЛ...

Помните роман Дэниела Киза «Цветы для Элджернона» где главный герой после обретения разума вновь начинает его терять, словно стираются все накопленные знания и события прошлого, а бытовые дела становятся сложным процессом.

Однако при этом сохраняется чувствительность сознания. Часто отмечается нарушение речи, восприятия, исполнительных и двигательных функций.

На второй стадии заболевания симптоматика проявляется ярко, все перечисленные выше симптомы усугубляются. Обычно какие-то воспоминания просто стираются и пациент не может их вспомнить, даже когда родственники пытаются рассказать, при этом у человека могут появиться несуществующие воспоминания, все больше нарушается координация движений, утрачиваются навыки чтения и письма.

Некоторые важные события или люди могут пропасть из памяти, нередко бывает так, что больные просто не помнят есть ли у них дети и внуки. Пациент может выполнять элементарные бытовые функции (одеваться, выполнять гигиенические процедуры и т.д.), но со временем ему

бродяжничеству.

Последняя стадия протекает очень тяжело и болезненно. В этот период пациент уже полностью зависит от посторонней помощи, его речь состоит из отрывочных фраз, словарный запас сводится к минимуму.

«Смерть от болезни Альцгеймера наступает чаще всего по двум причинам – обезвоживание и воспаление легких. При болезни Альцгеймера питьевой режим сводится почти к нулю, что приводит к смерти. Воспаление легких развивается из-за постепенного снижения физической активности» - отмечают специалисты.

Причины.

К сожалению, указать однозначную причину на данный момент не возможно. В медицинской среде существует несколько гипотез на этот счет.

Наследственность, как показали исследования, увеличивает вероятность

Отсутствие двигательной активности, интеллектуальной деятельности, общения, недостаток витаминов, пагубные привычки (алкоголь, курение) могут усугубить болезнь и дать толчок к ее стремительному развитию.

Диагностика.

При постановке диагноза врач вначале проводит устную беседу с пациентом и его родственниками для выявления стадии заболевания. Затем больной выполняет тест для проверки функционирования мозга. Обычно он включает математические и логические операции, пересказ текста, воспроизведение узоров, нахождение связи между словами. Такой тест позволяет отследить патологические изменения в мозгу.

Для подтверждения диагноза используются магнитно-резонансная (основной метод), позитронно-эмиссионная и компьютерная томография. МРТ проводится дважды с интервалом в месяц, чтобы оценить степень ухудшения состояния. Компьютерную томографию применяют реже из-за более низкой чувствительности метода. Также может назначаться ЭЭГ, исследования крови, плазмы, анализ спинномозговой жидкости.

Как лечить?

Лечение болезни Альцгеймера должно состоять из терапии психических расстройств, общего укрепления организма, налаживания обмена веществ в головном мозге, укрепления сосудов, употребления препаратов для лечения деменции и общей терапии Альцгеймера.

Однако с помощью медицины можно только скорректировать состояние пациента, сгладить симптомы и замедлить прогрессирование заболевания. Повернуть вспять этот процесс сегодняшняя медицина бессильна. Болезнь может затронуть каждого и никто не застрахован от нее.

Существенную роль в сохранении качества жизни пациентов играет психосоциальная терапия. Врачи помогают заблуждающимся людям адаптироваться к заболеванию.

К. ФАЙФЕР

КАРАНТИН

КТО СМОЖЕТ РАБОТАТЬ В ВЫХОДНЫЕ ДНИ?

Огласили список объектов, которые смогут работать в выходные дни. Решение о расширении списка функционирующих объектов было принято на заседании Межведомственной комиссии под председательством премьер-министра РК Ералы Тугжанова, передает NUR.KZ

С учетом стабилизации санитарно-эпидемиологической ситуации и в целях снижения потока посетителей в будние дни, было принято решение разрешить работать некоторым объектам, но с ограничениями.

В их список вошли салоны красоты, парикмахерские, объекты, которые оказывают косметические услуги. При этом они должны зарегистрироваться на портале infokazakhstan.kz, а также соблюдать ограничение в 4 квадратных метра на одного посетителя и работать по предварительной записи. Также могут работать теперь

по выходным фитнес-центры, спортивно-оздоровительные центры, тренажерные залы, спортивные комплексы, СПА-салоны, сауны, бассейны.

Они также должны пройти регистрацию и соблюдать такие меры, как заполнение залов не более чем на 30%, при этом не более 50 человек, соблюдать социальную дистанцию и масочный режим.

Кроме того, в индивидуальном порядке без проведения коллективных мероприятий будут работать религиозные объекты.

"По итогам обсуждения с государственными органами, НПП «Атамекен» и отечественными товаропроизводителями, была снижена предельная розничная цена на одноразовые медицинские маски с 80 до 60 тенге, то есть на 25%.

Также, было принято решение об автоматическом продлении назначения адресной социальной помощи (АСП) в четвертом квартале 2020 года получателям третьего квартала, без их обращения в государственные инстанции", - сообщается на портале.

Данная мера позволит исключить массовое скопление людей в государственных органах и минимизировать риски заражения граждан коронавирусом.

«ALATAU-AQPARAT»

КАЗАХСТАНСКАЯ ВАКЦИНА: КАК ЧУВСТВУЮТ СЕБЯ ИСПЫТАВШИЕ?

В НИИ ПРОБЛЕМ БИОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РАССКАЗАЛИ О СОСТОЯНИИ ЗДОРОВЬЯ УЧЕНЫХ, ИСПЫТАВШИХ НА СЕБЕ КАЗАХСТАНСКУЮ ВАКЦИНУ ПРОТИВ COVID-19, ПЕРЕДАЕТ ГАЗЕТА «АЛАТАУ» СО ССЫЛКОЙ НА КОМИТЕТ НАУКИ МОН РК.

Ученые НИИ проблем биологической безопасности Комитета науки МОН испытывали на себе казахстанскую вакцину QazCovid-in против коронавируса. С того момента прошло 42 дня.

Как сообщили в НИИ, у медиков сформировался нарастающий иммунитет.

"Все добровольцы и сотрудники здоровы, чувствуют себя отлично и продолжают работу в рамках научно-технической программы", - сообщила директор НИИПББ Кунсулу Закарья.

Также Закарья прокомментировала исследования китайских ученых, согласно которым иммунитет к COVID-19 быстро исчезает.

«Накануне в зарубежных и казахстанских сетевых изданиях появилась информация о том, что китайские ученые медицинского университета выяснили, что иммунитет к COVID-19 быстро исчезает. По их данным, количество антител к SARS-CoV-2 резко падает через

четыре недели после выздоровления.

Исходя из результатов собственных исследований и традиционно расшифрованных закономерностей иммунологии и эпидемиологии, считаем, что информация, опубликованная китайскими учеными, является недостоверной или неправильно истолкованной», — отметила она.

В институте с марта начали изучать образцы сыворотки крови за разные периоды после выздоровления людей, переболевших коронавирусом.

Титры антител у людей, переболевших бессимптомно, чаще были ниже, чем у людей, перенесших болезнь с определенной тяжестью. Исследованию были подвергнуты четыре человека с тяжелым проявлением болезни и четыре человека с бессимптомным течением инфекции.

В институте уточнили, что исследования были проведены на четырех пациентах с тяжелым проявлением болезни, а также четырех - с бессим-

птомным течением инфекции. Титры антител у первых колебались от 1:64 до 1:256, а у второй группы - от 1:8 до 1:128.

"Согласно результатам исследований, проведенных в НИИПББ, во всех образцах сыворотки крови как естественного переболевших людей (100%), так и привитых инактивированной вакциной (100%), имеются специфические антитела, которые в вышеприведенных наименьших разведениях надежно нейтрализуют вирус SARS-CoV-2 с дозой вирулентности 3000 ТЦД50, в то время как для обнаружения нейтрализующих антител используют вирус с вирулентным титром не более 100 ТЦД50", - сообщила Закарья.

Она отметила, что это указывает на высокую нейтрализующую надежность антител, сформированных в сыворотке крови как у переболевших, так и привитых вакциной.

СОБ.КОРР

Бейсенбі - Четверг, 24 қыркүйек

06.05 Д/ф «Қазақстан даласының құпиялары»
06.30, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 Aqparat
07.00 «Tansholpan»
10.00,18.00 Т/х «Келен әні»
12.00 ток-шоу «Niet»
13.35 «Menin Qazaqstanym»
14.10 Т/х «Ханзада»
15.20, 21.30 Т/х «Қанатсыз құстар-2»
16.15 «Ауылдастар»
16.50 «Konil tolqyny»
17.15 «Қызық екен...»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.30 Футбол
УЕФА. Суперкубогі.
МатчҚарсаңында.
00.50 Футбол. УЕФА суперкубогі Бавария – Севилья (Испания)
03.00 «Ashyq alan»

06.00 Итоги дня
07.15, 18.00 Премьера «Удачная сделка»
09.15, 17.00 Тұсаукесер «Qalamaimyn»
10.20 Т/с «Жестокий Стамбул»
11.25 Т/х «Тайталас».
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30, 00.05 «COVID-19. Халықаралық сарапшылар Алмаз Шарманмен»
13.10 Т/с «Чужое гнездо»
15.00 Тұсаукесер «Бүгін»
Тікелей эфир
16.00, 23.00 Т/х «Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.30 «Народный контроль»
21.00 Итоги дня
21.40 Эксклюзивно с Ерланом Бекхожиным
00.35 X/ф «Менің тағдырым»

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и Медведь»
09.30, 22.00 Т/х«Кекеш келін»
11.00, 21.00 Т/х«Сүлеймен Сұлтан»
12.30, 23.20 Т/х «Ұлы ханша»
14.00 «Primaries 2020»
14.05 «Профессионал» шоу
14.55 Т/с «Брак по завещанию-2»
18.00 Т/х«Қызғалдақ»
20.00, 01.15 «Astana times»
00.50Т/х «Таңдауым сен»
02.50 «Біреудің есебінен»
03.35 «KazNet»
03.55 «Всё только начинается...»
05.30 «Шімән апаның хикаялары»

06.00 Т/х «Когда зовёт сердце»
06.45 «Той заказ»
07.15 «Басты жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «Мужское/Женское»
12.00 «Qoslike»
15.40 «На самом деле»
16.50 Т/с «Испанец»
18.00 «Басты жаңалықтар»
18.45 «Пусть говорят»
20.00 «Главные новости»
20.50 Т/с «Рикошет»
22.00 «П@утина»
22.50 «Рикошет»
01.10 «Шифр»
02.10 «П@утина»
02.55 Т/х «Когда зовёт сердце»

Жексенбі - Воскресенье, 27 қыркүйек

06.05, 03.10 «Ауылдастар»
06.35 «Ұлттық арнада – ұмытылмас әндер»
07.05 «Tolagai»
07.40 М/ф «Айдар-3»
09.00 Ғ. Жанаидың концерті
10.00,18.00 Т/х «Келін әні»
12.00 Тұсаукесер «Қымбат жандар»
12.55 К/ф «Балалық шақтың кермек дәмі»
14.10 Т/х «Ханзада»
15.20 «Azilalemi»
16.20 «Егіз лебіз»
20.00 «Апта»
20.50 «Жүзден жүйрік»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.00 «Жайдарман»
01.00 «Апта»
02.15 Д/ф «Дала өркениеті»
02.40 «Ғасырлар үні»
03.40 «Иман өзегі»

06.00«Ұят болмасын»
06.50 «Жаса, қазақ!»

Жұма - Пятница, 25 қыркүйек

06.05 Д/ф «Қазақстан даласының құпиялары»
06.30, 14.00, 17.00, 20.00, 00.30 Aqparat
07.00 «Tansholpan»
10.00,18.00 Т/х «Келен әні»
12.00 ток-шоу «Niet»
13.35 «Иман өзегі»
14.10 Т/х «Ханзада»
15.20, 21.30 Т/х «Қанатсыз құстар-2»
16.15 «Ауылдастар»
16.50 «100 jana esim»
17.15 «Әлем айнасы»
17.35 «Konil tolqyny»
20.30 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.00 «Parasat maidany»
01.05 «Ashyq alan»
01.55 «Niet»
02.20 «Аулдастар»
03.50 «100 jana esim»

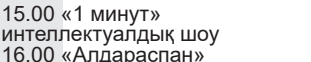
06.00 Жаңалықтар
07.15, 18.00 «Удачная сделка»
09.15, 17.00 «Qalamaimyn»
10.20Т/х «Тайталас»
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30, 20.40 «COVID-19»
13.10 Т/с «Чужое гнездо»
15.15 «Бүгін»
16.00«Пәленшеевтер-3»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
21.00 Итоги дня
21.40Khabar boxing
23.00 Международный турнир по MMA. Fight Nights Global 98.

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.30 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и Медведь»
09.30, 22.00Т/х «Кекеш келін»
11.20, 21.00 Т/х«Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.20 Т/х «Құйынды мекен»
14.00 «Primaries 2020»
14.05«Профессионал» шоу
14.45 Т/с «Брак по завещанию-2»
16.00 «Документальный фильм»
18.00 Т/х«Қызғалдақ»
20.00, 01.40 «Астана таймс»
20.55 «Loto 5/36»
00.30 Т/х «Таңдауым сен»
02.40 «Әзілстан»
02.50 «Біреудің есебінен»
03.35 «KazNet»
03.55 Т/с «Всё только начинается...»
05.30 «Шімән апаның хикаялары»

06.00 «Той базар»
07.00 «Басты жаңалықтар»
07.45 «Жұма уағызы»
08.00 «Доброе утро»
11.00«Мужское/женское»
12.00 «Қос лайк»
15.45 «Давай поженимся»
16.35 «У добра нет границ»
16.00 «Жди меня. Казахстан»
18.00 «Басты жаңалықтар»
18.45, 03.20 «Заң сөйлесін»
20.00 «Главные новости»
20.50 «Поле чудес»
21.10 Т/с «Трасса»
23.00, 02.35 «П@utina»
00.00 «Трасса»

15.00 «1 минут» интеллектуалдық шоу
16.00 «Алдараспан»
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00 «Үздік әндер»
20.45 «Аялы алақан»
01.05 X/ф «Биыл сөзсіз күйеуге шығамын-2»
04.20 «Всё только начинается...»

06.00 Т/х «Мистер Хутен и Леди»
06.40 «Тамаша city»
07.25 «Ұшқалақ»
07.50 «Сенбілік жаңалықтар»
08.30 «Воскресные беседы»
08.45 Т/с «Суфлёр»
12.50 «Неке сыры»
14.40 «101 вопрос взрослому»
15.50X/ф «Беглец»
18.00 «Basty bagdarlama»
18.25 «Әкемізге тұзақ»
20.00 «Аналитика»
20.55 Т/с «Тонкие материи»
22.00 «П@utina»
23.00 «Тонкие материи»
01.25 «Три аккорда»
02.30 «П@utina+»
03.50 «Тамаша city»

06.00 Т/х «Мистер Хутен и Леди»
06.40 «Тамаша city»
07.25 «Ұшқалақ»
07.50 «Сенбілік жаңалықтар»
08.30 «Воскресные беседы»
08.45 Т/с «Суфлёр»
12.50 «Неке сыры»
14.40 «101 вопрос взрослому»
15.50X/ф «Беглец»
18.00 «Basty bagdarlama»
18.25 «Әкемізге тұзақ»
20.00 «Аналитика»
20.55 Т/с «Тонкие материи»
22.00 «П@utina»
23.00 «Тонкие материи»
01.25 «Три аккорда»
02.30 «П@utina+»
03.50 «Тамаша city»

07.05 Кешкі жаңалықтар
09.00Т/х «Аталар сөзі»
08.10 Т/х «Қара теңіз»
09.30 «Новости»
10.10 «Розыск»
12.10 «Морские дьяволы. Рубежи Родины»
14.30 X/ф «Небеса подождут»
16.30 Т/х «Өмір сабағы»
18.00 Т/х «Кектен туған махаббат»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 «Дау-дамайсыз»
20.35 «КТКweb»
21.00 Вечерние новости
21.40 X/ф «Шахматная королева»
01.30 «Розыск»
02.15 «Дау-Дамайсыз»
03.00, 04.10 «Кектен Туған махаббат»

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 TV-сабақ
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Сыралғы» /тікелей эфир/
19.30 «Бүгін» /тікелей эфир/
20.00 «Қателік»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Желі КЗ»
21.30 Новости
22.00 «Болмыс» ток-шоуы
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

06.00, 17.50 «Немножко женаты»
06.50 «Информбюро»
07.50Т/с «Ганга»
10.00 «What's Up»
10.40, 21.00 Т/с «Живой»
13.00 X/ф «Приключения Тигрули»
15.00 «Кел, татуласайық!»
19.00 Т/с «Кухня»
20.00 «Информбюро»
23.20 «Битва экстрасенсов»
02.00 «Кел, татуласайық!»
03.30 Ризамын
04.30 Алдараспан, Шанашар, Нысана әзілдері

05.00 «Куырдақ»
06.20 «Еленген есім»
07.15 «Келесі кім?»
07.50, 22.20, 04.00 Т/х «Элиф»
09.00 Т/с «Тайны госпожи Кирсановой»
10.10 «Смеяться разрешается»
11.50, 18.10 Т/с «Балабол-2»
13.00, 20.20 Т/с «Жалдамалы қалыңдық»
14.00, 02.50 Т/х «Азулы әулет»
15.00 Скetchком «Q-елі»
16.15 Шоу «Удивительные люди»
18.40 «Дизель шоу»
21.20 Скetchком «Япырай»
21.50 «Тақиясыз періште»
23.20 X/ф «Смертельный удар»
01.20 «Слуга народа-2»
04.50 «Өз ойым»

07.05 «Жүрегім сен келгелі бақытты»
09.00 «Көңілді Отбасы»
09.50 «Сеяться разрешается»
11.40 X/ф «Барышня и хулиган»
15.30 «Аталар сөзі»
17.40 X/ф «Яблочко от яблоньки»
21.00 «Портрет недели»
22.00 X/ф «Последний в роду»
00.00 «Иная реальность»
00.45 «Министерство правды»
01.40 К/ф «Тағдыр төлкегі»
03.15, 04.00 «Көріпкел-2»

07.05 «Қош келдің» үнді фильмі
09.00 Жаңалықтар
09.30 «Новости»
10.00 М/ф «Тобот»
10.30 «Арнайы репортажі»
11.00 «Қазақ әні»
11.30 «Спасая жизни»
12.00 «Жүрек сөзі»

Сенбі - Суббота, 26 қыркүйек

06.05, 03.30 «Ауылдастар»
06.35 «Ғасырлар үні»
07.05, 02.50 Д/ф «Қазыналы Қазақстан»
08.00 «Aqparat»
08.30 М/ф «Дала ойындары»
10.00,18.00 Т/х «Келін әні»
12.00 «Nur Tiley»
12.35 «Күміс көмей»
13.20 М/ф «Қазақфильм»
14.10 Т/х «Ханзада»
15.20 «Көңілашар»
16.20 «Жүзден жүйрік»
20.00 «Masele»
20.50 «Егіз лебіз»
22.30 Т/х «Фатмагүл»
00.00 «Azil alemi»
01.00 «Masele»
01.45 «Nur Tiley»
02.15 «Parasat maidany»

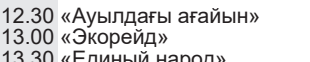
06.00 «Ұят болмасын»
06.45 «Отаным менің»
07.15 «Күзгі әуен»
09.00 «Өзін-өзі тану»
09.10 «Как устроена Вселенная»
10.00 «От всего сердца»
11.10 «Q-бренд»
11.20 Международный турнир по MMA. FightNightsGlobal 98.
14.20Т/х «Соңғы үміт»
16.40 «Вторжение: Битва за рай»
18.30 «Детское Евровидение 2020»
21.00 «7 күн»
22.00 «Детское Евровидение 2020»
22.30 «Отдел журналистских расследований»
23.25 Т/с «Новая кровь»
00.35 Төрлетіңіз

06.00, 03.15 «Ән мен әзіл»
06.30, 03.05 «Әзілстан»
07.00 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и Медведь»
10.30, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.00, 21.00 Т/х «Сүлеймен сұлтан»
12.30 Т/х «Құйынды мекен»
14.20 «1 минут»
15.00 «Алдараспан»
18.00 Т/х «Қызғалдақ»
20.00 «Үздік әндер»
20.55 «Loto 6/49»
23.20 Т/х «Ұлы ханша»
00.50 «Bas Times»
02.10 «Той жыры»
02.45 «KazNet»
04.00 Т/х «Всё только начинается...»
05.35 «Шімән апаның хикаялары»

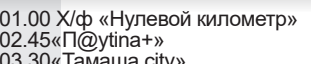
06.00 Т/х «Мистер Хутен и Леди»
06.40 «Тамаша city»
07.25 «Ұшқалақ»
07.40 «Басты жаңалықтар»
08.30 Т/с «Дом у последнего фонаря»
12.35 «Фабрика грез»
13.00 «Неке сыры»
14.40 «Поле чудес»
15.55 X/ф «Блюз для сентября»
18.00 «Сенбілік жаңалықтар»
18.35 Шоу «Қызық лайв»
20.00 «Главная тема»
20.30 «Парламент онлайн»
20.55Т/с «Тонкие материи»
22.00 «П@utina»
23.00 «Тонкие материи»

12.30 «Ауылдағы ағайын»
13.00 «Экорейд»
13.30 «Единый народ»
14.00 «Ел мен жер»
14.30 «Ұлт пен рух»
15.00 «Қайырымды ханшайым» ертерісі
16.00 «Әсем әуен»
16.30 Д/ф «Кең ауқымда»
17.00 «Полицейская служба»
17.20 «Әсем әуен»
17.30 «Денсаулық»
18.00 «Спорт-тайм»
18.15 «Тарихи тұлғалар»
18.30 «Өкелердің әңгімесі»
19.20 «Білейік»
19.30 «Олжа»
20.05 «Ұлт құндылығы»
20.30 Апта /каз/
21.30 Апта /рус/
22.10 К/ф «Бас жүлде»

06.00, 03.30 «Әзіл студио»
07.10 «Мы дома»
08.50 М/ф «Маша и Медведь»
10.00 «Готовим с Адель»
10.35 «What's Up?»
10.50 «Папа – Мама гусь»

01.00 X/ф «Нулевой километр»
02.45«П@utina+»
03.30«Тамаша city»
04.15 «Ұшқалақ»

07.05 «КТК қоржынынан»
08.10 Т/х «Шатыр астындағы екеу»
09.00 «КТКweb»
09.25«Кеттік тойға»
09.50 «Смеяться разрешается»
12.20 X/ф «Шахматная королева»
16.30 «Аталар сөзі»
18.20 «Жүрегім сен келгелі бақытты»
21.00 «Большие новости»
22.00 «Барышня и хулиган»
01.30 «Министерство правды»
02.15 К/ф «Ызғарлы көктем»
03.50, 04.20 «Кеттік тойға»

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 М/ф «Тобот»
10.30 «Спорт тайм»
11.00 «Болмыс»
12.00 «Өкелердің әңгімесі»
12.40 «Әсем әуен»
13.00 «Желі КЗ»
13.30 «Қателік»
14.00 «Олжа»
14.30 «Ұлт ұлағаты»
15.00 К/ф «Әкемді жалға беремін»
16.30 «Әдебиет пен адамзат»
17.00 «Полиция қызметі»
17.20 «Әсем әуен»
17.30 «Сильные духом»
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Қазақ әні»
19.05 «Спасая жизни»
19.30 «Жүрек сөзі»
20.00 «Ауылдағы ағайын»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Ел мен жер»
21.30 Новости
22.00 «Қош келдің» үнді фильмі

06.00, 03.30 «Әзіл студио»
07.00 Т/с «Немного женаты»
07.50 «Информбюро»
09.00 «Готовим с Адель»
09.30 «Битва экстрасенсов»
12.35 М/ф «Маша и Медведь»
13.30 «Мы дома»
15.25 X/ф «Папа – Мама гусь»
17.20 X/ф «План игры»
20.10 X/ф «Доктор Стрэндж»
22.40 Концерт «Өнер қырандары»
01.30 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері
05.00 Ризамын

06.00 «Куырдақ»
06.30 «Еленген есім»
07.20 «Келесі кім?»
07.50 «Гу-гулет»
08.50 Т/с «Война семей»
13.20 «Дизель шоу»
15.00 Скetchком «Япырай»
15.40 Т/х «Тақиясыз періште»
17.30 Т/х «Тек Қана Қыздар»
20.00 «Удивительные люди»
22.25 Скetchком «Q-елі»
23.00 X/ф «Он дракон»
01.10 «Я здесь»
03.10 Т/с «Жалдамалы қалыңдық»
03.50 «Шай ішейік»
04.40 «Өз ойым»

13.00 X/ф «План игры»
15.45 X/ф «Доктор Стрэндж»
18.40 X/ф «Лёд»
21.00 «Экстрасенсы против детективов»
23.00 X/ф «Here?»
00.50 «Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері»
04.30 Ризамын

ҰЛТ ЖҮРЕГІНІҢ БІР БӨЛІШЕГІ

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Мемлекет өз тарапынан мемлекеттік тілдің позициясын нығайту үшін көп жұмыс атқарып келеді. Қазақ тілін кеңінен қолдану жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыруды жалғастыру керек. Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз. Біздің міндетіміз – оны барлық салада белсенді пайдалана отырып дамыту. Біз ұрпақтарымызға бабаларымыздың сандаған буынының тәжірибесінен өтіп, біздің де үйлесімді үлесімізбен толыға түсетін қазіргі тілді мұраға қалдыруға тиіспіз. Бұл – өзін қадірлейтін әрбір адам дербес шешуге тиіс міндет» деп нақты атап көрсеткен болатын.

Сондықтан мемлекеттік тіл – ұлттық және рухани бірліктің басты факторы, негізгі басымдығы. Оны білу әрбір Қазақстан азаматының парызы және міндеті болып табылады.

Қазақ тілінің мәртебесін арттыру, оның қолдану аясын кеңейте түсуге үлес қосу үшін пәрменді шараларды жүзеге асыру қажет. Сот саласында да мемлекеттік тілдің қолдану аясын арттыра түсуге қазіргі таңда айтарлықтай көңіл бөлініп келеді. Іс қағаздарының бәрі тегі мемлекеттік тілде жүргізілуде. Дегенмен, қазақ тілінде жүргізілетін сот процестерінің үлесін арттыра түсуге кейбір кемшіліктер қолбайлау болып жүргені құпия емес. Бұл әсіресе сотқа келіп түскен істердің арасында қазақ тілін жақсы меңгерген азаматтарға қатысты істердің өзін сотқа дейінгі тергеп тексеру органдары қызметкерлерінің тарапынан орыс тілінде ресімделіп келетініне байланысты. Себебі, көбінесе сотта қаралатын істер бойынша құқық бұзушының ұлты қазақ болса да әкімшілік хаттамалар орыс тілінде толтырылып, құқықтары да орыс тілінде түсіндіріліп жатады, ал сол құқық бұзушы сотқа келген жағдайда «мен орыс тілін жетік білмеймін, кейбір сөздерді түсінбеймін, полиция қызметкері хаттаманы орыс тілінде толтырған соң, хаттамаға қол қойдым» деген уәждерін айтып жатады. Ал, сот істі жүргізуді қай тілде келіп түссе сол тілде жүргізуге мәжбүр. Сондықтан болашақта мұндай кемшіліктерге орын берілмесе, қазақ тілінде өткізілетін сот процестерінің саны анағұрлым арта түсері талассыз.

**Гүлвира САДЫБЕКОВА,
Талдықорған мамандандырылған
тергеу сотының бас маманы.**

ҚАЗЫНА

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ - ЕЛ БОЛАШАҒЫ

Тіл – мемлекеттің тұғырлы тірегі, халықтың рухани байлығы, өткені мен болашағының айқын көрінісі. Ана тілінің қадір-қасиетін біле білген халқымыз оны ұлттың рухына, қазына байлығына балайды.

Адамды мұратқа жеткізетін – ана тілі мен ата дәстүрі. Біздің осындай халықтық қасиетті мұрамыз, ана тіліміз – қазақ тілі. Еліміздің тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев «Қазақтың болашағы – қазақ тілінде», – деп алдымызға айқын жол ашып берді. Біз осы ұстанымды жүзеге асыруға бар күш-жігерімізді аямауымыз қажет. Тәуелсіз Қазақстанның болашағы – жастар. Демек, ел мәртебесін, қазақ тілінің мәртебесін жастар көтеруі қажет. Еліміздің жастары, оның ішінде басқа ұлт өкілдері де мемлекеттік тілді үйреніп, қолдануда. Сонымен қатар, мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңейту мен тілге деген құрметті арттыру мақсатында көптеген мемлекеттік бағдарлама мен іс – шаралар ұйымдастырылуда. Нәтижелері де қуантады. Бұл қазақ тілінің мәртебесін көтеруге жұмсалған игі шаралар деп білемін.

Әркімнің тілге деген құрметін өз анасына, өз ұлтына, өз Отанына деген құрметінен білуге болады. Өз ана тілін ұмытқан адам – өз халқының өткенінен де, болашағынан да қол үзеді. Елдің болашағын, тілдің болашағын сақтау баршаның міндеті. Өз еліміздің тілін ұлықтап, мәртебесін асырайық!

М. ДЖАНГАЗИЕВ,
Кербұлақ ауданының №2
аудандық сотының аға сот приставы.

ЖОЛДАУ АЯСЫНДА

БИЫЛҒЫ ЖОЛДАУДЫ ЕЛ ЕРЕКШЕ КҮТТІ. «ЖАҢА ЖАҒДАЙДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН: ІС ҚИМЫЛ КЕЗЕҢІ» ДЕП АТЫНЫҢ ӨЗІ АЙТЫП ТҰРҒАНДАЙ, ОНДА ЖАҢА ЕЛ ДАМУЫНЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІНІҢ ТҮЙТКІЛДІ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖАН-ЖАҚТЫ ҚАРАСТЫРЫЛЫП ОТЫР.

ЖАҢА БАҒЫТ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев қалың елім қазағыма деп, өзіне артылар жүктің ауырлығын біліп, ел үмітін ақтаймыз деп өзіне міндеттеме алып жігерлі жауап қатты деп ойлаймыз.

Өз Жолдауында Президентіміз:
Еліміздің жаңа экономикалық бағыты
7 негізгі ұстанымға негізделуі қажет екенін атап өтті.

Бірінші – пайда мен міндеттерді тең бөлу.

Екінші – жеке кәсіпкерліктің жетекші рөлі.

Үшінші – адал бәсекелестік, кәсіпкерлердің жаңа буыны үшін нарықты ашу.

Төртінші—технологиялық экономиканы көтеру, өнімділікті арттыру.

Бесінші – адами капиталды дамыту, білім берудің жаңа түрін инвестициялау

Алтыншы – экономиканы «көгалдандыру»,
қоршаған ортаны қорғау.

Жетінші – мемлекеттің дәйекті, қисынды шешімдер қабылдауы және олар үшін қоғам алдындағы жауапкершілігі.

Президент мемлекеттік қызмет жүйесін қайта қарау керек, пандемия салдарынан қашықтықтан жұмыс істеуге көшу тәсілі мемлекеттік

СОТ ЖҮЙЕСІ

ӨЗГЕРІСТЕР МЕН ТОЛЫҚТЫРУЛАР ЕНГІЗІЛДІ

Еліміздің сот жүйесін барынша жетілдіре түсу үшін қолданыстағы кодекстерге қажетті өзгертулер мен толықтырулар жүйелі түрде енгізіліп келеді.

Үстіміздегі жылдың
маусым айында ҚР-ның
«Әкімшілік құқық бұзушылық
туралы» кодексіне кезекті
толықтырулар мен өзгерістер
енгізілді. Солардың біразына
тоқталсақ. Мәселен, енді,
мамандандырылған аудандық
және оларға теңестірілген
әкімшілік соттардың судьялары,
осы баптың үшінші бөлігінде
көзделген жағдайларды
қоспағанда, осы Кодекстің 73-3
бабымен қозғалған әкімшілік
істерді, яғни жала жабу туралы
қарауға құзыры болды. Аталған
баптың *1-бөлігі*, басқа адамның
абыройы мен қадір-қасиетіне
нұқсан келтіретін немесе оның
беделін түсіретін көрінеу жалған
мәліметтер таратқаны үшін,
жеке тұлғаға бір жүз алпыс айлық
есептік көрсеткіш мөлшерінде
айыппұл салуға он бес тәулік
мерзімге әкімшілік қамаққа
алуға, лауазымды адамға бес
жүз елу айлық есептік көрсеткіш
мөлшерінде айыппұл салуға
не жиырма тәулік мерзімге

әкімшілік қамаққа алу көзделген. 2-бөлігі, көпшілік алдында немесе бұқаралық ақпарат құралдарын немесе телекоммуникациялар желілерін пайдалана отырып жасалған дәл сол іс-әрекет үшін жеке тұлғаға бір жүз сексен айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға немесе жиырма тәулік мерзімге әкімшілік қамаққа алуға, лауазымды адамға алты жүз елу айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не жиырма бес тәулік мерзімге әкімшілік қамаққа алуға соқтырады. 3-бөлігі, осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, адамды сыбайлас жемқорлық, ауыр немесе аса ауыр қылмыс жасады деп айыптаумен ұштасқан іс-әрекеттерге, жеке тұлғаға екі жүз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға немесе жиырма бес тәулік мерзімге әкімшілік қамаққа алуға, лауазымды адамға жеті жүз елу айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не отыз тәулік мерзімге әкімшілік қамаққа алуға алып келеді. Осыған орай, 26.06.2020 № 349-VI санды ҚР-ның Заңымен, Кодекстің әкімшілік жауаптылықтан тарап-тардың татуласуына байланысты босату туралы 64-бабының 1,2 бөліктеріне төменгідей

толықтырулар енгізілді.

1-бөлік. Осы Кодекстің 73-3 баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер жәбірленушінің арызы бойынша ғана қозғалады және ол әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғамен татуласқаннан кейін тоқтатылуға жатады.

1-1 бөлігі бойынша, егер осы Кодекстің 73-3-бабында көзделген әкімшілік құқық бұзушылықтарды алғаш рет жасаған адамдар жөбіленушілермен, арыз иелерімен, оның ішінде медиация тәртібімен татуласса және келтірген зиянын жуып-шайса, сот оларды әкімшілік жауаптылықтан босатуы мүмкін.

2-бөлігімен, татуласу жәбірленуші мен әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлға қол қойған жазбаша келісім негізінде жүзеге асырылады.

**Эльмира
АЛДАБЕРГЕНОВА,
Талдықорған ма
мандандырылған
ауданаралық әкімшілік
сотының төрғасы.**

МЕДИАЦИЯ

**МЕДИАЦИЯ
ИНСТИТУТЫ – ҚОҒАМДЫҚ
САНАНЫ ЖАҢҒЫРТУДЫҢ
МАҢЫЗДЫ
ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ БІРІ.**

Соңғы уақытта қазақстандықтар дауды шешу үшін сотқа емес, кәсіби медиаторлар көмегіне көбірек жүгіне бастады. Өйткені сот процестері арызданушы екі тараптың бірнеше ай уақыттарын алса, медиация процесі таласты тартаптарды бірнеше сағат ішінде татуластырып шешім шығарады. Бұл шешім екі

ТИИМДІ ӘДІС

жаққа тиімді болып, уақыттарын үнемдейді. Екіншіден, сотқа емес, медиаторлық көмекке жүгінген азаматтардың қаржылық шығыны азаяды. Құқық қорғаушы жалдаудың, көптеген сараптамалар жасаудың қажеті болмай қалады. Үшіншіден, әрі ең бастысы, соттағы сияқты екі тараптың бірі жеңіліп, бірі жеңбей қалатын жағдай мүлдем болмайды, екі жақтың да көңілінен шығатын ортақ шешім қабылданады. Бұл азаматтардың медиацияға деген оң көзқарасы, оң ортақ шешімге келуге дайын

екендіктерінен, құқықтық мәдениеттің дамып келе жатқандығынан хабар береді. Жалпы, медиация қоғамдағы тұрақтылыққа жағымды әсер беретіні анық.

Демек, медиацияда тарап-тар бір-бірін женуді мақсат тұтпай, татуласуға бет бұратын альтернативті шешімге келу жолы бар екендігіне мән беру керек.

Л. ЖЕТЕНОВА,
Кербұлақ ауданының № 2
аудандық сотының
бас маманы.

ӨМІР-ӨЛЕҢ

«АҚЫН БОП ӨМІР КЕШІРУ
ОҢАЙ ДЕЙМІСІҢ...»

ЖАРАТҚАН ИЕМІЗ ЖАРЫҚ ДҮНИЕГЕ ӘКЕЛГЕН ӘРБІР АДАМНЫҢ БҰЛ ӨМІРДЕ ӨЗІНДІК ЖОЛЫ МЕН МАҚСАТЫ, МІНДЕТІ, АРМАНЫ МЕН АҢСАРЫ БОЛАТЫНЫ АЯН. АЛ, ХАЛЫҚТЫҢ ОЙЫН БЕЙНЕЛЕЙТІН, СӨЗІН АЙТАТЫН ТАБИҒАТЫНАН АҚЫН БОЛЫП ЖАРАТЫЛҒАН АДАМНЫҢ МИССИЯСЫ ТІПТЕН ЕРЕКШЕ ДЕРСІҢ.

Төлеген (А) ақын айтқандай «ақын боп өмір кешіру оңай деймісің». Ақын болу үшін жұрт байқамағанды байқап, көпшілік сезе білмейтінді сезе білуің тиіс. Ең маңыздысы сананың саралығы, көкірек көзінің байқампаздығы, түйсіктің сұңғылалығы қажет-ақ. Өлбетте, бүгінгі күні «шөп те өлең, шөңге де өлең» деп, жоқтан барды құрап, шимай-шатпақ жазып, онысын жанталасып жарыққа шығарып, өзінің «ақын» екенін жарнамалап жүргендер де аз емес-ті. Дей тұрғанмен олардың қатарына өлең әлемінде өзіндік қолтаңбасымен танылған жетісулық ақындар Айтақын Бұлғақов пен Төлеужан Ғұмаровты қоса алмайсың. Бұл екеуі де талай жыр жинағын жарыққа шығарып, ел ықыласына бөленген ақындар. Осы жылы Алматы облысы әкімінің қолдауымен қос ақынның

жұрты ақын ағамыздың өңірге қосқан сүбелі үлесі үшін ауданның Құрметті азаматы атағын беруді құп көрді. Төлеужан Ғұмаров Ақсу ауданының ең жас Құрметті азаматы болып отырғанын да айта кеткен жөн. Ақын ағамызға өміршең өлеңдеріңізбен бірге мәңгі жасай беріңіз демекпін» – дей келе ол да ақын ағасының иығына шапан жауып, аудан атынан Құрметті азамат деген арнайы төсбелгі мен куәлігін табыстады.

кітаптары жарық көрді. Мәдениетіміздің өркендеуіне үлес қосып жүрген айтыскер ақын Айтақын Бұлғақовтың «Кәусәр» және Алматы облысының мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының мәдениет, өнер шараларын ұйымдастыру, мониторинг бөлімінің басшысы, ҚР Мәдениет қайраткері Төлеужан Ғұмаровтың «Елуінші көктем» атты жыр жинақтары ақындардың мерейтойына орайластырылып шығыпты. Қос ақын кітаптарының тұсаукесері С.Сейфуллин атындағы Алматы облыстық әмбебап кітапханасында өтті. Жақсы өлең – жақсы адамның көңіл толқыны демей ме. Жақсы өлеңдерімен аты шыққан ақындардың көшіне де жақсы адамдар жиналды. Шараны Алматы облысының мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының басшысы Марлен Көлбаев ашып, жүргізді. Сұлу сөзден сәуле терген жыр көшіне ақын ағаларын туған жерінен, яғни, аудан жұртшылығы атынан аудан әкімінің орынбасарлары Роза Мағрупова мен Ғазиз Есжанов арнайы құттықтап келіпті. Ең алдымен сахна төріне ақын ағасын арнайы құттықтауға Панфилов ауданы әкімінің орынбасары Роза Азаматқызы шығып, жүректен шыққан көркем кестелі ойларын ортаға салды. «Жазиралы Жаркент жері өнер майталмандарынан, қоғам қайраткерлерінен кенде емес. Ақын-жазушы, суретшілер, айтыскерлер шыққан киелі мекен. Солардың бірі алпыстың асқарына шыққан айтыскер ақын

ағамыз Айтақын Мұхамедиұлы. Аудан халқы осындай біртуар азаматын мақтан тұтады. Өнер сахнасында ордалы орны бар ағамызды аудан әкімі мен ел-жұрттың атынан арнайы құттықтап, ұзақ ғұмыр мен шығармашылық табыс тілеймін. Ағамыздың туған жерге деген сүбелі үлесі мен қазақ өнері мен мәдениетіне қосқан еңбегін аудан халқы жоғары бағалап, «Панфилов ауданының Құрметті азаматы» атағын беруді жөн көрді. Ел жүрегінен орын алған айтыстың ардакүреңіне Жамбылдың жасын берсін» – деген ақ жарма тілегінен соң Роза Азаматқызы айтыс ақтангерінің иығына шапан жауып, «Панфилов ауданының Құрметті азаматы» деген арнайы төсбелгі мен куәлікті салтанатты түрде табыс етті. Осындай жылы лебізден кейін құттықтау сөз Ақсу ауданы әкімінің орынбасары Ғазиз Отарбайұлына берілді. «Ақсу – қазаққа аты мәлім қобызшы Молықбай, жыр жампозы Ілияс, сұлу сөздің иесі ақын Сара сынды саңлақтардың туған топырағы. Ақсу – қазаққа аты мәлім талай талантты тербеген топырағы құнарлы, суы нәрлі, қасиетті мекен. Осындай қасиетті жерден түпел ұшқан ақын бауырымыз Төлеужан Нүсіпжанұлы да поэзия әлемінде өзіндік қолтаңбасымен танылып келетін ақын. Күллі ақсулықтардың атынан ағамызды 50 жасқа толған мерейтойымен құттықтап, шығармашылық шарықтау тілеймін. Осы орайда аудан

Шара барысында қос ақынға шынайы тілектерін жаудырған жандар аз болмады. Мерейлі жаста мерейін асырғандарға ақын ағалар да өздерінің алғыстарын білдіріп, жырдан шашу шашты. Өлең менің серігім өмірдегі, Кірбеңдікті шаятын көңілдегі. Ағыл-тегіл мұңымды ақтарып ем, Жан-жарасы жанымның жеңілдеді. Сырласым да осы өлең, мұңдасым да, Қиял қуып шығамын қыр басына. Жеткізе алмай ойымды әлек болам, Ұяң жігіт секілді қыз қасында. Ақ періштем, ақ өлең аңсағаным, Шабыт буса басылар шаршағаным. Ұйқысыз түндерімді ұзатып сап, Атар таңның шапағын қарсы аламын. Өлеңмен өрнек салған Айтақын ағамыздың бұл жыр-шумағы кешке жиналғандардың жүрегіне жетті. Алақандай ауылдан шығып, Алатаудай биікті бағындырып үлгерген ақындарымызға көрікті ойларыңыздан туған көркем өлеңдеріңізбен ел көңілінен шыға беріңіздер. Жырларыңыз қашанда бабында болсын дейміз. С. ҚАСЫМБЕКҚЫЗЫ.

ПОЭМА

Өз әкесі Алшағыр би көшелі,
Өзі батыр, өзі елдің көсемі.
Қобыландының қарындасы Қарлығаш,
Орақтының жары болған деседі.

Мойынұм мен Қараталды мекендеп,
Ұрпақ үшін басты арманға жетем деп,
Біздің тарих танытты ғой ұрпаққа,
Орақтыда Тарақ таңба екен деп.

Бұл фәниде адам өмір қонағы,
Көңіл деген жылы сөзге толады.
Оралбике, Мақпал атты батырдың,
Арттан ерген қарындасы болады.

Мырза деген болған оның інісі,
Артық еді бір ісінен, бір ісі.
Арттан ерген інілердің барлығы,
Ағалардың Алла берген ырысы.

ОРАҚТЫ БАТЫР

Жаралғалы жер дүние бар аспан,
Әркім тірлік ету үшін таласқан.
Жер жағынан менің қазақ халқыма
Жаратқанның өзі жақсы қарасқан.

Қойнауына тығып асыл қазына,
Көл біткені толған аққу қазына.
Тау біткендер масаң тартып тұрады,
Көлден ұшқан құстың сұлу сазына.

Өзен, көлі, тау мен тасы, орманы,
Бабалардың болған алғы қорғаны.
Темірді алғаш балқытыпты бабалар,
Жылқы үйретіп, мініпті алғаш жорғаны.

Бойларына жаугершілік дарыпты,
Арулары тапқан ақын, алыпты.
Арқаланып ат үстінде бабалар,
Жарты әлемді түгел жаулап алыпты.

Түнді елемей, күнді елемей жортыпты,
Кеңге салар заман қайда қолтықты.
Үш жүзінң бірлігінен қазақтың,
Айбарлы ел деп бүкіл әлем қорқыпты.

Би, батыры, ақыны мен көсемі,
Мемлемен бар шаруаны шешеді.
Бірін-бірі тыңдай білген елдердің,
Айдарынан әркезде жел еседі.

Өркениетке бастап арттан халықты,
Еуропа төлепті өзі салықты.
Батырлардың ерлігіне бас иіп,
Қытайлар да қорған салып алыпты.

Биік ұстап дәстүр мен салт, ғұрыпты,
Жау дегенде бәрі орнынан тұрыпты.
Сол заманда Жалайырдың бағына
Орақтыдай батыр баба туыпты.

Кең иықты, сұңғақ бойлы, ізі епті,
Қарсы келген қарсыласын күзепті.
Толған шақта жігіт болып Орақты
Жетісудың ауған көшін түзепті.

XV ғасыр болған ол уақыт,
Жүрді аналар ат үстінде толғапты.
Алтын Орда ыдыраған кезең бұл,
Тастаған сәт талайларды сорлапты.

Қазақ жаңа құрмақ болды хандықты,
Керей, Жәнібек жанда қалар жанды ұқты.
Орақты да отан үшін от кешіп,
Екі етпеді хандар берген жарлықты.

Ұйқысыз тек атырған жан таңдарды,
Маңайына үйіп батыр жандарды.
Дүңген хан мен Ақсай ерді ұрыста,
Ат үстінен ел алдында аударды.

Жауы болды Қарақұрық, Аққұрық,
Бұларды да талқандады жаққа ұрып.
Ел ішінде ерлігімен танылды,
Артына ерген түмен қолды шат қылып.

Сол жеңістер біздерге де сый бүгін,
Сұлу атын қандай жанға қиды кім?
Орақтыға Жәнібек хан риза боп,
Тарту еткен Ақтабандай жүйрігін.

Дала дастан, жазылғандай құм әні,
Ашылмады соғыстың сұм тұманы.
Керей, Жәнібек, Шу бойына көшкенде,
Орақты алдан ақ ту алып шығады.

Бақтыяр, Бөрібай, Қабылан еді ұраны,
Құрандай боп, ұран есте тұрады.
Ел жұртына қорған болған Орақты
Жалғастырды қалған елден мұраны.

Әбілқайыр бар хандардың белдісі,
Хан атағын арттыратын ел күші.
Орақтының қолбасшы етіп қояды,
Көңілінен шыққаннан соң ер ісі.

Жау көргенде, жасымаған жанары,
Орақтының соғыстан мол хабары.
Болашақтың қамыменен ойнабай,
Ойраттардың басын біраз шабады.

Арпалыспен өтсе де оның заманы,
Тайғанамай тағалы атмай табаны.
Әйкен бегім, Әбілқайырға қарындас,
Батыр соған ғашық болып қалады.

Соғыс өрті жаулағанмен сананы,
Бұзбаған еш адамзаттық араны.
Әйкен бегім жүкті болып батырдан,
Мырза ұлды Сұпатай сұрап барады.

Осы жолға тағдыр өзі тап қылды,
Жалайырда танып отыр нақты ұлды.
Әбілқайыр қаһарынан қайта алмай,
Қарындастың басын өзі шаптырды.

Кім құтылған ол заманда өлімнен,
Қорқыт ата өзі өлімнен жеңілген.
Отауына отын жағып отырар,
Бір аруды әйел етті кейіннен.

Жатып жеген жалқау емес жамбасты,
Күнде неше ақсауаттар алмасты.
Тектіліктің үлгісімен бүгінгі ел,
Орақтының баласы дейді Андасты.

Бұл батырды біледі ел бұрыннан,
Таймаған ер ерлік деген тұғырдан.
Ойраттармен болған ұлы ұрыста
Орақты да жау апшысын қуырған.

Ұлы жүзде Орақтылар нөқта аға,
Ол бар жерде жүзімдей сотқа олар.
Тойбастарда, шешімді сөз айтарда,
Бар Жалайыр Орақтыға тоқталар.

13 ата Жалайырлар бар бүгін,
Артта қалды, ат терлеткен зарлы күн.
Оңтүстікке бара қалсаң қыдырып,
Ескереді Жалайырдың барлығын.

Жолын беріп, құрметтейді салт үшін,
Дәстүр деген қымбат біздің халық үшін.
Жалайырға жол береді әрдайым,
Қазақтағы қанға сіңген шарт үшін.

Біздің халық дәстүрден қол үзбейді,
Сөйлегенде «Мен» емес ол «Біз» дейді.
Орақтыны таппағанда орынына,
Сұпатайдың ұрпақтарын іздейді.

Туғанменен Жалайырдан талай ұл,
Бәрі болмас, Қадырғали Жалайыр.
Тегін білсін деген оймен Әулие
Қалдырыпты мәліметтің талайын.

Ұрпақтары өсті, өнді шыңдалды,
Айтқан сөзі алты алашқа тыңдалды.
Әбдіқабыр Дайыровтай артында,
Еңбек ері елін сүйген ұл қалды.

Бейбіт күнде кім шығады алаңға,
Еңбек тегі сай етеді заманға.
Тоғысбаев Бек пен Ораз Исмаилов,
Ие болып, қалды артында қаламға.

Ақын ата Сарыбаев Әбікен,
Атасына тартып туған қаны екен.
Қалқа атамның поэмасы бүгінде,
Қазағымның рухани нәрі екен.

Ұлыларды ұстау керек назарда,
Бұйым емес сатылатын базарда.
Есті ерім Есенберлин Ілияс,
Тектен текке Жанталасты жазар ма?

Ерлігіне шаттанаық одан да,
Болмаса ел айналар еді боданға.
Амангелді Бәзімбетов ұрпағы,
Олжа салған мемлекетке, қоғамға.

Міне, осындай жандар ұққан халықты
Көпшіліктің үміт отын жағыпты.
Әлімбекөв Нұршан атты ұрпағы,
Жеткізіпті елге біраз тарихты.

Адамзаттың болар бойда аз кемі,
Жанға жылу береді ғой жаз лебі.
Амангелді Тоқымбетов ұрпағы,
Ел білетін бір өңірдің сазгері.

Міне, елдегі жоғалмайтын бай мұра,
Қастер тұтқан көкте Күн мен Айды да.
Жер тұрғанша менің елім аман боп,
Ел қалдырған аманаттан айныма.

Тұлпар еткен туыс берген тайды да,
Іздемеген ырысы мол бай құда.
Қан төгіліп жатқан кезде, сабырмен,
Мұрсат берген қаза менен қайғыға.

600 жыл толды биыл бабаға,
Бабамыздан жан бойдағы садаға.
Ру емес, ұлттың қамын ойлаған,
Қадірлі ереє қалам тартпай бола ма?

Сырлас адам керек болса сыртқа шық,
Сұлу сөзге, сүбелі ойға жұрт ғашық,
Қадірлемей кетсек қаһармандарды,
Қазағымнан кетер ертең құт қашып.

Бойға бекер қона бермес даналық,
Бабалар – ай жан беріскен, жан алып.
Ғасыр бойы ат үстінде жүрді ғой,
Тәуелсіздік қалсыншы деп қаланып.

600 жыл не бітірдік не көрдік,
Бойда бар ма бабалардай тереңдік.
Сөз бен істің ара жігін ашатын,
Елге осындай қонса екен кемелдік.

Ұлықтауға ұлыдағы ұлы істі,
Қалам тартып балаң іске кірісті.
Дала данышпандарының қасиеті,
Бола берсін ұрпақ үшін жұғысты.

Төлеужан НҮСІПЖАНҰЛЫ

ГЕНДЕРНАЯ ПОЛИТИКА

Вопросу поддержке гендерного равенства была посвящена XXIII Специальная сессия Генеральной ассамблеи ООН "Женщины в 2000 году: равенство между мужчинами и женщинами, развитие и мир в XXI веке" (июнь, 2000 г.). Данная сессия рекомендовала принимавшим в ней участие представителям правительств принять меры по обеспечению женщинам равного доступа и полномасштабного участия во всех областях и на всех уровнях жизни.

Концепция гендерной политики в Республике Казахстан (далее - Концепция) определяет основные принципы, приоритеты и задачи гендерной политики в Казахстане.

Основные принципы гендерной политики устанавливают гарантированные Конституцией Республики Казахстан равные права и свободы для женщин и мужчин.

К задачам гендерной политики в Казахстане относятся: достижение сбалансированного участия женщин и мужчин во властных структурах; обеспечение равных возможностей для экономической независимости, развития своего бизнеса и продвижения по службе; создание условий для

равного осуществления прав и обязанностей в семье; свобода от насилия по признаку пола.

Концепция разработана на основе Конституции Республики Казахстан, Стратегии развития Казахстана до 2030 года, Национального плана действий по улучшению положения женщин в Республике Казахстан, Конвенции Организации Объединенных Наций о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин, рекомендаций ООН по ее выполнению в Казахстане, других ратифицированных международных договоров и соглашений.

Гендерное равенство, также именуемое равенством полов, — это концепция, подразумевающая собой достижение цели равноправия в правах между сильным и слабым полом, это равная оценка обществом схожести и отличия между женщинами и мужчинами, разных социальных ролей, которые они играют, обладание ими равным статусом посредством равных условий для реализации прав человека.

Айнур СЕИЛЬХАНОВА,
главный специалист
Талдыкорганского городского суда.

ОБЩЕСТВО

КОРРУПЦИЯ

Республика Казахстан основываясь на нормах международного права, выразила намерение выработать и применять эффективные правовые меры, направленные на предупреждение коррупции и борьбу с ней. Нормы предопределены проблемами и угрозами, порождаемыми коррупцией, негативным влиянием коррупции на функционирование всех общественных и правовых институтов и отношений. Они направлены на обеспечение устойчивого развития государства, его политической, экономической и социальной систем, интересов национальной безопасности. Правовую основу противодействия коррупции в Республике Казахстан составляют Конституция РК, Уголовный Кодекс Республики Казахстан, Уголовно-процессуальный Кодекс Республики Казахстан, Закон РК «О противодействии коррупции» и другие нормативные правовые акты, предусматривающие основные направления и конкретные меры противодействия и борьбы с коррупцией.

Проблема коррупции превратилась в проблему международного масштаба, поскольку она присуща всем странам, независимо от их политического устройства и уровня экономического развития, имеет место и в демократических государствах рыночной экономикой. Коррупция оказывает большое влияние на все сферы общества: экономику, политику, социальную сферу, а негативные последствия, порождаемые этим явлением, не только препятствуют прогрессивному развитию общества, но и представляют реальную угрозу интересам национальной безопасности нашего государства. О необходимости борьбы с коррупцией говорят и политики, и высшие государственные чиновники, также борьба с коррупцией определена в качестве одного из основных приоритетов и для государственных органов. Вместе с тем, помимо стратегических направлений, государственными органами на постоянной основе проводятся комплекс мер по предупреждению и недопущению проявлений коррупции, так как коррупция, как социальное явление оказывает негативное влияние на имидж органов государственной службы, подрывает доверие граждан.

БАКЫТ ТУРАНОВА,
судья Талдыкорганского городского суда

СУДЕБНАЯ СИСТЕМА

СОВЕРШЕНСТВУЕТСЯ СУДЕБНАЯ СИСТЕМА

Электронное правосудие в Республике Казахстан составляет целый ряд составляющих. Это и пользующийся казахстанцами сервис «Судебный кабинет», и форум «Талдау», который формируется на основе Единого классификатора категорий дел и материалов, это и новая автоматизированная информационно-аналитическая система «Терілік», единая система судов Республики Казахстан, это и система видеоконференций между судами республик.

Для того чтобы юридический механизм мог нормально функционировать и выполнять регулируемую роль, необходимо постоянно расширять массив доступной информации о деятельности судов, а также выносимых ими решений. Для подлинного укрепления судебной власти, формирования уважения к суду и принятием им актов правосудия должны быть понятны для общества. Более того, результаты судебной деятельности должны быть прогнозируемыми. Судьи, участвующим в деле, любому пользователю соответствующей судебной информации должны быть понятны логика развития процесса и закономерность его исхода. Выносимые судом постановления и мотивы их принятия не должны оставаться загадкой для общества, чтобы не возникало оснований для различных догадок и предположений, зачастую не имеющих отношения к действительности.

Проблема разработки концепции электронного судопроизводства приобрела особую актуальность в Казахстане в связи с реализацией Стратегии-2050, направленной на дальнейшее продвижение судебной реформы в Республике Казахстан, предусматривающей формирование самостоятельной и независимой судебной власти как одной из ветвей государственной власти в Республике Казахстан, повышение эффективности и качества правосудия, достижение открытости и прозрачности судебной системы, усиление гарантий самостоятельности судов и независимости судей как непереносимых условий обеспечения функционирования демократического правового государства, приведение законодательства Республики Казахстан в соответствие с нормами международного права и международными стандартами в области прав человека, что в конечном итоге должно привести к повышению качества взаимоотношений государства и общества.

Жасын АМАНДОСҰЛЫ,
главный
специалист-секретарь
судебного заседания
Талдыкорганского СМАС.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО

ТАКОВ ДЕВИЗ ТОО «ТЕРЛОСТАНДАРТ» — КАЗАХСТАНСКОГО КОТЕЛЬНОГО ЗАВОДА, ПРОИЗВОДИТЕЛЯ ПЕЧЕЙ И КОТЛОВ ДЛЯ ДОМА И ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПОМЕЩЕНИЙ.

У РУКОВОДИТЕЛЯ КОМПАНИИ СТРАХОВА ДМИТРИЯ ВЛАДИМИРОВИЧА ИДЕЯ ОТКРЫТИЯ ЗАВОДА ПО ПРОИЗВОДСТВУ КОТЛОВ ОТОПЛЕНИЯ ПОЯВИЛАСЬ В 2002 ГОДУ. ЗАНИМАЯСЬ МОНТАЖОМ СИСТЕМ ТЕПЛО И ВОДОСНАБЖЕНИЯ ОН СТОЛКНУЛСЯ С ТЕМ, ЧТО ОБОРУДОВАНИЕ, КОТОРОЕ УСТАНОВЛИВАЛА КОМПАНИЯ, НЕ УДОВЛЕТВОРЯЕТ СПРОС РЫНКА ПО СВОЕМУ КАЧЕСТВУ.

«ТЕПЛО, НАДЕЖНОСТЬ И ДОЛГОВЕЧНОСТЬ»

Два года ушло на изучение и поиск оборудования, удовлетворяющего спрос покупателей, и открытие отдела по продаже такого оборудования для систем водо и тепло снабжения.

А в 2004 году компания сама начала разработку котлов на твердом топливе и произвела их первый выпуск для отопления небольших домов. Котлы полюбили жители города Талдыкорган и Алматынской области, в связи с чем, производство котлов стало расти и увеличивать свою мощность. Сегодня выпускаемая продукция представлена нижеуказанной линейкой котлов: промышленные котлы "Вулкан" производственной мощности 80, 100, 150, 200 кВт с верхней загрузкой угля длительного горения, котлы "КВа" производственной мощности от 100 кВт, работающие на дизельном топливе и газе, котел-конструктор "Курган" длительного горения с исполнением в серии КСТ-твердотопливный, КСТГ-твердотопливный/газ, новинки 2020г. - котлы серии Vox, печи банные "Искра", «Олимп» "Алау", "Искра ДГ- газ дровяная", а на подходе новая модель банной печи.

За 17 лет производственного опыта, начиная с 2003г., 20 тысяч домов отапливаются котлами, произведенными ТОО "ТеплоStandard". С заботой о клиентах в Компании действует сервисная служба. Оборудование проходит проверку на

качество через сервисный центр.

Для расширения производственной мощности ТОО "ТеплоСтандарт" приняло участие в Программе поддержки субъектов МСП занятых в сфере обрабатывающей промышленности, реализуемой за счет средств Национального фонда Республики Казахстан, получив финансирование по ставке вознаграждения 6% в АО «Народный Банк Казахстана». Гарантия Фонда «Даму» в рамках программы «Дорожная карта бизнеса 2025» позволила ТОО "ТеплоСтандарт" приобрести два новых станка: листогибочный ста-

нок и устройство лазерной резки. Благодаря чему, компании смогла запустить новую линейку котлов, настроить их массовый выпуск, увеличить штат сотрудников производственного цеха.

Желающие приобрести печей и котлов для дома и производственных помещений могут обратиться по адресу: Алматинская область, г.Талдыкорган, ул. Медеу, 12 Контактный телефон: +7 (776) 213 45 45, сайт: <https://teplostandart.kz>.

Ш. ХАМИТОВ

НОВОСТИ

В КАЗАХСТАНЕ ЗАМЕНЯТ АВТОБУСЫ

Первый в Казахстане завод по выпуску общественного транспорта DaewooBusKazakhstan с момента основания произвел 1613 единиц техники. В первые восемь месяцев текущего года предприятие выпустило 266 единиц автобусов марки Daewoo. Объемы завода по производству коммерческой техники HyundaiTransAuto составляют более 1000 единиц. В 2019 году завод начал производство автобусов марки GoldenDragon, выпустив за первый год 78 автобусов.

Сегодня предприятие ведет строительство цехов по сварке и окраске кузовов общественного транспорта, где с конвейера будут выходить электробусы и троллейбусы. С недавнего времени свое производство в Семее организовал завод «СемАЗ», который в нынешнем году выпустил 160 автобусов ГАЗ и DongFeng.

Уже сейчас на маршрутах в Нур-Султане, Павлодаре и Актау можно встретить отечественные электробусы. Боровое перейдет на экологически чистый вид транспорта. Развитие электробусов поддерживает строящийся в городе Сарань (Карагандинская область) завод QazTehna, который будет производить пассажирскую и спецтехнику Yutong. Новый завод планирует выпускать порядка 1200 единиц автобусов в год.

Ш. БАТЫРОВ

По сообщению Tengrinews, согласно аналитическим данным, в Казахстане имеются в наличии более 12 тысяч единиц изношенной техники, половина из которой в критическом состоянии.

Худшие показатели качества у Западно-Казахстанской, Туркестанской и Кызылординской областей. Не лучшая статистика и в Алматы и Алматинской области, где основная доля загрязнения воздуха приходится на выбросы от транспорта, а парками ранее проводилась закупка техники на дизельном топливе.

В проблемном состоянии находятся межгородские и внутриобластные перевозки Казахстана,

на маршрутах которых зачастую можно встретить технику старше 30 лет. Передовые по активному обновлению своих парков — Нур-Султан, Шымкент и Акмолинская область.

Повышение уровня безопасности пассажиров и экологическая сохранность городов и областей страны стали возможными благодаря программе Министерства индустрии и инфраструктурного развития Республики Казахстан по обновлению и модернизации общественного транспорта отечественными автобусами, которая осуществляется совместно с АО «БРК-Лизинг».

Сегодня в стране работают сразу несколько заводов по производству автобусов и электробусов. Лидером по объемам выпускаемой техники является костанайский «СарыаркаАвтоПром», который к сегодняшнему дню произвел 2413 единиц техники. В нынешнем году завод поставил 713 единиц автобусов и электробусов Yutong и Ankaï.

САРАПТАМА

БАЛАНДИН: ТӨРТЖЫЛДЫҚ ЖОЛДЫҢ БАЯНЫ

2016 жылғы Рио олимпиадасында 200 метрге брасс әдісімен жүзу бағдарламасында Дмитрий Баландин чемпион атанды. Бұрынырақта Азия ойындары мен универсиадада ғана топ жарған қазақстандық жігіттің бұл табысы спорт әлемін таңдай қақтырды. Ең бастысы, Баландин қазақ спортының жылнамасына жаңа жетістік қосты: оған дейін отандастарымыз ешқашан жүзу спортынан олимпиада жүлдесіне қол жеткізіп көрмеген еді.

Дегенмен одан бергі төрт жылдан астам уақыт ішінде олимпиада чемпионының көрсеткіштері өмендеп қалғандай. Шынында да солай ма? Сараптап көрейік. (Біз Баландин олимпиада алтынын жеңіп алған 200 метрлік бағдарламаның нәтижелеріне назарымызды көбірек аударамыз).

Әлемчемпионаттары
Рио олимпиадасынан бері Баландин екі әлем чемпионатына қатысты. Жалпы, әлемдік додаларотандасымыздың оң жамбасына келе бермейді. Мұны Баландиннің өзі де мойындайды.

2017 жыл. Будапешт (Венгрия)

Баландин іріктеу кезеңінен өткенмен (2:10.18), жартылай финалда нәтижесін жақсартқанына қарамастан (2:09.69) финалға жолдама ала алмады. Бірден айтайық, бұл екі нәтиже де Риодағы көрсеткіштен төмен. 2019 жыл.

Гуанжу (Оңтүстік Корея)
Баландин іріктеу кезеңінен де (2:09.72), жартылай финалдан да (2:08.19) жақсы өтті. Алайда финалға іріктелген 8 үздіктің ішінде алматылық жігіт жетінші орында қалды (2:08.25). Карантин уақытындағы тікелей эфирде Баландин бұған көп нәрсенің себеп болғанын айтты. «Кейде қолыңды жақтауға бір рет тигізіп үлгеру жетпей қалып жатады. 2017 жылғы әлем чемпионаты қарсаңында дайындықты дұрыс істемей, жарақаттанып қалдым» деді ол.

Универсиада
2017 жыл. Тайвань (Тайпей)
Бұл сында Баландин 200 метрлік бағдарламада – күміс, 100 метрде қола жүлде жеңіп алды. Бірақ салыстырмалы түрде нәтижесі төмен болды: 200 м – 2:11.73 (іріктеу кезеңі), 2:10.51 (жартылай финал), 2:09.70 (финал). 2019 жылы Неапольде (Италия) өткен универсиадаға Дмитрий қатысқан жоқ.

Азия ойындары
Отандасымыз алғаш жүзу әлеміне Азия ойындарында танылды.2014 жылы Инчхонда (Оңтүстік Корея) ол брасс әдісімен жүзудің үш бағдарламасында да жеңімпаз атанды. Бірақ 2018 жылы Жакартада (Индонезия) өткен ойындар аса табысты болған жоқ. Мұның себебін де Дмитрий онлайн-сұқбатта ашып айтты. Жакартаға дайындық барысында тағы да жарақат алған соң, ол бапкерімен кеңесе келіп, 200 метрлік бағдарламаға қатысудан бас тартты. «Жеке бағдарламаларда өзімді жеткілікті таныта алдым деп санаймын. Сондықтан мүмкіндікті ескере келіп, 200 метрге қатыспауға бел будым. Біз үшін командалық эстафетаның маңызы өте зор болды. Азиада басталмай тұрып-ақ эстафетада сынға түсетінімізді бапкерлерге ескерттік. Жүлделі үшінші орынға іліккенде қатты қуанғаным да сол. Бір адам ғана емес, команданың жеңіс тұғырына шығуы өте абырой болды» деді ол.

Дегенмен 4x100 метрлік эстафетаның өзіне берілген екінші кезеңін Баландин аса қарқынды өткізе алған жоқ (58,88 сек). Бірақ өз кезегінде алтыншы келе жатқан команданы үшінші орынға жетеледі. Одан кейін жарыс жолына шыққан Әділбек Мусин мен Александр Варакин осы межені төмендеткен жоқ.

2019 жылдың соңында Д.Баландин АҚШ-тың ашық біріншілігіне қатысып, 200 метрде күміс жүлдегер атанды. Көрсеткіші – 2:09.71. Биылғы жылдың басында Бейжіңде (Қытай) өткен FINA әлемдік сериясының кезеңінде де Дмитрийдің үздік төрттікке ілінуі көңілді көншіте алған жоқ (2:12.36).

Енді осы нәтиженің бәрін салыстырып көрсек. 2016 жылы Рио олимпиадасындаБаландин 2:07.46 минут көрсеткішпен олимпиадада топ жарды. Содан кейінгі төрт жылда, яғни бір олимпиялық циклде ресми жарыстардың ешқайсысында отандасымыз осы көрсеткішке жақындай алған жоқ. Ең жоғары көрсеткіші – 2017 жылғы әлем чемпионатындағы финал нәтижесі (2:08.25). Бұған қарап, Баландиннің бабы кеміді деуге бола ма? Біздің ойымызша, кеми қойған жоқ. Бірақнәтиженің нашарлауына

бірнеше себеп бар.

Бірінші себеп: ол Рио олимпиадасынан кейін мүлде демалған жоқ. Екі апта демалыс түкке жетпейді. Яғни алтын дүмпуінен кейін Баландин біраз уақыт тынығуға тиіс еді. Ең алдымен, Дмитрийдің өзі мойындағандай, жанкүйерлердің ыстық ықыласы, қайда барса да той іспетті көңіл күй чемпионды біраз босаңсытты. Осындай күйде жарысқа бірден кіріскен соң, Баландин бұрынғы арнаға түсу үшін біраз уақытын сарп етті. Жиі жарақат алды. Олимпиададан кейін өткен төрт жылдағы үлкен сындардың бәрінде ол әлі бір де бір алтынға қол жеткізген жоқ.

Екінші себеп: олимпиададан кейін Баландин дайындығын басқаша құруға тырысып жүр. 2019 жылдың мамыр айынан бері ол америкалық бапкер Дейв Салонның қол астында жаттығып келеді. АҚШ ашық біріншілігіне, студенттік сындарға қатысып жүргені де содан. Яғни, Баландин Рио олимпиадасы аяқтала салысымен, бірден Токиоға дайындыққа кірісті. Азия ойындарында кейбір бағдарламалардан бас тартқанының себебі де осында жатыр. Бірақ әлемдік пандемияға байланысты Токио олимпиадасының шегерілуі де Баландиннің жоспарын қатты бұзды. Алайда негізгі бағытынан айнытқан жоқ.

Қарсыластар қарап жатыр ма? 2016 жылдан бері, яғни бір олимпиялық циклде Баландин

қарсыластарының ішінен Антон Чупков (Ресей) қатты өсті. Ол біздің Дмитриймен жолдас, екеуі Рио олимпиадасының тұғырына да бірге көтерілді (Чупков қола жүлде алды). 2019 жылғы әлем чемпионатында осы Антон 200 метрлік бағдарламада әлем рекордын жаңартты. Ендігі рекорд 2:06.12 минутқа тең. Яғни Баландиннің соңғы жылдардағы ең жоғары нәтижесінен 2 секундқа жылдам. Ойланатын мәселе ме – мәселе.

Рио олимпиадасынан бері А.Чупков өз көрсеткіштерін тек жаңартып келеді. Ең бастысы, өзі қатысқан сындардың бәрінде дерлік ол 1 минут, 7 секунд айналасында жүр, яғни 2 минут, 8 секундқа бір рет те төмендеген емес. Биылғы көктемде Чупков жүзуден «Toronto Titans» деп аталатын Канаданың бірінші кәсіпқой командасымен келісімшарт жасасты. Демек, 200 метрге брасс әдісімен жүзу сынында қазір Чупков көш басында тұр десек болады.

2017 жылдан бері Баландиннің тағы бір мықты қарсыласы Мэтью Уилсон (Австралия) бой көрсетіп келеді. Сол жылы ол әлем чемпионатында 4x100 метрлік эстафетада күміс жүлде иеленсе, 2019 жылы Гуанжуда эстафетаның алтынын және 200 метрлік жарыстың күмісін олжалады. Ең бастысы, ол Чупковқа қатты қарсылық көрсетті. Әлемдік доданың жартылай финалында Чупковтан бұрын әлем рекордын да, маусымның ең үздік

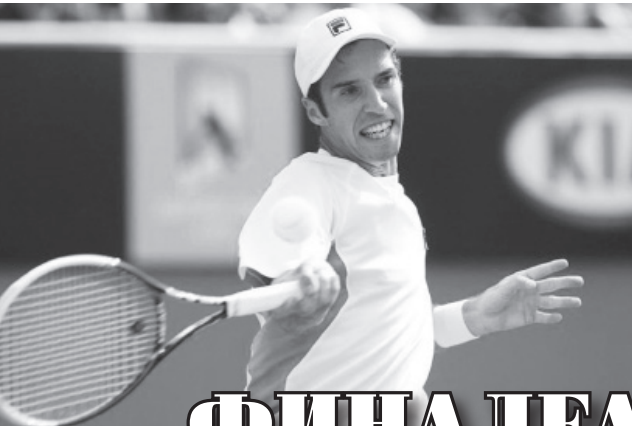
нәтижесін де жаңартқан (2:06.67) осы Уилсон болды.

Азия құрлығында ғана емес, әлемде де беделі жоғары жапон жүзгіштері де қатардан қалар емес. Рио олимпиадасында үздік алтылыққа енген Ясухиро Косеки мен Иппеи Ватанабениң де кейінгі кездері қатты өскені байқалады. Бұл екеуі 2017 жылғы әлем чемпионатының күмісі мен қоласын жеңіп алды. Ватанабе былтырғы әлемдік сында үздік үштікке енді. Биылғы жалғыз жарыста – FINA әлемдік сериясының кезеңінде де алтын олжалаған осы Ватанабе. Косеки Азия ойындарында топ жарды.

Рио олимпиадасының күміс жүлдегері Жош Преноны (АҚШ) да санаттан шығарып тастауға болмайды. Кейінгі жылдары бой көрсете бастаған Марко Кох (Германия), Ерик Перссон (Швеция), Ян Зибей (Қытай) сияқты жүзгіштерден де сақтанып жүрген дұрыс. Әрине, Баландиннің барлық қарсыласы мықты болып кетті деп күнібұрын байбалам салмақ емеспіз. Біздің жүзгіштің де өз есебі, жоспары, межесі бары анық. Ең бастысы, ол Рио алтынына тоғайып қалған жоқ. Біз 200 метрге елеңдеп жүргенде, оның 50 және 100 метрге брасс әдісімен жүзу бағдарламаларында күтпеген олжа ұсынуы мүмкін ғой. Біздің мақсат – чемпионның бір олимпиялық циклдегі көрсеткіштерін саралау.

Есей ЖЕҢІСҰЛЫ,
olympic.kz

ТЕННИС

Қазақстандық теннисші Михаил Кукушкин Рим АТР турнирі іріктеу сайыстарының финалына шықты.

Әлемнің 90-ракеткасы М.Кукушкин іріктеу сайыстарының жартылай финалында рейтингте 112-орында тұрған жапониялық Таро Дэниелмен кортқа шықты. Қазақстандық теннисші жекпе-жек барысында басымдылығын айқын байқатып, қарсыласын 6:2, 6:2 есебімен жеңді.

Бәсеке 1 сағат 16 минутқа созылды. М.Кукушкин іріктеу додасының финалында рейтингте өзінен бір саты төмен тұрған германиялық Доминик Кёпферды

тізе бүктірсе, негізгі турнирге өтеді. Д.Кёпфер бүгін осы жарыстың екінші, әлемнің 52-ракеткасы, франциялық Жиль Симонды 7:5, 2:6, 6:3 есебімен ұтып кетті. Жүлде қоры 3,854 млн еуроны құрайтын Рим мастерс турнирі 14-22 қыркүйек аралығында болмақшы.

Оған Қазақстанның бірінші, әлемнің 54-ракеткасы Александр Бублик арнайы шақырту алды. Оның қарсыласы – әлемнің 38-ракеткасы, 2014 жылғы US Open жарысының жеңімпазы, хорватиялық Марин Чилич. Әйелдер арасындағы осы турнирде Қазақстанның бірінші және екінші ракеткалары Елена Рыбакина мен Юлия Путинцева бақ сынаиды.

ФИНАЛҒА ШЫҚТЫ

Әлемнің 17-ші, жарыстың 10-ракеткасы Е.Рыбакина рейтингте 29-орында тұрған ресейлік Екатерина Александровамен кортқа шығады. Е.Александрова қазақстандық теннисшіні быыл Шэньчжэнь (Қытай) турнирінің финалында және Цинциннати додасының алғашқы айналымында ұтқан болатын.

Енді қарымта қайтарар кез келді. Быыл US Open турнирінде табысты өнер көрсетіп, ширек финалға дейін жеткен әлемнің 35-ракеткасы Ю.Путинцева рейтингте 48-орындағы швециялық Ребекка Петерсонмен кездеседі. Р.Петерсон бұдан бір жыл бұрын Қытайдағы Наньчан жарысының финалында Е.Рыбакинаны сүріндірген еді.

ЖЕКПЕ-ЖЕК

UFC «ұрысы» көрерменсіз өтеді

UFC чемпионы Хабиб Нұрмағамедов пен Джастин Гетдже арасындағы титулдық жекпе-жек көрерменсіз өтеді.

Жекпе-жек 24 қазанда БАӘ-нің Әбу-Даби қаласындағы Fight Island аралында өтеді және UFC 254-тің басты жекпе-жегі болады.

«Жекпе-жекте екі апта бұрын Әбу-Дабиде болуымыз керек еді. Бірақ біз жергілікті климатқа тезірек үйренісу үшін 40 күн бұрын өрте келдік. Қазан айының соңына дейін толығымен дайын боламын. Турнир жанкүйерлерсіз өтеді. Сондықтан туыстарым мені аренаның қасындағы қонақүйде күтеді», деді Хабиб.

Еске салайық, қазақстандықтар Шавкат Рахмонов пен Сергей Морозов осы турнирде UFC-дегі алғашқы жекпе-жегін өткізеді.

175

ЖИЫРМА ТОҒЫЗЫНШЫ СӨЗ

Біздің қазақтың мақалдарының көбінің іске татырлығы да бар, іске татымақ түгіл, не құдайшылыққа, не адамшылыққа жарамай тұғыны да бар.

Әуелі «Жарлы болсаң, арлы болма» дейді. Ардан кеткен соң, тірі болып жүрген құрысын. Егер онысы жалға жүргеніңде жаныңды қинап еңбекпенен мал тап деген сөз болса, ол - ар кететұғын іс емес. Тыныш жатып, көзін сатып, біреуден тіленбей, жанын қарманып, адал еңбекпен мал іздемек - ол арлы адамның ісі.

«Қалауын тапса, қар жанады», «Сұрауын тапса, адам баласының бермейтіні жоқ» деген - ең барып тұрған құдай ұрған сөз осы. Сұрауын табамын, қалауын табамын деп жүріп қорлықпенен өмір өткізгенше, малды не жерден сұрау керек, не аққан терден сұрау керек қой.

«Атың шықпаса, жер өрте» дейді. Жер өртеп шығарған

атыңның несі мұрат? «Жүз күн атан болғанша, бір күн бұра бол» дейді. Тәңірәе жазып, мінбей-түспей арып, шөмеңдеп диуаналықпен бір күн болған буралық неге жарайды?

«Алтын көрсе, періште жолдан таяды» дейді. Періштеден садаға кеткір-ай! Періште алтынды не қылсын, өзінің көрсеқызар сұмдығын қостағалы айтқаны.

«Ата-анадан мал тәтті, алтынды үйден жан тәтті» дейді. Ата-анасынан мал тәтті көрінетұғын антұрғанның тәтті дерлік не жаны бар. Бұлардың бәрінен де қымбат ата-анасын малға сатпақ ең арсыздың ісі емес пе? Ата-ана шамасы келсе, михнаттанып мал жаса да, дүниелік жаса да, артымда балаларыма қалсын дейді. Ол ата-ананы малға сатқан соң, құдайға дұшпандық іс емес пе? Осындай білместікпенен айтылған

БІЛГЕНГЕ МАРЖАН

МИКРОТОЛҚЫНДЫ ПЕШ ҚАЛАЙ ПАЙДА БОЛҒАН?

Алғашқы микротолқынды пештер азық-түлікті өрітуге қолданылған. Ал, қазіргі пештер тамақты ысытып не жібітіп қана қоймай, түрлі тағамды дайындауға да көмектеседі.

Микротолқынды пешті кім ойлап тапты?

Бүгінде микротолқынды пештің екі түрі бар. Бірі Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде пайда болған. Неміс ғалымдары соғыс майданында тамақ дайындауды жылдамдату үшін ойлап тапқан. Кейін бұл құрылғы өзге елдердің қолына түсіп, немістің құрылғысы екені дәлелденбей қалды.

Ал, екінші түрін америкалық инженер Перси Спенсер жасап шыққан екен. «Raytheon» компаниясының инженері радар жабдығын жасау барысында магнетронмен жұмыс істеп отырғанда қалтасындағы шоколады еріп кеткенін байқайды. Содан бірнеше затқа тәжірибе жасап көріп, микротолқынды сәулениң затты ерітетін қасиеті барын анықтайды. 1946 жылы ол өз өнертабысын патенттейді. Сөйтіп тағамды тез ысыту үшін тек әскерилер қолданған бұл пеш 1965 жылдан бастап көпшілікке қолжетімді болды.

Аңыз әңгімелер мен ғалымдардың тайталасы

Жылдар бойы құрылғының зияны мен пайдасы жайлы зерттеулер жүргізіліп, ғалымдар екіге бөлінді. Бірі микро толқындардың әсерінен адамда аллергия пайда болады десе, екіншілері аса жоғары жиіліктер ағзаға еш қауіп төндірмейтінін айтады. Бүгінде микротолқынды пешке қатысты екі танымал қате пікір бар.

Сәулелендіру.

Толқын

ДЕНСАУЛЫҚ

АСТЫ ҚАЛАЙ ШАЙНАУ КЕРЕК?

Тамақ ауыз ішінде небәрі 10–30 секунд қана болады. Тамақтың майдалануы оны жұтуды оңайлату үшін ғана емес, бәрінен бұрын оның асқорыту сөлдерінің ферменттерімен араласуын жақсарту үшін керек.

Тамақ неғұрлым жақсы майдаланса, ферменттермен соғұрлым жақсы араласады.

Тамақ нашар шайналған кезде қорыту процесі ұзарып, ас қорытатын сөлдердің тым көп бөлінуін керек етеді. Мұның өзі денсаулыққа жайсыз әсер береді. Сондықтан тамақты әбден шайнап дағдылану керек.

Тістің арасында ұзақ қалған тамақ, әсіресе, құрамында қанты барлары

ПАЙДАЛЫ КЕҢЕС

ХАЛЫҚ ТАНЫМЫНДАҒЫ КҮЗ АТАУЛАРЫ

КҮЗ – ЕҢ ҒАЖАЙЫП ЖЫЛ МЕЗГІЛІ. МӘҢГІЛІК КӨКТЕМ БОЛҒАНЫМЕН, МӘҢГІЛІК КҮЗ ДЕ-ГЕН ТІРКЕСТІ ЕСТИ БЕРМЕЙМІЗ. ӨЙТКЕНІ КҮЗ – ӨЗГЕРІСТЕР УАҚЫТЫ.

Қыркүйек – күзем айы, күздің басы. Қыркүйектің соңғы онкүндігінде күн суып, жауын басталып, күз келеді. Халық аузында күздің бірнеше атауы бар. Олар:

Мырза (жомарт) күз – дәнді дақылдар мен жеміс-жидектер пісіп молшылыққа көнелген кез.

Сары (алтын) күз – жапырақтар сарғайып, түлеген кез.

Жылауық күз – салқындаған, жауын-шашынды ылайсаң шақ.

Қоңыр күз – қара суық түсіп, күн бұлыңғырланар кез.

Қара күз – күн бұлыңғырланып, қара суық түскен кез.

Боқырау – суық түсіп, қар жауған кез, күздің соңғы айы.

ҚАНДАЙ АЯҚ КИІМ КІГЕН ЖӨН?

Күзде жаздық аяқ киім кию қауіпті. Аяқты жылы ұстау үшін қонышы ұзындау, табаны қалың су өтпейтін жылырақ аяқ киім киген жөн.

Арамызда күзде жаздық аяқ киім, қыста күздік киім кие салатындар бар. Алайда мамандардың айтуынша, мұндай әдет денсаулыққа қауіп келтіреді.

– Моданың аты мода, бірақ деннің саулығы одан жоғары тұрады. Егер сарбаз су аяқ киіммен бір түн бойы окопта қалса, ертеңінде оның аяғын кесуге тура келеді. Сондықтан аяқтың суықтап қалуынан барынша сақтанған абзал. Оның үстіне, күзгі климат ылғалды келетіні белгілі. Жердің бәрі су. Жұқа аяқ киімнен су мен суық тез өтеді, –дейді Бірінші Мәскеу мемлекеттік университетінің ғалымы, медицина ғылымдарының кандидаты Константин Терновой Радио Sputnik-ке берген сұхбатында.

Ғалымның айтуынша, ауа температурасы 14 градусқа төмендегенде, адам күздік киімге көшкені жақсы. Ал мода сақтағысы келгендер күздік аяқ киімді су болып қорғайтын қаптама, галош кие болады.

